

Kristillisdemokraattiset arvot ja kristillinen diskurssi
muuttuvassa yhteiskunnassa

- Tutkimus Suomen Kristillisdemokraattien ja Suomen
Kristillisdemokraattisten Nuorten yleis- ja periaateohjelmista

Roosa Salopää

Pro gradu -tutkielma

Uskontotiede

Historian, kulttuurien ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

SALOPÄÄ, ROOSA: Kristillisdemokraattiset arvot ja kristillinen diskurssi muuttuvassa yhteiskunnassa – Tutkimus Suomen Kristillisdemokraattien ja Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten yleis- ja periaateohjelmista

Pro gradu tutkielma, 102s, 1 liite

Uskontotiede

Maaliskuu 2021

Tämän tutkimus tarkastelee Suomen Kristillisdemokraattien (KD) ja Suomen Kristillisdemokraattisten nuorten (KD Nuoret) periaate- ja yleisohjelmissa esiintyviä arvoja ja kristillisperäisen kielen käyttöä. Tarkoituksena on selvittää, näkyvätkö vuosien aikana arvoilmastoltaan muuttuneen suomalaisen yhteiskunnan vaikutukset KD:n ja sen nuorisojärjestön arvoja koskeissa julkisissa asiakirjoissa niissä esiintyvien arvojen tai kristillisperäisen kielen eli kristillisen diskurssin käytön mahdollisena muutoksena. Tutkimuksessa pyritään myös kartoittamaan, onko varsinaisen puolueen ja nuorisojärjestön linjanvedoissa havaittavissa eroavaisuuksia. Tutkimuksen aineisto koostuu KD:n vuosien 1969-2017 sekä KD Nuorten vuosien 1982-2015 aikana julkaistuista periaate- ja yleisohjelmista.

Tutkimuksessa ohjelmissa havaittavaa arvojen muutosta tarkastellaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, jossa sisällönanalyysiä ohjaavat Ronald Inglehartin (1997) käsitykset yhteiskunnan sekularisaation merkityksestä sukupolvien välisiin arvoeroavaisuuksiin sekä Kimmo Ketolan havainnot ja tulkinnot suomalaisten sukupolvien välisistä arvoeroavaisuuksista (2020a, 2020b). Kristillisen diskurssin käyttöä ja muutosta tarkastellaan puolestaan diskurssianalyysin näkökulmasta. Analyysiä ohjaa Mobergin ym. (2015) käsitys yhteiskunnallisen kulttuurisen muutoksen heijastumisesta yhteiskunnassa toimivien ryhmittymien käyttämän diskurssin muutokseen sekä Kalyvasin ja van Kersbergenin (2010) käsitykset tunnustuksellisen pohjan omaavien puolueiden tavasta muuntaa keskeistä kristillistä sanomaansa vastaamaan sekulaarin yhteiskunnan arvoja ja vaatimuksia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että KD:n ja KD Nuorten arvot eroavat toisistaan eniten kristillisten arvojen kohdalla. KD Nuoret viittaavat kristillisiin arvoihin uudemmissa ohjelmissaan emopuoluettaan vähemmän, mutta tekevät poikkeuksen lähimmäisenrakkauden kohdalla, joka säilyttää paikkansa vielä järjestön uusimmassakin ohjelmassa. KD sen sijaan viittaa kristillisiin periaatteisiin, kuten Jumalan ja Raamatun auktoriteettiasemaan KD Nuoria pidempään, mutta viittaa uusimmissa ohjelmissa nuorisojärjestöä enemmän kristillisiin arvoihin abstraktina käsitteenä. Suomalaisen yhteiskunnan sekularisaatiokehitys ja arvoilmaston muuttumisen voidaan myös nähdä vaikuttaneen ohjelmissa esiintyvään kristilliseen diskurssiin. Sekä KD että KD Nuoret ovat pyrkinet vähentämään kristillisen diskurssin osuutta ohjelmissaan vuosien saatossa, mutta KD Nuoret käyttävät kristillistä kieltä varsinaista puoluetta enemmän. Tämän voidaan tulkita johtuvan siitä, että KD joutuu puolueena reagoimaan nopeammin muuttuvan yhteiskunnan vaatimukseen säilyttääkseen paikkansa poliittisella kentällä ja vedotakseen myös siihen väestönosaan, joka ei ole kovin uskonnollinen. Nuorisojärjestö taas pyrkii vetoamaan nimenomaan uskonnollisesti sitoutuneempaan osaan nuorisosta.

Asiasanat: Suomen kristillisdemokraatit, Suomen Kristillisdemokraattiset Nuoret, arvotutkimus, sekularisaatio, kristillinen diskurssi, uskonto ja politiikka

Sisältö

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aikaisempi tutkimus.....	3
1.3. Kristillisdemokratian synty ja ominaispiirteet	6
1.4. Protestanttiselta pohjalta nousevat kristillisdemokraattiset puolueet Euroopassa ja Pohjoismaissa	7
1.5. Suomen Kristillisdemokraatit.....	10
1.6. Suomen Kristillisdemokraattiset Nuoret	12
2. Sekularisaatio	13
2.1. Sekularisaatioparadigma.....	13
2.2. Uskonnon paikka suomalaisessa yhteiskunnassa	14
2.3. Kristillisdemokratia ja sekularisaatio	17
3. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	19
3.1. Arvot ja sekularisaatio	19
3.2. Diskurssi, kristillinen diskurssi ja diskursiivinen muutos	21
4. Aineisto, menetelmät ja tutkimusetiikka.....	23
4.1. Aineiston esittely	23
4.2. Sisällönanalyysi.....	24
4.2. Diskurssianalyysi.....	26
4.4. Tutkimusetiikka.....	29
5. Periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvät arvot ja arvojen muutos	30
5.1. Ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät arvot.....	31
5.2. Kristilliset arvot.....	33
5.3. Vähempiosaisista huolehtiminen.....	42

5.4.	Yhdenvertaisuus	43
5.5.	Ympäristöarvot	45
5.6.	Kulttuuriperintö	46
5.7.	Hyvinvointi ja terveys	48
5.8.	Perhearvot.....	49
5.9.	Turvallisuus	50
5.10.	Eettiset arvot	51
5.11.	Aineelliset arvot.....	52
6.	Kristillinen diskurssi ja sen muutos periaate- ja yleisohjelmissa.....	55
6.1.	Raamattuviittaukset	58
6.1.1.	Suorat raamattulainaukset	58
6.1.2.	Raamatun periaatteet mainitaan yleisesti	58
6.1.3.	Kristillisperäiset sanat	60
6.2.	Kristillinen maailma	61
6.2.1.	Kristillinen maailmankatsomus.....	61
6.2.2.	Kristillinen ihmiskäsitys	62
6.2.3.	Hengellisyys.....	63
6.2.4.	Kristillisyyden osana suomalaista identiteettiä ja kulttuuriperintöä.....	64
6.3.	Kristillinen politiikka	65
6.3.1.	Kristillisen politiikan periaatteet.....	65
6.3.2.	Kristillisen puolueen perusarvot	67
6.4.	Kristillisen toiminnan vaikutus yhteiskunnassa	69
6.4.1.	Kristinusko ja avioliitto.....	69
6.4.2.	Koulussa ja uskonnonopetuksessa	70
6.4.3.	Kristinusko ja talous.....	71
6.4.4.	Kristinusko ja taide	72

6.4.5.	Kristinusko ja media	73
6.4.6.	Kristilliset järjestöt ja humanitaarinen apu	74
6.4.7.	Työhön liittyvä kristillinen diskurssi	75
6.4.8.	Kirkko ja valtio	76
7.	Loppupäätelmät ja jatkotutkimusmahdollisuudet	77
	Aineisto ja lähteet.....	84
	Liitteet	91
	Liite 1 - Eri vuosien periaate- ja yleisohjelmissa havaittujen arvojen ja kristillisen diskurssin esiintyvyyttä ja määrää ilmentävät taulukot.....	91

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset

Vuoden 2018 lopussa Suomessa tehtiin historiaa. Ensimmäistä kertaa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvien osuus putosi alle 70%:n kirkkoon kuuluvien määrän ollessa enää vain 69,7%:a koko Suomen väestöstä.¹Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärä on ollut tasaisessa laskussa jo 70-luvun puolivälistä lähtien, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana kirkosta eronneiden määrä on selkeästi kasvanut. Kirkon nelivuotiskertomuksen (2018) mukaan vuonna 2016 kirkkoon kuuluvien määrä on ollut 71,8% ja vuonna 2017 vastaava luku on ollut 70,7%. Yleisesti katsoen kirkkoon kuuluvien määrän lasku on ollut siis vuosittain noin prosentin luokkaa. (Kirkon tutkimuskeskus, viitattu 22.3.2021.) Samalla, kun evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärä on laskussa, Suomen uskonnollinen kenttä monimuotoistuu uusien uskonnollisten liikkeiden ja organisaatioiden toimesta muun muassa maahanmuuton seurauksena (Nynäs ym. 2015, 16). Nämä muutokset tuovat automaattisesti omat haasteensa Suomen Kristillisdemokraattiselle puolueelle, joka perustaa arvomaailmansa ennen kaikkea länsimaiselle kristinuskolle (Suomen Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2021). Monet tutkimukset ovat myös osoittaneet nuorempien sukupolvien olevan ennen kaikkea läntisessä maailmassa vanhempia sukupolvia vähemmän uskonnollisia (Ketola 2020a, 17; Tervo-Niemelä 2018, 141). Tämäkin tuo haasteita Suomen Kristillisdemokraattiselle puolueelle, sillä Kristillisdemokraattien kannattajakunta on ikärakenteeltaan muiden puolueiden kannattajakuntiin verraten selkeästi ikääntyneempää, joten nuorempien sukupolvien kiinnostuksen herättäminen kristillisdemokratiaa kohtaan olisi tärkeää puolueen elinvoimaisuuden kannalta. (Erävalo 2018, 72).

Suomen Kristillinen Liitto perustettiin vuonna 1958, mutta puolue on vuoden 2001 jälkeen tunnettu nimellä Suomen Kristillisdemokraatit. Ensimmäisen paikkansa

¹Aromaa, Jonni : Historiallinen muutos: Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu enää alle 70 prosenttia kansasta. (yle.fi. 15.1.2019), verkossa (<https://yle.fi/uutiset/3-10596566>)

eduskunnassa silloinen Suomen Kristillinen Liitto sai vuonna 1970 ja vuoden 2019 vaaleissa Suomen Kristillisdemokraattinen puolue saavutti puolestaan viisi eduskuntapaikkaa. Vuonna 1971 perustettu Suomen Kristillisdemokraattiset Nuoret (KD Nuoret) on puolestaan nuorisjärjestö, johon voivat liittyä kaikki alle 33-vuotiaat kristillisdemokraattisista arvoista kiinnostuneet nuoret. Jäseniä järjestöllä on yli 1500 ja järjestön nuorisopiirit toimivat ympäri Suomea. (Suomen Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2021, KD Nuorten kotisivut, viitattu 22.3.2021.)

Tutkimukseni kohdistuu Suomen Kristillisdemokraattisen puolueen ja KD Nuorten julkaisemiin periaate- ja yleisohjelmiin vuosilta 1969-2017. Keskityn analysoimaan kristillisdemokraattisten arvojen mahdollista muutosta yhteiskunnassa, jota luonnehtii yhtäältä sekularisaatio ja toisaalta uskonnollisen kentän muutos ja moniarvoistuminen. Arvojen lisäksi keskityn yleis- ja periaateohjelmissä käytettyyn kristilliseen diskurssiin eli kristillisperäisen sanaston käyttöön ja merkityksiin sekä sen mahdolliseen muutokseen. Nykyisessä arvoilmastossa on tärkeää tutkia, näkyykö yhteiskunnallinen muutos Suomen Kristillisdemokraattien sekä KD Nuorten julkilausutuissa esityksissä puolueen keskeisistä arvoista sekä eroavatko varsinaisen puolueen ja nuorisjärjestön valitsevat linjat arvoja koskevissa kysymyksissä tai kristillisen diskurssin käytössä jollakin tavalla keskenään. Pyrin ratkomaan tätä tutkimusongelmaa seuraavien kolmen tarkemman kysymyksen avulla:

1. Millaisia arvoja Suomen Kristillisdemokraattisella puolueella ja KD Nuorilla on periaate- ja yleisohjelmissään eri vuosina?
2. Eroavatko KD Nuorten arvot Kristillisdemokraattien periaate- ja yleisohjelmissä julkilausutuista arvoista?
3. Miten kristillinen diskurssi esiintyy periaate- ja yleisohjelmissä ja muuttuuko diskurssi ja sen käyttö vuosien kuluessa?

Tutkimukseni lähtee liikkeelle perehdyttämällä lukijan ensin tutkimusaiheeni taustoihin. Johdantoluvun alaluku 1.2 pyrkii antamaan kattavan kokonaiskuvan kristillisdemokratiaa ja Suomen Kristillisdemokraatteja koskevasta aikaisemmasta tutkimuksesta. Alaluvut 1.3-1.6 puolestaan tutustuttavat lukijan tutkimuksen kohteeseen sekä kristillisdemokratian syntyyn

ja ominaispiirteisiin. Luku 2 sen sijaan on taustaluku, joka esittelee sekularisaatioparadigman käsitteenä ja selvittää lukijalle sitä, miten sekularisaation on havaittu aikaisemmassa tutkimuksessa vaikuttavan uskonnon paikkaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja länsimaisessa kristillisdemokratiassa. Luku 3 sisältää tutkimukselleni keskeiset teoreettiset lähtökohdat, kun taas luku 4 esittelee tutkimusaineiston, tutkimukselle keskeiset tutkimusmenetelmät sekä tutkimusetiikkaan liittyvää pohdintaa. Luku 5 on ensimmäinen analyysiluku, jossa perehdytään Suomen Kristillisdemokraattien ja Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa sisällönanalyysin avulla kartoitettuihin arvoihin. Toinen analyysiluku 6 keskittyy puolestaan kartoittamaan diskurssianalyysin avulla Suomen Kristillisdemokraattien ja Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvää kristillistä diskurssia ja sen osia. Luvut 5 ja 6 tarkastelevat myös ohjelmissa löydettyjen arvojen ja kristillisen diskurssin esiintyvyydessä havaittavia mahdollisia muutoksia. Viimeisenä on pohdintaluku 7, jossa kiteytetään tutkimuksen keskeiset tulokset ja uudet löydökset sekä esitellään mahdolliset jatkotutkimusmahdollisuudet.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Suomen Kristillisdemokraattista puoluetta koskevaa tutkimusta on toistaiseksi tehty melko vähän ja se on keskittynyt melko lailla viimeiseen kolmeen vuosikymmeneen. Tuoreimpien tutkimusten joukkoon lukeutuu Talvikki Ahosen tutkimus Suomen Kristillisdemokraattien uskontoperustaisista arvoista vuodelta 2020. Ahonen (2020) tutkii artikkelissaan *Suomen Kristillisdemokraattien poliittisten ohjelmien uskontoperustaiset arvot* Suomen Kristillisdemokraattien ja tätä edeltäneen Suomen Kristillisen Liiton poliittisia ohjelmia ja pyrkii selvittämään, onko ohjelmissa esiintyvien kristillisten arvojen määrittelyssä tapahtunut muutoksia ajan kuluessa. Ahonen erittelee aineistonsa pohjalta neljä kristillisten arvojen muodostamaa vaikuttamisen aluetta, jotka ovat kristillisten itseymmärrys yhteiskunnallisena toimijana, seksuaali-, perhe- ja bioetiikka, kristillinen kasvatus ja uskonnollinen itseymmärrys ja suhde muihin vakaumuksiin. Nämä neljä vaikuttamisen aluetta antavat Ahosen mukaan selkeän kuvan niistä arvoista ja normeista, jotka sisältyvät kristillisiin arvoihin ja joihin puolueen toiminta eri aikakausina on perustunut.

Lauri Karvonen (1994) on puolestaan keskittynyt tutkimaan Pohjoismaiden protestanttisia puolueita artikkelissaan *Christian Parties in Scandinavia: Victory Over the Windmills?* Karvonen kuvaa artikkelissaan Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kristillisdemokraattisia puolueita, niiden ominaispiirteitä ja historiaa. Karvonen pohtii artikkelissaan myös puolueiden suosion ja yhteiskunnallisen ilmapiirin yhteyttä sekä sitä, millaiset ihmiset yleensä äänestävät kristillisdemokraattisia puolueita Pohjoismaissa. Kati Niemelä (2003) kuvaa kristillisdemokraattien kannattajien tyypillisiä ominaispiirteitä suomalaisten uskonnollisuutta käsittelevässä artikkelissaan *Uskonnollisuus eri väestöryhmissä* ja sivuaa samalla myös eri poliittisten ryhmien kannattajien uskonnollisuutta. Aineisto on kerätty vuonna 2000 tehdyssä World Values- tutkimuksessa, ja aineiston mukaan Suomen Kristillisdemokraattien kannattajat ovat ajatusmaailmaltaan huomattavasti muiden puolueiden kannattajia uskonnollisempia. Niemelä myös huomauttaa, että itseään aktiiviseurakuntalaisiksi luonnehtineet henkilöt ovat myös taipuvaisempia äänestämään Suomen Kristillisdemokraattista puoluetta.

Mikko Virolaisen (2007) uskontotieteen pro gradu -tutkielma ”*Puhetta yksilön ja yhteiskunnan moraalista: kristillisdemokraatti Päivi Räsänen ajanjaksolla 1.1.2000–21.6.2006 pitämien eduskuntapuheenvuorojen luterilaisen diskurssin analysointia*” sekä Merja Eräpolun (2002) yleisen valtio-opin pro gradu ”*Suomalaisen kristillisdemokratian orientaatio: kristillisdemokraattien vuonna 2000 valittujen kunnanvaltuutettujen näkemykset uskonnollisten taustatekijöiden valossa*” käsittelevät puolestaan Suomen Kristillisdemokraattista puoluetta ja puolueen jäsenten suhdetta uskontoon. Virolainen on keskittynyt tutkielmassaan tutkimaan myös nimenomaan luterilaista diskurssia ja sen esiintymistä Kristillisdemokraattien entisen puheenjohtajan pitämässä eduskuntapuheenvuoroissa.

Paul Freston (2004) käsittelee protestanttisen pohjan omaavia puolueita koko maailman tasolla teoksessaan *Protestant political parties: a global survey*. Tutkimuksen kuvataan olevan ensimmäinen laatuaan, sillä näin kattavaa maailmanlaajuista tutkimusta protestanttisista puolueista ja niiden politiikasta ei ole aiemmin tehty. Teos on jaettu yhteensä seitsemään lukuun, joista kukin käsittelee yhtä tiettyä maantieteellisesti tai kielellisesti rajautunutta aluetta ja näissä esiintyviä merkittäviä protestanttisen pohjan

omaavia puolueita. Freston jaottelee teoksessaan protestanttisia poliittisia puolueita omaavat alueet seuraavasti; Keski-Eurooppa, Pohjoismaat ja Balttia, ”The English Speaking World”, Aasia ja Tyynenmeren alue, Afrikka sekä Latinalainen Amerikka. Kunkin alueen kohdalla, Freston keskittyy tarkastelemaan alueella vaikuttavien tai vaikuttaneiden protestanttisten puolueiden määrää, suosiota, poliittista agendaa sekä puolueiden historiaa. Freston pyrkii myös hahmottamaan protestanttisen politiikan keskeisiä teemoja ja niitä rakenteita, joiden pohjalle sen suosio tai vastaavasti epäsuosio rakentuu.

Myös itse kristillisdemokratiaa koskevaa tutkimusta on tehty vielä varsin vähän ja tutkimusta on ilmestynyt pääasiassa vasta viime vuosikymmeninä (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 186). Kristillisdemokraattisen politiikan historiaa Euroopan tasolla ja erityisesti kristillisdemokraattisen politiikan suhdetta uskontoon ovat tutkineet muun muassa Stathis Kalyvas ja Kees van Kersbergen (2010) artikkelissaan *Christian Democracy*. Kalyvas ja Kees van Kersbergen korostavat artikkelinsa alussa kristillisdemokratiaan keskittyvän tutkimuksen vähyyttä, vaikka sen katsotaan olevan yksi keskeinen poliittinen voima niin tämän päivän Euroopassa kuin sen historiassakin (Kalyvas & van Kerbergen 2010, 186). Artikkelissaan Kalyvas ja van Kersbergen tarkastelevat muun muassa sitä, mitä kristillisdemokratia on, sen alkuperää, keskeisiä poliittisia teemoja, nykyistä tilaa sekä kristillisdemokratian tulevaisuutta. Kalyvas on jatkanut tutkimustaan Euroopan kristillisdemokratian ympärillä teoksessaan *The Rise of Christian Democracy in Europe* (2018). Kalyvas on tutkinut tunnustuksellisen pohjan omaavien puolueiden muodostumista viidessä Euroopan maassa: Belgiassa, Alankomaissa, Italiassa, Saksassa ja Itävallassa. Tutkimustyönsä perusteella Kalyvas esittää aikaisemmista tutkimuksista eroavan mielipiteen tunnustuksellisten puolueiden syntymisestä: tunnustuksellisten puolueiden muodostaminen oli poliittisten toimijoiden oma päätös, joka johti maallikkokatolisten poliittisen identiteetin muodostumiseen ja tunnustuksellisten puolueiden syntymiseen. Tunnustukselliset puolueet syntyivät Kalyvasin mukaan siis kirkon aikomuksista ja toimista huolimatta, ei niiden takia. Keskittymällä puolueiden muodostumiseen ja kehityskulkuun, Kalyvas pyrkii havainnoimaan tunnustuksellisen pohjan omaavien puolueiden demokraattista ja sekulaaria kehitystä. Kalyvas korostaakin erityisesti uskonnon ja politiikan välistä elastisuutta osoittaessaan uudempien

tunnustuksellisen pohjan omaavien puolueiden tarvetta vähentää uskonnon merkitystä suojellakseen omaa autonomiaansa ja korostaakseen itsenäisyyttään kirkosta. (Kalyvas 2018, 6, 260.)

1.3. Kristillisdemokratian synty ja ominaispiirteet

Nykyiset kristillisdemokraattisiksi puolueiksi luokitellut poliittiset puolueet ovat nousseet poliittisen katolilaisuuden pohjalta, mikä kehittyi 1800- ja 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Puolueet eivät olleet katolisen kirkon itsensä perustamia, vaan ne syntyivät kirkon aktiivisten jäsenten oman kiinnostuksen ja toiminnan pohjalta ja kirkko jopa vastusti näiden puolueiden perustamista. (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 185–186.) Tunnustuksellisten puolueiden muodostumisprosessilla oli kahdenlaisia vaikutuksia: ensinnäkin se asetti uskonnon näiden puolueiden peruselementiksi ja toiseksi puolueiden uskonnollinen luonne muutti nämä puolueet keskenään hyvin heterogeenisiksi. Tunnustuksellisten puolueiden muodostuminen pakotti ne myös määrittelemään itselleen selvän identiteetin, joka ei vain uudelleenmuotoillut katolilaisuutta ja sen doktriinia, vaan myös haastoi kirkon uskonnollista auktoriteettia sen kenttää koskevissa poliittisissa asioissa. Tämän seurauksena poliittinen katolilaisuus erotettiin kirkosta ja uskonnosta. Prosessin seurauksena poliittinen katolilaisuus alkoi menettää katolista painotustaan ja kehittyä ja muokkautua vähitellen kohti yleisempää kristillisdemokratiaa. (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 185–186.)

Sodan jälkeen perustetut puolueet muodostettiin ennemminkin uskonnon kuin luokkajakojen pohjalle, mikä vaikutti siihen, että ne muodostuivat alusta asti sosiaalisesti heterogeenisiksi ja näin ollen niistä muodostui koko kansan etuja ajavia puolueita. Kalyvasin ja van Kersbergin (2010) mukaan Kristillisdemokratialla onkin tapana nojautua kaikkia yhteiskunnan jäseniä koskevaan sosiaalipolitiikkaan, jossa politiikan uskonnollinen ote on hyödyllinen. (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 189–190.) Kristinusko tarjoaa Frestonin (2004) mukaan kristillispohjaiselle politiikalle melko vapaan viitekehyksen, jonka sisällä poliittiset järjestöt voivat toimia. Kristillisdemokraatit puhuvatkin yleisesti politiikkaansa ohjaavasta kristillisestä maailmankuvasta tai yleisistä kristillisistä periaatteista, joiden voidaan katsoa pohjautuvan Raamattuun. Mikään

kristillisdemokraattinen puolue ei kuitenkaan Frestonin (2004) mukaan puhu poliittisesta ohjelmasta, joka olisi johdettu suoraan kristinuskon pyhistä teksteistä tai kristillispohjaisista lakijärjestelmistä, vaan kristinusko antaa puolueelle ikään kuin laajan kulttuurisen mandaatin, jolla toimia politiikan kentällä. (Freston 2004, 155, 160, 166.) Tänä päivänä kristillisdemokraateilla on hyvin vahva asema muun muassa Euroopan unionin tasolla, jonka parlamentin suurimpana puolueena toimii alkuperältään kristillisdemokraattinen *Euroopan kansanpuolue* (European People's Party, EPP).

1.4. Protestanttiselta pohjalta nousevat kristillisdemokraattiset puolueet Euroopassa ja Pohjoismaissa

Katoliselta pohjalta nousevien puolueiden lisäksi kristillisdemokraattisia puolueita nousee myös protestanttisen perinteen piiristä. Tällaisia puolueita löytyy Suomen Kristillisdemokraattisen puolueen lisäksi myös muualta Pohjoismaista, Euroopasta, Etelä-Amerikasta sekä Aasiasta, Afrikasta ja Australiasta. Puolue luetaan protestanttiseksi puolueeksi, jos sen jäsenet määrittävät puolueen perustuvan protestanttiselle kristinuskolle tai kristillisille arvoille. (Freston 2004, 1–3.) Näin on esimerkiksi Suomen Kristillisdemokraattisen puolueen kohdalla, sillä he määrittävät arvojensa perustuvan ennen kaikkea länsimaiselle kristinuskolle (Suomen Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2021). Useimmat protestanttiset puolueet, Suomen Kristillisdemokraatit mukaan lukien, eivät kuitenkaan liitä nimeensä ”protestanttisuuden” tai ”evankelisuuden” käsitteitä. Sana ”kristillinen” on yleisempi, sillä tällä halutaan selventää, että kyse on ennemminkin maailmankatsomuksesta kuin tiettyyn kirkolliseen instituutioon sidotusta toiminnasta. (Freston 2004, 3.)

Protestanttisia puolueita alettiin perustaa Euroopassa 1800-luvun lopulla erityisesti Alankomaihin ja Saksaan. Alankomaiden ja Saksan jälkeen, Pohjoismaat ovat olleet myös hyvin hedelmällistä maaperää protestanttisen pohjan omaaville puolueille, jotka ovat menestyneet alueella hyvin. Kaikki Pohjoismaiden neljä protestanttisen pohjan omaavaa puoluetta Norjan *Kristelig Folkeparti*, Ruotsin *Kristdemokraterna*, Suomen *Kristillisdemokraatit* sekä Tanskan *Kristendemokraterne* ovat olleet maansa hallituksessa.

Pohjoismaiden vanhin puolue, Norjan *Kristelig Folkeparti*, on perustettu vuonna 1933 ja se on toiminut muiden pohjoismaalaisten puolueiden innoittajana ja esimerkkinä. Suomen SKL perustettiin vuonna 1958, kun taas Ruotsissa silloin *Kristen Demokratisk Samling* -nimellä tunnettu kristillisdemokraattinen puolue aloitti toimintansa vuonna 1964. Tanskan *Kristendemokraterne* on Pohjoismaisista protestanttisista puolueista nuorin ja se perustettiin vuonna 1970. (Freston 2004, 4,33.)

Frestonin (2004) mukaan protestantismiin pohjautuvien puolueiden kannatus kumpuaa uskonnollisesti aktiivisemmän vähemmistön halusta vastustaa valtatrendinä nähtyä kristillisen perinteen hylkäämistä. Pohjoismaalaiset protestanttiset puolueet ovat siis huolissaan ennen kaikkea sekularisoituvasta yhteiskunnasta, ja verrattuna Manner-Euroopassa sijaitseviin sisarpuolueihinsa, ne omaavat vahvemman kristillisen luonteen. (Freston 2004, 33–34.) Madeleyn (2000) mukaan pohjoismaalaisia puolueita ei voida kuitenkaan kuvata fundamentalistisina, vaan pikemminkin ne edustavat paikallisen uskonnollisesti aktiivisen väestön aktiivisuutta koskien muun muassa kulloisenkin kulttuurin tai alueen perinteitä. Tämän uskonnollisesti aktiivisen väestönosan maallinen aktiivisuus siirrettiin aikoinaan poliittiselle alueelle protestoimaan yhteiskunnan maallistumiskehitystä. (Madeley 2000, 39.)

Frestonin (2004) mukaan protestanttisen pohjan omaavien puolueiden kannatuksen ydin koostuu nimenomaan vanhemman väestön ja naisten äänistä. Äänestäjien keskuudessa ei ole merkittävää eroa sosioekonomisella asemalla tai yleisissä poliittisissa asenteissa. Poikkeuksen tästä äänestäjät tekevät kuitenkin moraalialia ja etiikkaa koskevien kysymysten kohdalla, joissa protestanttisten ja muiden kristillisdemokraattisten puolueiden kannattajien asenteet eroavat muiden puolueiden äänestäjistä selkeämmin. Tämänkaltaisia kysymyksiä ovat muun muassa alkoholiin, seksiin, avioliittoon tai koulumaailmaan liittyvät erilaiset kysymykset. (Freston 2004, 35; Karvonen 1994, 134.) Frestonin (2004) mukaan puolueiden kannatus heijastaa myös paikallisten herätysliikkeiden aktiivisuutta ja alueellista vahvuutta (Freston 2004, 35). Norjassa ja Tanskassa kristillisten puolueiden kannattajilla on selkeämpi alueellinen identiteetti kuin Suomessa, kun taas Ruotsissa puolue on viimeaikoina onnistunut nousemaan maanlaajuisiksi puolueeksi. Erityistä kilpailua

äänestäjistä Pohjoismaiden kristillispohjaisilla puolueilla on erityisesti keskustapuolueiden kanssa. (Karvonen 1994, 134.)

Lauri Karvosen (1994) mukaan kristillisten puolueiden synty Pohjoismaissa voidaan kiteyttää seuraavasti: Norjan kristillisdemokraattinen puolue toimi inspiraation lähteenä ja siitä tuli Pohjoismaiden kristillisdemokraattisten puolueiden arkkityyppi, joka asetti puolueiden ohjelmille ne rajat ja viitekehyksen, joiden puitteissa puolueet alkoivat toimia. Puolueet saavuttivat Karvosen mukaan heti luonteensa nimenomaan protestanttisena puolueena yhteiskunnallisessa kontekstissaan, keskittyen siinä näkemiinsä epäkohtiin. Puolueet eivät Karvosen mukaan missään kohtaa edustaneet kirkon virallista kantaa tai minkäänlaista kirkon jäsenten kesken jaettua mielipidettä. Puolueiden keskeinen kannatus keskittyy pääasiassa herätysliikkeiden kannattajiin, nonkonformistisiin ryhmiin ja luterilaisen kirkon maallikkoaktiiveihin. Kirkko ei suhtautunut puolueiden muodostumiseen suopeasti, koska kirkko itse sai kannattajia konservatiivisilta maalaispuolueilta, jotka nyt nähtiin kristillisdemokraattisten puolueiden kilpailijoina. (Karvonen 1994, 126.)

Kristillisen politiikan huippuvuodet Pohjoismaissa sijoittuvat 1970-luvulle, jolloin kristillisdemokraattiset puolueet niittivät menestystä niin Tanskassa, Norjassa kuin Suomessakin ja ne ovat vakiinnuttaneet paikkansa maiden parlamentissa siitä lähtien. Ruotsissa puolueen nousu tapahtui hieman myöhemmin kuin muualla: nouseva suuntaus oli havaittavissa jo 1980-luvulla, mutta vuosikymmenen vaihteessa ja 1990-luvun alussa puolue saavutti vielä suuremman suosion ja ensimmäiset paikkansa maan parlamentissa. Kaikki puolueet ovat jossain vaiheessa olleet osana maiden hallitusta. Norjan ja Ruotsin puolueet ovat Suomen ja Tanskan vastaavia puolueita menestyneempiä, sillä ne ovat saavuttaneet useamman kymmentä eduskuntapaikkaa, kun taas Suomessa edustajien määrä on jäänyt viime vuosina alle kymmeneen ja Tanskassa puolueella ei tällä hetkellä ole maan parlamentissa yhtään edustajaa. (Karvonen 1994, 123, 127–128; Freston 2004, 33.)

1.5. Suomen Kristillisdemokraatit

Vastalauseena vallitsevalle sotien jälkeiselle kulttuurinmuutokselle kirkon kulttuurisen valta-aseman heikentyessä perustettiin 6.5.1958 Suomen Kristillinen Liitto (SKL). Edustajiensa mukaan SKL halusi tarjota vaihtoehdon yhteiskunnassa heränneelle maallistumisprosessille ja siitä seuranneiden vanhojen rakenteiden kyseenalaistamiselle. Taustalla vaikutti myös Norjan *Kristelig Folkepartin* menestyminen vuoden 1933 vaaleissa, jolloin se sai ensimmäisen edustajansa suurkäräjille. (Erävalo 2018, 59; Erävalo ym. 2008, 8.)

Myöhemmin SKL:n jäsenet kokivat puolueensa nimen ongelmalliseksi, sillä useimmille nimi ”Kristillinen Liitto” toi mieleen uskonnollisen yhdistyksen eikä poliittista puoluetta. Sana ”kristillinen” nähtiin puolueen ulkopuolisten silmissä viittaavan nimenomaan uskontoon, eikä suinkaan vain Raamatun ja kristillisen perinteen arvoihin. Samaan aikaan myös luterilainen kirkko kritisoi puolueen nimeä, sillä termi ”kristillinen” tarkoitti kirkon mukaan nimenomaan Kristuksen pelastustyötä ja siihen uskomista. Luterilaisen näkemyksen ja regimenttiopin mukaan kristillinen puolue ei ole mahdollinen, sillä kristinusko määrittellään sen mukaisesti hengelliseen hallintavaltaan, jota edustaa kirkko eikä puolue. Näiden seikkojen takia myös puolueen julkikuvaa ja imagoa haluttiin muuttaa uskontopuolueeksi leimatusta puolueesta kohti yleispuoluetta ja pyrkimyksenä oli myös siirtyä lähemmäs kansainvälistä kristillisdemokraattista liikettä. Nimenmuutosta yritettiin kolmessa puoluekokouksessa, mutta vasta vuonna 2001 Jyväskylän puoluekokouksessa ehdotus sai tarvittavat 2/3 äänistä ja nimi vaihdettiin *Suomen Kristillisdemokraateiksi* (KD). (Erävalo 2018, 73.)

Kristillisdemokraatit perustavat politiikkansa arvomaailman kristillisten perusarvojen varaan (Suomen Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2020). Puolue ei julista evankeliumia, vaan sen toiminta pohjaa arvoihin. Kyse on siis Raamatun välittämästä arvopohjasta, eikä kristinuskon ydinsanomasta. Raamatusta kristillisdemokraatit nostavat esiin yleisiä yhteiskuntaeettisiä periaatteita, joita puolue soveltaa kannanotoissaan eri tilanteiden vaatimalla tavalla. KD erottautuu muista puolueista nimenomaan arvoulottuvuudellaan ollen kannattajiensa tapaan muita puolueita ja niiden kannattajia

arvokonservatiivisempia. (Erävalo 2018, 5–6.) Kristillisdemokraatit ovatkin olleet esillä 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla erityisesti muista puolueista eroavien kannanottojensa takia. Puolue oli 1990-luvulla tunnettu EU-jäsenyyttä sekä kauppojen sunnuntaiaukioloa vastustavasta politiikastaan, ja tämän jälkeen puolueen edustajien kannanotot muun muassa aborttia ja hedelmöityshoitoja kohtaan ovat aiheuttaneet paljon keskustelua. (Erävalo ym. 2008, 88, 97–99.) Puolueen edustajat ovat myös erottuneet vastustavissa kannanotoissaan rekisteröityjä parisuhteita koskevan lain (2001) sekä tasa-arvoisen avioliittolain (2017) yhteydessä käydyissä keskusteluissa. Muun muassa vuonna 2010 Ylen Ajankohtaisen Kakkosen Homoillan² jälkeinen erobuumi kirkosta katsottiin henkilöityvän ohjelmassa yhtenä vieraana olleeseen silloiseen KD:n puheenjohtajaan Päivi Räsäseen ja hänen kannanottoihinsa.

Puolueen jäsenyys ei edellytä henkilökohtaista kristillistä vakaumusta, mutta alkujaan SKL:n aktiiveiksi innostuivat lähinnä luterilaisen kirkon piirissä toimivat aktiivit. Myöhemmin puolue on saanut jäseniä myös muista kirkkokunnista, kuten ortodoksisesta ja katolisesta kirkosta sekä uskonnollisesti vähemmän aktiivisia henkilöitä. (Erävalo 2018, 71–72.) Kristillisdemokraatit kertovat olevansa avoin kaiken ikäisille ja jokaiselle, joka yhtyy puolueen periaateohjelmassa määriteltyihin periaatteisiin, arvoihin ja päämääriin. Ehtona on myös se, ettei jäsenyyttä havitteleva ole muiden puolueiden jäsen. (Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2021.)

SKL ja myöhemmin KD ovat vakiinnuttaneet edustajistopaikkansa eduskunnassa vuoden 1970 jälkeen (Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2021). Puolue on kuitenkin toiminut maan hallituksessa yhteensä kaksi kertaa edustajiensa pienestä määrästä huolimatta vuosina 1991–1994 ja 2011–2015. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa puolue sai yhteensä viisi kansanedustajaa 3.9%:n kannatuksella. (Erävalo 2018, 71; Karvonen 1994 134–136; Suomen Kristillisdemokraattien kotisivut, viitattu 22.3.2021.) Vaikka puolue edustaa kaikkia yhteiskuntaluokkia ja ammattiryhmiä hyvin tasaisesti, sen suurimman kannattajakunnan muodostavat ennen kaikkea ikääntyneempi väestö. Puolueen

²Kemppi, Emilia: Ajankohtaisen kakkosen homoillat. (yle.fi 19.10.2010), verkossa (<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/19/ajankohtaisen-kakkosen-homoillat>)

kannattajakunta on myös huomattavasti naisvaltaisempaa ja uskonnollisesti sitoutuneempaa kuin muilla puolueilla. (Karvonen 1994, 133; Niemelä 2003, 211.)

1.6. Suomen Kristillisdemokraattiset Nuoret

Vuonna 1971 nuorisotoiminta järjestäytyi Suomen Kristillisen Liiton yhteyteen valtakunnalliseksi nuorisjärjestöksi, joka kantoi nimeä Suomen Kristillisen Liiton Nuoret (SKLN) (Erävalo ym. 2008, 34). SKLN määritteli itsensä jo vuonna 1973 puolueen ”omaksitunnoksi”, ja puolueen sisällä nuorisjärjestö nähdään myös puolueen eräänlaisena kriittisenä siipenä. Nuorisjärjestö tunnetaan myös välillä melko radikaaleistakin tempauksistaan, joista esimerkkinä voidaan pitää eri maakunnissa järjestettyjä Suomi-neidon hirttäjäisiä, joilla pyrittiin ilmaisemaan nuorisjärjestön vastalause Suomen havittelemalle EU-jäsenyydelle siitä käydyssä keskustelussa 1990-luvun alussa. (Maanselkä 2008, 35,36.)

2000-luvun alussa nuorisjärjestö halusi liikkua lähemmäs kohti eurooppalaisempaa kristillisdemokratiaa, ja tämän myötä nuorisjärjestö oli myös vahvasti mukana SKL:n nimenmuutoshankkeessa. Nuorisjärjestössä vallinneen yleisen mielipiteen mukaan SKL:n tuli irtautua seurakuntaimagostaan ja sen oli profiloitettava nimenomaan poliittiseksi puolueeksi, jossa nimenvaihdolla katsottiin olevan suuri merkitys. Jyväskylän vuoden 2001 puoluekokouksen jälkeen myös nuorisjärjestö vaihtoi nimensä Suomen Kristillisdemokraattiseksi Nuoriksi (KD Nuoret). (KD Nuorten kotisivut, viitattu 22.3.2021, Maanselkä 2008, 36–37.)

KD Nuoret katsovat kristillisdemokratian pohjautuvan länsimaisille kristinuskosta nouseville arvoille (KD Nuorten kotisivut, viitattu 22.3.2021). Järjestö hyväksyy yhteistyökumppanikseen myös moniarvoisen yhteiskunnan kristillisestä maailmankatsomuksesta poikkeavat ideologiat ja elämäntavat. Nuorisjärjestö ottaa huomioon, että moniarvoisessa, sekularisoituvassa ja postmodernissa yhteiskunnassa ei ole vain yhtä oikeaa maailmankatsomusta tai aatetta, josta yhteiskunnassa ilmeneviä keskeisiä eettisiä kysymyksiä tulkitaan. (Maanselkä 2008, 37.)

KD:n ”omatuntona” toimimisen lisäksi nuorisjärjestö on ollut vastuussa nimenomaan nuorten ja nuoria aikuisia koskevien asioiden esiintuomisessa ja keskustelun herättämisestä. Järjestö on toimintapiiriltään koko maan kattava nuorisjärjestö, jonka toimintaan voivat liittyä kaikki alle 33-vuotiaat, jotka ovat kiinnostuneet kristillisdemokraattisista arvoista. Alaikärajaa järjestön jäsenyydelle ei ole määritelty, eikä pelkkä nuorisjärjestön jäsenyys sido vielä puolueeseen. (KD Nuorten kotisivut, viitattu 23.3.2021; Erävalo ym. 2008, 102.)

2. Sekularisaatio

2.1. Sekularisaatioparadigma

Sekularisaatio on 1960-luvulla uskontososiologinen tutkimuksen piirissä kehittynyt käsite, jolla tarkoitetaan modernissa yhteiskunnassa tapahtuvaa uskonnon heikkenemistä. Termillä ei tarkoiteta mitään erityistä historiallista vaihetta tai ajanjaksoa, vaan se kuvastaa uskonnon muuttunutta asemaa modernisoituvassa yhteiskunnassa. (Kallunki 2018, 49.) Aikansa keskeisimpiä sekularisaatioparadigmaa muotoilevia teorioita olivat muodostamassa muun muassa Bryan Wilson (1966), Peter Berger (1967) ja Thomas Luckman (1967). Wilson (1966) korosti sekularisaatiota koskevassa teoriassaan erityisesti rationalisoitumisen merkitystä sekularisaatiota eteenpäin vievänä voimana. Wilsonin mukaan nimenomaan modernin yhteiskunnan byrokratisoituminen ja tieteen kehitys olivat avaintekijöitä yhteiskunnan rationalisoitumisessa. Berger (1967) puolestaan painotti modernisaation roolia uskonnon yhteiskunnallisen roolin hälvenemisessä. Bergerin mukaan uskonnon merkitys alkoi modernisaation myötä vähentyä niin yhteiskunnan, taiteen ja kulttuurin sekä yksilöllisen uskonnollisuuden tasoilla. Luckman (1967) puolestaan argumentoi uskonnon kokevan eräänlaisen sosiaalisen muodonmuutoksen, jossa uskonnon aikaisempi institutionaalinen muoto korvautuu uudella yhä yksilöllistyvällä uskonnon muodolla. (Taira ym. 2018, 16-17.)

Vuosia kestäneestä tieteellisestä keskustelusta huolimatta, sekularisaatioteoria ei koskaan saavuttanut yhtenäistä ja kaikkien hyväksymää muotoilua, minkä lisäksi teoriaa alettiin kyseenalaistaa ja uudelleenmuotoilla 1980-luvulta eteenpäin. Syynä tähän oli se tosiasia, ettei uskonnon yhteiskunnallinen muutos kulkenutkaan käsi kädessä aikaisemmin

muotoiltujen teorioiden mukaisesti, kun uskontojen asema alkoi elpyä muun muassa fundamentalismin nousun ja uusien uskonnollisten liikkeiden myötä. Lisäksi uskonto alkoi esiintyä vahvana tekijänä muun muassa maailmanpolitiikassa. (Taira ym. 2018, 21.) Tämän tutkimuksen tutkimustehtävän ymmärtämisen kannalta on keskeistä käsittää, minkälaisessa asemassa uskonto ja uskonnollisuus ovat suomalaisessa yhteiskunnassa tänä päivänä ja minkälainen vaikutus sekularisoituvalla yhteiskunnalla voi olla siinä toimivalle kristillisdemokraattiselle puolueelle. Näihin seikkoihin tulemme keskittymään tarkemmin seuraavaksi.

2.2. Uskonnon paikka suomalaisessa yhteiskunnassa

Grace Davie (2002) on huomauttanut eurooppalaisen sekularisaation olevan globaalissa mittakaavassa eräänlainen poikkeus, sillä Euroopassa eriytyminen ja uskonnon merkityksen heikkeneminen ovat toisiinsa liitoksissa, eikä vastaavaa tilannetta löydy muualta maailmasta (Kallunki 2018, 58–60). Vastaavasti Euroopan tasolla Suomi on eräänlainen poikkeustapaus, sillä Suomessa kirkkoon kuuluvien määrä 69,7 % (2018) on verrattain melko suuri. Voidaan siis katsoa, että Suomessa kirkolla on vieläkin melko dominoiva asema, vaikkakin kirkkoon kuuluvien määrä on laskenut huimasti vielä 1950-luvun 95%:sta. (Kirkon tutkimuskeskus, viitattu 22.3.2021; Nynäs ym. 2015, 15.)

Suuri jäsenmäärä ei kuitenkaan välttämättä kerro korkeasta uskonnollisen aktiivisuuden tasosta, sillä vuoden 2011 Gallup Ecclesiastica osoitti julkisen uskonnon harjoittamisen olevan Suomessa varsin alhainen, kun 35% vastanneista raportoi osallistuvansa jumalanpalvelukseen kerran vuodessa. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa ihmiset kuuluvat kirkkoon, mutta eivät juuri käy jumalanpalveluksissa. Toisaalta elämän merkkipaaluja merkitsevät seremoniat, kuten kaste ja häät säilyivät suosiossa, kun 45% vastanneista kertoi osallistuvansa vastaavaan tapahtumaan vähintään kerran vuodessa. (Nynäs ym. 2015, 15.) Voidaan siis todeta, että Suomessa yksilöiden sitoutuminen kirkon opetuksiin, toimintaan, ja itse jäsenyyteen on vähentynyt viime vuosina tasaisesti. Myös kansainvälisissä vertailuissa Suomi luetaan uskonnollisesti vähiten aktiivisiin maihin, kun aktiivisuutta mitataan uskonnollisiin tapahtumiin osallistumisen mittareilla. (Pessi & Grönlund 2018, 107.) Kirkkoon kuulumista voidaankin Suomessa kuvata termillä ”*believing in belonging*”

eli uskomista kuulumiseen, jolla tarkoitetaan sitä, että kirkkoon kuulumiseen vaikuttava merkittävin syy on itse kirkon jäsenyys eikä niinkään usko kirkon oppiin. (Nynäs ym. 2015, 15; Tervo-Niemelä 2018, 144) Tämä ilmiö on varsin yleinen Pohjoismaiden tasolla ja Grace Davie (2007) kuvaa tätä ilmiötä ja suhtautumistapaa kirkkoon *sijaisuususkonnollisuuden* –käsitteen (eng. vicarious religion) avulla. Davie kumoo väitteet yksityisen uskonnollisuuden vähenemisen automaattisista vaikutuksista uskonnon yhteiskunnallisen roolin heikkenemiseen ja kertoo sijaisuususkonnon käsitteen kuvastavan uskonnollisesti aktiivisen vähemmistön toiminnan merkitystä uskonnollisesti passiivisemmalle väestölle. (Davie 2007, 127–128; Kallunki 2018, 60.) Davien mukaan kirkot ja sen piirissä toimiva uskonnollisesti aktiivinen vähemmistö ikään kuin hoitavat uskonnollisia asioita ja velvoitteita yksilöiden puolesta, jolloin muuten passiivinen valtaväestö voi Davien mukaan aktivoitua uskonnollisessa merkityksessä vain esimerkiksi elämää mullistavien kriisitilanteiden kohdalla tai vaikka elämän merkkipaaluja juhlistaessa, jolloin kirkolta oletetaan tietynlaista toimintaa tai palveluita. Kirkon oletetaan siis toimivan yhteiskunnassa koko ajan ja olevan läsnä elämän käännekohtissa, vaikka sen toimintaan ei muuten aktiivisesti osallistuttaisikaan. (Davie 2007, 141, 238–239; Pessi & Grönlund 2018, 109; Kallunki 2018, 60.)

Useiden tutkimuksien perusteella on huomattu myös, että länsimaiset nuoret ovat ennen kaikkea vähemmän uskonnollisia kuin vanhemmat sukupolvet ja näin on myös Suomen kohdalla. Erityisesti nuorten suhtautuminen kristinuskoon ja sen auktoriteetteihin eroaa merkittäväällä tavalla aikaisemmista sukupolvista. (Tervo-Niemelä 2018, 141-145.) Keskeisenä tekijänä tässä nähdään se ympäröivä yhteiskunta, jossa sukupolvi on elänyt – yksi sukupolvi siis jakaa historiallisesti ja kulttuurillisesti merkittäviä yhteisiä kokemuksia, jotka muokkaavat myös heidän ajatusmaailmaansa. Vuonna 2019 Suomessa toteutetun Gallup Ecclesiastica -kyselyn ja sen pohjalta tuotetun kirkon nelivuotiskertomuksen *Uskonto arjessa ja juhlassa: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019* (Salomäki ym. 2020) raportista käy ilmi, että kaikkein suurimmat erot sukupolvien arvojen välillä näkyvät erityisesti uskontoon liittyvissä arvoissa. Kyselyn tuloksien mukaan, uskontoa tärkeänä pitävien osuudessa oli 45 prosenttiyksikön ero nuorimman ja vanhimman sukupolven välillä, ja täysi-ikäisen väestönosan kohdalla noin puolet suomalaisista pitää itseään uskonnollisena samalla, kun ei-uskonnollisia ja ateisteja on

lähes saman verran. Samoin uskonnollisuus näyttäytyi eri sukupolvien keskuudessa erilaisena - vanhimman sukupolven kohdalla yli kaksi kolmasosaa vastaajista määrittivät itsensä uskonnolliseksi, kun taas 1990-luvulla syntyneiden sukupolven kohdalla enää noin neljäsosa määrittivät itsensä vastaavalla tavalla. Kaksi nuorinta sukupolvea, 1980-1996 syntynyt Y-sukupolvi ja vuosituhatluvun vaihteessa syntynyt Z-sukupolvi, identifioituivat herkemmin myös ei-uskonnolliseksi. Näiden kahden edellä mainitun identiteetin lisäksi Suomesta löytyy ihmisiä, joiden uskonnollinen identiteetti on monisävytteisempi. Raportin mukaan kulttuurikristityillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka arvostavat kristillistä kulttuurista perinnettä, mutta eivät välttämättä pidä kristinuskon kaikkia opetuksia totena. Etsijöiksi nimitetään puolestaan henkilöitä, joille tyypillistä on humanistinen ja liberaali suhde uskoon sekä avoimuus uskonnon vaihtoehtoisille muodoille ja uskonnoille. Raportin mukaan 34% suomalaisista mieltää itsensä kulttuurikristityiksi, kun taas etsijöiden prosentuaalinen osuus on 22%. Kulttuurikristittyjen määrä saavuttaa suurimman prosentuaalisen osuuden kaikista pääryhmistä ja suurin osa (37%) X-sukupolvesta (1965-1979 syntyneet) mieltää itsensä nimenomaan kulttuurikristityiksi. Sen sijaan suuri enemmistö (30%), jotka identifioituvat etsijöiksi kuuluvat Y-sukupolveen, kun taas Z-sukupolven kuuluvista suurin osa (34%) mieltää itsensä uskonnottomiksi. Myöskään aikaisemmin kuvattu termi ”*uskominen kuulumiseen*” ei näytä enää pitävän paikkaansa Y- tai Z-sukupolven kohdalla, sillä näiden sukupolvien jäsenet eivät halua muodostaa identiteettiään edeltäjiensä tapaan perinteiden ympärille, vaan näkevät esimerkiksi kirkkoon kuulumisen ennen kaikkea henkilökohtaisena valintana. Y- ja Z-sukupolvien kirkkoon ja muihin yhteisöihin kuulumista tai vastaavasti niistä eroamista ohjaavat ennen kaikkea yksilöiden henkilökohtaiset arvot. (Ketola 2020a, 17,38, 44; Ketola 2020b, 71–73.)

Edellä kuvatun perusteella suomalainen yhteiskunta näyttää melko sekulaarina, mutta on olemassa myös seikkoja, jotka eivät tue tätä näkemystä. Suomessa uskonto ei ole hävinnyt ihmisten julkisesta tai yksityisestä elämästä, vaan uskonnollinen monimuotoisuus on pikemminkin kasvanut uusien uskonnollisten liikkeiden ja yhteisöjen myötä. Myös uushenkisyydestä ja vaihtoehtoisista lääkintämuodoista on tullut Suomessa yhä suosittumpaa ja kirkon nelivuotiskertomuksen (Salomäki ym. 2020) mukaan Y- ja Z-sukupolven kuuluvat uskoivat muun muassa vaihtoehtoisiin terapioihin sekä ennustamiseen aikaisempia sukupolvia enemmän (Ketola 2020b, 82–83). Maahanmuutto on

myös rikastuttanut Suomen uskonnollista kenttää ja tehnyt siitä näkyvämpää niin mediassa kuin julkisessa tilassakin. Samoin populaarikulttuuri ja sen tuotteet ovat tuoneet uskontoa lähemmäksi ihmisten elämää käsitellessään uskontoon liittyviä erilaisia teemoja. (Nynäs ym. 2015, 16–18.)

2.3. Kristillisdemokratia ja sekularisaatio

Ympäröivällä yhteiskunnalla on merkittävä vaikutus kristillisdemokraattisten puolueiden muotoutumiselle. Kristillispohjaisen puolueen syntymiselle ja menestymiselle suotuisia piirteitä Frestonin (2004) mukaan ovat muun muassa helppo puolueen rekisteröinti, suhteellinen vaalitapa, suljetut vaalilistat, korkea uskonnollisen harjoittamisen aste, uskonnon koettu marginalisoituminen tai konfliktit uskonnollisia arvoja koskevissa asioissa sekä näkemys siitä, ettei jo olemassa olevissa puolueissa ole tilaa uskonnollisille arvoille. Maiden erilaiset tilanteet koskien kansalaisten uskonnollisuutta muokkaavat kristillispohjaisia puolueita eli sillä, nähdäänkö kristillisuus vallitsevassa yhteiskunnassa perinteenä, laskevana jäsenyytenä, paikallaan pysyvänä tai uutena ja kasvavana, on suuri merkitys näiden puolueiden suosiolle. (Freston 2004, 148–149.) Kristillispohjaiset puolueet ovat usein riippuvaisia uskonnollisesti sitoutuneesta ja aktiivisesta väestöosasta enemmän kuin vain nimellisistä kristityistä, sillä ei-uskonnolliset ja satunnaisesti kirkossa käyvät eivät äänestä puoluetta sen uskonnollisen sitoutuneisuuden perusteella. Euroopassa sotien jälkeen ilmennyt uskonnon harjoittamisen väheneminen on vienyt pohjaa kristillispohjaisilta puolueilta, eikä pelkkä uskonnollisesti sitoutuneeseen kansanosaan vetoaminen ole vienyt puolueita parlamentaariseen menestykseen. (Freston 2004, 5–6.) Euroopan kristillidemokraatteja tutkineen Stathis Kalyvasin (2018) mukaan tunnustuksellisen pohjan omaavien puolueiden johtajat huomasivatkin pian, että puolueen identiteetin yhdistäminen uskontoon oli niin sanotusti kaksipäinen miekka – hyötyjen lisäksi siinä oli myös omat vaaransa. Ensinnäkin puolueiden tunnustuksellinen luonne rajoitti puolueiden vetovoimaisuutta vaaleissa, sillä ne luettiin helposti kirkon alaisiksi organisaatioiksi, eikä niiden viesti tavoittanut ei-uskonnollista väestöosaa. Puolueiden tunnustuksellinen luonne rajasi myös niiden mahdollisuuksia solmia vaaliliittoja ei-tunnustuksellisten puolueiden kanssa. Ymmärrettyään, että vallitseva enemmistö oli

vaiketta tavoittaa nykyisellä sanomalla ja identiteetillä, puolueet lähtivät muokkaamaan sitä. (Kalyvas 2018, 232.)

Tunnustuksellista luonnetta ei voitu kuitenkaan näiden puolueiden piiristä hävittää, sillä uskonnosta oli tullut puolueiden heterogeenistä sosiaalista pohjaa merkittävästi yhteen sitova voima. Näin ollen tunnustuksellisen pohjan omaavat puolueet määrittivät uskonnon merkityksen uudelleen epämääräiseksi humanitaariseksi ja moraalista kuvaavaksi käsitteeksi, mikä antoi puolueille mahdollisuuden pysyä samanaikaisesti sekä kristillisenä että sekulaarina. Nykyisin epämääräiset muotoilut, kuten ”uskonnollinen inspiraatio” tai ”kristillisen kansakunnan yhteiset arvot” ovat keskeisiä uskontoviittauksia näiden puolueiden virallisissa puheissa ja keskusteluissa. (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 188.) Kristillisyydestä tehtiin näin ollen yleinen ja abstrakti moraalinen konsepti, jota poliittiset puolueet pystyivät itse määrittämään ja hallinnoimaan. Tulkitsemalla kirkkokuntiansa sanomaa uudelleen yhä yleisemmäksi, epämääräisemmäksi ja sekulaariksi käsitteeksi, puolueet siirtyivät *kristillisistä puolueista kristillisestä inspiraatiosta nouseviksi poliittisiksi puolueiksi*. Näin ollen tunnustukselliset puolueet itse vähensivät uskonnon merkitystä politiikassa ja yhteiskunnassa. Tämä merkitsi sekä puolueiden itsensä että myös politiikan maallistumisprosessia. (Kalyvas 2018, 244.)

Vallitsevan kehityksen seurauksena ne puolueet, jotka aloittivat lähinnä uskonnon yhteiskunnallisen aseman puolustajina, useimmiten sisällyttivät ohjelmiinsa myös laajempia huolenaiheita säilyttääkseen yhteiskunnallisen asemansa. (Freston 2004, 5–6.) Selkeät ja suorat viittaukset uskontoon ovat vähäisiä ja niitä pidetään jopa riskialttiina ottaen huomioon erittäin maallistuneet eurooppalaiset äänestäjät. Pohjoismaiden kristillisdemokraattiset puolueet ovat kuitenkin Stathis Kalyvasin ja Kees van Kersbergenin (2010) mukaan eräänlainen vastakohta, sillä nämä puolueet ovat uskonnollisesti sitoutuneempia kuin vastaavat puolueet muualla Euroopassa (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 188). Kuitenkin vuosien myötä myös Pohjoismaiden puolueet ovat vähentäneet ja hillinneet uskonnollista viestiään tavoitellessaan keskivertoäänestäjiä ja ottaneet askeleen kohti eurooppalaisempaa kristillisdemokratiaa (Madeley 2004, 232.) Näin ollen puolueet tulivat myös itse vaikuttaneeksi uskonnon asemaan politiikassa – nyt siitä tuli toissijainen asia. Poliittiset puolueet eivät siis vain muovaudu ympäristönsä vaatimuksiin, vaan myös

omalla toiminnallaan muokkaavat ympäristöään ratkaisevalla ja joskus jopa odottamattomallakin tavalla. (Kalyvas 2018, 245, 261.)

3. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

3.1. Arvot ja sekularisaatio

Milton Rokeach (1973) määrittää arvojen olevan kognitioita tai käsityksiä tietystä asiasta ja tavasta suhtautua siihen (Rokeach 1973,3). Arvot kuvastavat myös sitä, mitä pidämme tärkeänä elämässämme. Shalom Schwartzin (2012) mukaan arvot linkittyvät ensinnäkin tuntemuksiimme ja ne ohjaavat, motivoivat ja muokkaavat toimintaamme. Toimimme sen mukaan, mitä pidämme arvokkaana ja arvot toimivat myös eräänlaisina vaatimuksina tietynlaiselle toiminnalle. Arvot ovat yksilöllisiä ja jokaisella on omat arvoprioriteettinsa. Mitä useampaa arvoa tietty toiminta koskee, sitä tärkeämpänä sitä pidetään. (Schwartz 2012, 3-4.)

Arvot ovat olleet keskeinen sosiologian ja uskontososiologian tutkimuskohde jo useamman vuosikymmenen ajan. Arvoja on tutkittu niin kansallisesti kuin kansanvälisestikin, josta esimerkkinä toimii vuonna 1977 aloittanut European Values Systems – tutkimusryhmä. Myöhemmin tutkimusryhmä alkoi kerätä aineistoa maailmanlaajuisesti ja tämän pohjalta syntyivät World Values Survey – aineistot, joiden keräämistä on koordinoanut politiikan tutkija Ronald Inglehart. Inglehart (1997) on luonut myös oman arvoteoriansa World Values Surveyn pohjalta ja hänen mielenkiintonsa kohdistuu ennen kaikkea modernisaatioon ja sen aikaansaamiin arvomuutoksiin. Inglehart on keskittynyt kollegoineen myös selventämään sitä, kuinka sekularisaatio ja modernisaatio kytkeytyvät toisiinsa (mm. Inglehart & Wezel 2005). Inglehart käyttää termejä modernisaatio ja postmodernisaatio kuvatessaan arvojen muutosprosessia. Inglehartin ja Wezelin (2005) mukaan näiden kahden ajanjakson välinen arvojen muutos voidaan osittain ymmärtää sukupolvien kokemusten perusteella. Heidän mukaansa yksi modernisaation ja uskonnollisuuden välisiin suhteisiin merkittävästi vaikuttava tekijä on nimenomaan yhteiskunnan sosioekonominen kehitys ja sen mukanaan tuoma koetun turvallisuuden tunteen lisääntyminen. Tämän prosessin seurauksena modernisaatiosta postmodernisaatioon

siirryttäessä ihmisten prioriteetit muuttuvat ja arvot ovat vaihtuneet *materiaalisista* arvoista, kuten fyysisen ja taloudellisen turvallisuuden painottamisesta *postmaterialistisiin* arvoihin, joita ovat esimerkiksi itseilmaisun ja elämän laadun painottaminen. Siirtyminen postmoderneihin arvoihin näkyy Inglehartin mukaan jo esimerkiksi Pohjoismaiden yhteiskuntarakenteiden ja arvojärjestelmien tasolla. Kun ihmisten perustarpeet on turvattu, tarve itseilmaisuuksiin kasvaa. (Inglehart 1997,10–11; Inglehart & Wezel 2005, 22–25; Helve 2002, 28–30; Lassander ym. 2015, 30; Taira ym.2018, 31.)

Inglehart (1997) painottaa myös yhteiskunnan nopean kehityksen vaikutusta sukupolvien välisiin arvoeroihin. Tästä johtuen eri sukupolvien prioriteetit voivat erota toisistaan hyvinkin paljon. Voidaankin puhua *yhteiskunnallisista sukupolvista*, joilla tarkoitetaan suunnilleen samana aikana tietyssä paikassa kasvaneita lähes samanikäisiä henkilöitä, joilla nähdään olevan jokin jaettu sukupolvikokemus. (Inglehart 1997, 10–11.) Vuosina 2017-2018 Suomessa toteutetun European Values Study (EVS) -kyselyn pohjalta tehdyn tutkimuksen (Ketola 2020a) mukaan huomionarvoisimmat erot sukupolvien kesken tulivat esiin perhettä, työtä ja uskontoa koskevissa asioissa. Kuitenkin kaikkein merkittävimmät muutokset sukupolvien välillä olivat tapahtuneet uskontoa koskevissa arvostuksissa. (Ketola 2020a, 42–43.) Norris ja Inglehart (2011) ovatkin todenneet uskonnon ja arvojen olevan hyvin lähellä toisiaan ja puhuvat arvomuutoksen välillisestä yhteydestä uskonnon yhteiskunnalliseen asemaan ja sen muutokseen. Arvomuuosprosessin seurauksena uskonnollinen omistautuminen muun muassa uskomuksiin ja rituaaleihin vähenee, mikä vaikuttaa luonnollisesti myös uskonnon hälvenevään yhteiskunnalliseen asemaan ja sukupolvien välisiin eroavaisuuksiin koskien kansalaisten uskonnollisuutta. Kuten aikaisemmin luvussa 2.2. todettiin, Ketolan (2020a) mukaan Y-sukupolvi on kaikkein vähiten uskonnollinen ja tämän sukupolven osuus kulttuurikristityistä ja uskovista on hyvin alhainen, kun taas uskonnottomien ja etsijöiden joukossa Y-sukupolven kuuluvat ovat hyvin edustettuina. Sen sijaan Y-sukupolvea nuoremmat Z-sukupolven edustajat mielsivät itsensä useammin ennen kaikkea uskonnottomiksi. Tällä nähdäänkin Ketolan mukaan olevan merkittävä vaikutus tämän päivän arvoilmaston muodostumiselle. (Ketola 2020a, 44; Ketola 2020b, 74; Inglehart 1997,10–11; Helve 2002, 28–30; Lassander ym. 2015, 30; Taira ym.2018, 31.)

Inglehartin arvomuutosteoriaan vedoten Zilliacus (2001) jakaa myös politiikan ja poliittiset puolueet niiden edustamien arvojen mukaan niin sanottuihin ”vanhakantaiseen” vakiintuneeseen politiikkaan vetoaviin puolueisiin sekä niin kutsuttuun ”uuteen” politiikkaan. Zilliacuksen määrittämä vanhakantainen politiikka ja siihen vetoavat puolueet arvostavat materiaalista arvojärjestelmää, joka keskittyy muun muassa kansalliseen turvallisuuteen, yhteiskunnalliseen järjestykseen, talouden kasvuun ja perinteisiin nojautuvaan elämäntapaan. (Zilliacus 2001, 33–35). Mika Lassanderin, Veronika Kahoulin, Sofia Sjön ja Laura Wickströmin (2015) teettämän Suomen poliittisella kentällä toimivien puolueiden maahanmuuttoa ja kulttuurin monimuotoisuutta koskevia mielipiteitä käsittelevän tutkimuksen mukaan myös Suomen Kristillisdemokraatit pohjaavat politiikkansa materialistisiin arvoihin. He kuitenkin huomauttavat, ettei uskonto näytä omaavan sellaista poliittista vetovoimaa, joka herättäisi äänestäjien mielenkiinnon. Kyse on pikemminkin puolueen taidosta yhdistää sosio-ekonomisia asioita käsittelevä politiikka uskonnolliseen ideologiaan tai siihen perustuvaan moraaliin, joiden avulla ne voidaan tehdä yleisesti hyväksyttäviksi. (Lassander ym 2015, 44–45, 53.) Huomionarvoista KD:n sekä varsinkin KD Nuorten kohdalla on se, että Ketolan (2020a) tutkimuksen mukaan vähiten uskonnollinen Y-sukupolvi on tällä hetkellä noin 30-40-vuotiaita ja nousemassa yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaiseen asemaan paitsi puolueen sisällä mutta myös poliittisella kentällä (Ketola 2020a, 44). Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoista onkin se, näkyykö vähemmän uskonnollisten sukupolvien (Y- ja Z-sukupolvi) ja yleisen ilmapiirin vaikutus jollakin tavalla KD:n tai sen nuorisjärjestön arvoissa. KD Nuorten jäsenet koostuvat alle 33-vuotiaista, joten heidän jäsenistönsä muodostuu tällä hetkellä pelkästään Y- ja Z-sukupolvien edustajista, kun taas KD:n kokoonpanoon kuuluu vanhempiakin sukupolvia. Tässä tutkimuksessa tullaankin keskittymään siihen, näkyykö nuorempien sukupolvien vaikutus jollakin tavalla KD:n tai KD Nuorten arvoissa ja eroavatko Y- ja Z-sukupolven ylläpitämän KD Nuorten ja eri sukupolvia edustavan KD:n arvot jollakin tavalla toisistaan.

3.2. Diskurssi, kristillinen diskurssi ja diskursiivinen muutos

Jokaisella ihmisellä on omanlaisensa tapa puhua maailmasta ja omista näkemyksistään. Hahmottaaksemme maailmaa ja sitä sosiaalista todellisuutta, jossa elämme, pyrimme

kuvaamaan sitä sanallisesti ja tekemään siitä yleistyksiä. Näitä maailmasta ja sen rakenteesta tehtyjä sanallisia kuvauksia voidaan nimittää diskursseiksi. (Hjelm 2011, 134–136.) Sen sijaan kristillisellä diskurssilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sellaista maailmaa, sen rakennetta ja sosiaalisia käytäntöjä selittävää ja määrittävää kielenkäyttöä, joka tukeutuu kristillisperäisiin sanoihin, sanontoihin ja viittauksiin.

Marcus Moberg, Måns Broo, Janne Kontala ja Peter Nynäs (2015) lähestyvät uskonnollista muutosta suomalaisessa yhteiskunnassa osana laajempaa sosiaalista ja kulttuurista diskursiivista muutosta artikkelissaan ”Contemporary Discursive Formations”. Mobergin ym. mukaan diskursiivinen toiminta on ennen kaikkea sosiaalisen toiminnan muoto, joka on vahvasti kytköksissä ympäröiviin sosiaalisiin rakenteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että mikä tahansa sosiaalinen tai kulttuurillinen muutos tulisi nähdä yhteydessä diskursiiviseen muutokseen ja päinvastoin. Mobergin ja hänen kollegoidensa (2015) mukaan silloin, kun uskonnollista muutosta tarkastellaan nimenomaan diskursiivisesta näkökulmasta, on ensin tarkasteltava sitä, miten laajemmat diskursiiviset muutokset ilmentyvät ja edistävät uskonnollista muutosta. Tämä prosessi voitaisiin aloittaa tarkastelemalla makro-tason sosiaalisia muutoksia, kuten individualismin kasvua tai tradition merkityksen vähenemistä. Tämän jälkeen voidaan tarkastella edellä mainitun kehityksen vaikutuksia yleisiin diskursiivisiin järjestyksiin ja tiettyjen sosiaalisten instituutioiden ja ryhmittymien diskursiiviseen järjestäytymiseen. Seuraava tehtävä olisi identifoida ja analysoida diskursiivisen muutoksen vaikutuksia uskonnolliseen diskurssiin sosiaalisten instituutioiden ja ryhmittymien sekä yksilöiden tasolla. (Moberg ym. 2015, 57– 59.)

Tässä tutkimuksessa kristillisdemokratia ja KD nähdään edellä mainitun kaltaisena sosiaalisena ryhmittymänä. Kalyvasin ja van Kersbergenin (2010) tutkimuksen mukaan tunnustuksellisen pohjan omaavat puolueet muunsivat puolueidensa keskeistä sanomaa vastaamaan muuttuneen yhteiskunnan vaatimuksia ja prioriteettejä. Kristinuskosta tuli nyt puolueiden moraalista kehystävä ja ohjaava voima, ei jyrkkä oppijärjestelmä. (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 188). Suomessakin uskonnon asema on muuttunut merkittävästi luvussa 2 esitetyllä tavalla ja siten myös 50-luvun lopulla perustettu KD ovat joutuneet muovaamaan poliittista viestiään vuosien saatossa. Tässä tutkimuksessa tullaan

keskittymään juuri tähän muutokseen ja sen näkymiseen sekä KD:n että sen nuorisjärjestön, KD Nuorten, periaate- ja yleisohjelmissa.

4. Aineisto, menetelmät ja tutkimusetiikka

4.1. Aineiston esittely

Tutkimuksen aineisto on kerätty maalis-syyskuussa 2020 ja se koostuu KD:n sekä KD Nuorten eri vuosien periaate- ja yleisohjelmista. Periaate- ja yleisohjelmilla tarkoitetaan puolueen julkaisemia asiakirjoja, joihin on koottu puolueen edustamat keskeiset tavoitteet ja aatteelliset lähtökohdat. Puolueen periaateohjelmassa kuvataan puolueen toiminnalle keskeisiä periaatteita, kun taas yleisohjelma soveltaa näitä edellä mainittuja periaatteita yhteiskunnallisen päätöksenteon eri osa-alueilla. Ohjelmien yhteinen tavoite on kuitenkin osoittaa, mihin suuntaan puolue haluaa suomalaista yhteiskuntaa kehittää ja minkälaiset periaatteet päätöksien takana piilevät. (Vaalitutkimus.fi, viitattu 22.3.2021.)

KD:n periaate- ja yleisohjelmiin olen päässyt käsiksi sähköisen Yhteiskuntatieteellisen tietoariston ylläpitämän *Pohtiva – Poliittisten ohjelmien tietovaranto* –palvelun avulla. Palvelun verkkosivuilta löytyvät sähköisessä muodossa kaikki KD:n sekä aikaisemmin SKL:n nimellä julkaistut ja puoluekokouksissa hyväksytyt periaate- ja yleisohjelmat, joita on yhteensä yhdeksän kappaletta. SKL:n aikaiset periaate- ja yleisohjelmat ovat vuosilta 1969, 1979, 1982 ja 1998, kun taas KD:n periaateohjelmat on laadittu vuosina 1995, 2002, 2005, 2006 ja 2017. KD Nuorten periaate ja yleisohjelmia minulla on käytössäni yhteensä seitsemän. Nämä ohjelmat ovat vuosilta 1982, 1993, 2001, 2003, 2006, 2011 ja 2015. Vuosien 1982 ja 1993 ohjelmat on julkaistu järjestön entisellä Suomen Kristillisen Liiton Nuoret -nimellä. Sekä SKLN:n että KD- Nuorten periaate- ja yleisohjelmia olen saanut tutkimuskäyttöni KD Nuorten puolue toimiston kautta, järjestön verkkosivuilta, järjestön entisten puheenjohtajien omista arkistoista sähköpostin välityksellä sekä Turun yliopiston kirjaston sanomalehti ja pienpainate arkistosta.

4.2. Sisällönanalyysi

Tutkimukseni hyödyntää sisällönanalyysiä, kun tarkastelen periaate- ja yleisohjelmissa esiintyviä arvoja, niiden mahdollista muutosta ja KD:n sekä KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmien välisiä eroavaisuuksia arvojen osalta vuosien kuluessa. Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen piirissä yleisimmin käytetyistä tekstianalyysin perinteistä, joka nähdään sekä yksittäisenä tutkimusmetodina että väljänä teoreettisena viitekehystenä. Sisällönanalyysi kuuluu laadullisen tutkimuksen piirissä käytettyjen analyysimuotojen ryhmään, jota ei välttämättä ohjaa jokin tietty teoria tai epistemologia. Sisällönanalyysin avulla aineistoa pystytään analysoimaan tarkasti ja läpinäkyvästi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 117.)

Arvoja koskevaa analyysiäni ohjaa jo aikaisemmin luvussa 3.1. esitetty Ronald Inglehartin (1997) näkemys materiaalien ja postmateriaalien arvojen muutoksesta sekä hänen ja Kimmo Ketolan (2020a, 2020b) näkemykset sukupolvien välisistä arvoeroavaisuuksista Suomessa ja niiden yhteydestä sukupolvien välisiin sosioekonomisiin eroavaisuuksiin. Tutkimusotettani voisi siis luonnehtia teoriaohjaavaksi sisällönanalyysiksi, jossa teoria toimii analyysin apuna, mutta ei sitä suoranaisesti määrittävänä tekijänä. Tällöin analyysiyksiköt valitaan suoraan aineistosta, eikä tutkimusote ole teoriaa testaava vaan pikemminkin uusia ajatuksia esittelevä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110.) Teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä tulen siis selvittämään sitä, miten Inglehartin (1997) ja Ketolan (2020a, 2020b) määrittelemä arvojen muutos mahdollisesti näkyy juuri KD:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa ja millaisia arvoeroavaisuuksia KD:n sekä nuorisjärjestö KD Nuorten välillä saattaa olla.

Sisällönanalyysissä tarkoituksena on muodostaa sanallinen ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, joka ilmenee aineistosta, joka kuvaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Tässä tutkimuksessa aineistona toimivat periaate- ja yleisohjelmat ovat tiivistettyjä ja virallisia kuvauksia puolueen ja nuorisjärjestön keskeisimmistä tavoitteista ja periaatteista, joten niiden käyttö tutkimuksessa on perusteltua. Analyysin tarkoituksena on järjestää, tiivistää ja

selkeyttä aineistoa niin, että siitä voidaan johtaa luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä KD:n ja KD Nuorten arvoista, niiden mahdollisista muutoksista ja eroavaisuuksista. Kuten tässäkin tutkimuksessa, sisällönanalyysissa aineiston käsittely perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa aineisto hajotetaan, käsitteellistetään ja jäsennetään uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Analyysiä tehdessäni loin ensin yleiskatsauksen SKL:n, SKLN:n, KD:n ja KD Nuorten arvoista lukemalla kaikki ohjelmat läpi tehden samalla muistiinpanoja. Analyysin kannalta tärkeänä pidin sitä, että käsitelin SKL:n, KD:n ja niiden nuorisjärjestöjen ohjelmia erillisinä kokonaisuuksia, vaikka kyse onkin samasta puolueesta ja siihen kytköksissä olevasta nuorisjärjestöstä. Tällä tavoin koin pystyväni paremmin hahmottamaan ohjelmien sisällöllisiä ja ajallisia eroavaisuuksia sekä tuomaan ne selkeämmin esille myös lukijalle. Pyrin kiinnittämään huomiota paitsi dokumenteissa suoraan ilmoitettuihin puolueen edustamiin arvoihin, mutta myös niihin arvoihin, jotka oli mainittu epäsuorasti ja, joita oli mahdollista tulkita niin sanotusti rivien välistä. Näiden epäsuorasti ilmoitettujen arvojen tunnistamista helpotti se, että periaateohjelmien sisältö oli jaettu eri osa-alueisiin, kuten esimerkiksi ympäristöpolitiikka tai sivistys. Tällöin aineistoa lukiessani pyrin hahmottamaan sitä, millaisista asioista esimerkiksi ympäristöpolitiikan kohdalla puhutaan. Tällaisia puheenaiheita olivat esimerkiksi ympäristön puhtaus, luonnonsuojelu ja kestävä kehitys, joiden toistuvuudesta päätellen saatoinkin niiden olettaa olevan puolueen politiikkaa ohjaavia merkittäviä arvoja. Sanat, kuten *arvo* tai *arvostukset* ja niiden käyttö ohjasivat myös sisällönanalyysiäni ja aineistossa esiintyvien arvojen tunnistamista.

Muistiinpanoihin kirjoitin ylös kussakin periaate- ja yleisohjelmasta ilmaistuja arvoja ja suurempia arvokokonaisuuksia. Tätä menetelmää voidaan kuvata myös teemoitteluksi, jossa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105). Teemoittelun jälkeen perehdyin muistiinpanojeni pohjalta arvojen esiintyvyyteen ja eroavaisuuksiin eri vuosien ohjelmissa ja kokosin havaintoni taulukoiksi selkeyttämään analyysin tuloksien hahmottamista. Taulukoiden pohjalta eri teemojen esiintymisen vertailu ohjelmien välillä oli helpompaa ja mielekkäämpää toteuttaa.

4.2. Diskurssianalyysi

Tutkimuksen toinen keskeinen aineiston analysointimenetelmä on diskurssianalyysi. Diskurssianalyysi on sisällönanalyysin tavoin tekstianalyysiä, mutta näillä on omat erityispiirteensä. Sisällönanalyysissä keskitytään tekstin sisäisten merkityksien etsimiseen, kun taas diskurssianalyysissä analysoidaan, miten tämänkaltaisia merkityksiä tuotetaan tekstissä. Yleisesti katsoen näistä kahdesta näkökulmasta tehdyt analyysit eivät yleensä saa aikaan yhteismitallista tietoa, minkä takia ne eivät ole helposti sovitettavissa yhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Kuitenkin tässä tutkimuksessa kyseisillä metodeilla on omat tutkimustehtävänsä, joten katson, että näiden analyysimenetelmien avulla saadut tulokset antavat omien tutkimustehtäviensä näkökulmasta tietoa, jotka yhdistettyinä esittävät kattavan kuvan tutkittavasta ilmiöstä.

Mobergin (2020) mukaan uskonnon ja diskurssin tutkimukset voidaan jakaa kolmeen pääkategoriaan, jotka ovat 1) metateoreettiseen pohdintaan perehtyvät tutkimukset, 2) kontekstualisoidut tieteenalan ideologiset aspektit sekä 3) empiiriset käytännön toteutukset (Moberg 2020, 3). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna tämä tutkimus sijoittuu Mobergin määrittämälle diskursiivisen tutkimuksen kolmannelle tasolle, joka tarkoittaa diskurssianalyttisen tutkimuksen käytännön toteutusta, jolloin diskurssianalyysin rooli tutkimuksessa on nimenomaan toimia tutkimusmenetelmänä. Kolmannen tason diskurssianalyttisissä tutkimuksissa diskurssianalyysin on oltava liitoksissa tarkkaan teoreettiseen pohdintaan tutkittavasta ilmiöstä. Myös uskontotieteen sisäiset teoreettiset näkökulmat ohjaavat analyysin toteutusta. (Moberg 2020, 12–13.) Tämän tutkimuksen diskurssianalyysiä ohjaavat teoreettiset ajatukset on kerätty lukuun kolme.

Diskurssianalyysillä tarkoitetaan tämän työn yhteydessä sellaista kielenkäytön tutkimusta, jossa keskitytään siihen, miten toimijat tekevät kielenkäytöllään asioita ymmärrettäväksi. Diskurssit määritellään puolestaan kielen avulla rakentuviksi maailman hahmottamisen tavoiksi, jotka rakentavat sosiaalista todellisuutta (Hjelm 2011, 134–136). Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa kieli nähdään merkittävänä todellisuuden rakentajana ja tutkimuksen kohteena ovatkin ne sosiaaliset käytännöt, joissa sosiaalista todellisuutta tuotetaan. Tutkimuksen kohteeksi nostetaan siis toisin sanoen ne tavat, joilla toimijat

kuvaavat ilmiöitä ja niihin johtaneita syitä. Diskurssianalyysiä ohjaa siis konstruktionistinen näkökulma, jossa kielenkäyttö nähdään sosiaalista todellisuutta jatkuvasti rakentavana ja muokkaavana tekijänä. (Jokinen ym. 2016, 26–27.) Omassa työssäni konstruktionistinen ote tarkoittaa sitä, että tutkimuksen aineistona toimivat yleis- ja periaateohjelmien tekstit ymmärretään KD:n ja KD Nuorten julkisina esityksinä, jotka kuvastavat heille ominaista tapaa hahmottaa ja puhua heille keskeisistä asioista. Ohjelmissa esiintyvä kieli ja sen mahdollinen muuttuminen kuvastavat siis myös sitä tapaa, jolla puolue ja nuorisjärjestö reagoivat ympärillä tapahtuvaan arvoilmaston muutokseen.

Diskurssianalyysin piirissä korostetaan myös toiminnan kontekstuaalisuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että diskurssit ovat kontekstinsa tuotoksia, joita tuotetaan, muokataan ja toistetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tällöin siis analyysin kannalta merkityksellistä on myös hahmottaa se kontekstuaalinen tilanne ja ympäristö, jossa diskursseja ja merkityssysteemejä tehdään ja muovataan. Kontekstin huomioonottamisella tarkoitetaan siis sitä, että analysoitavaa toimintaa tullaan tarkastelemaan siinä ajassa ja paikassa, johon tulkinta pyritään suhteuttamaan. (Jokinen ym. 2016, 36–37). Diskurssianalyysissä ollaan siis kiinnostuneita ennen kaikkea kulttuurisista merkityksistä, joilla yhteistä sosiaalista todellisuutta rakennetaan (Jokinen & Juhila 2016, 267). Tässä tutkimuksessa Kristillisdemokraattien sekä KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvää kristillisen diskurssin käyttöä ja sen mahdollista muutosta pyritään siis tarkastelemaan sen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kontekstin valossa, joka on määritelty luvussa 2.2. Luku 2.2. esittelee siis sen kulttuurisen ympäristön, joka toimii niin sanotusti diskurssianalyttisen analyysin ja sitä ohjaavan teorian kehystäjänä.

Ne tavat, joilla toimijat itse kuvaavat ilmiöitä ja määrittelevät niihin johtaneita syitä, muodostavat merkityssysteemin. Merkityssysteemit määrittelevät ja muokkaavat maailmaa, sen suhteita ja prosesseja eri tavoin. Diskurssianalyysin piirissä puhutaankin sosiaalisen todellisuuden moninaisuudesta sekä useista ja joskus päällekkäinkin esiintyvistä merkityssysteemeistä. Yksi tällainen merkityssysteemi on esimerkiksi kristillinen diskurssi, jonka käyttöä ja aineistossa esiintyvää mahdollista muutosta tarkastelen diskurssianalyysin keinoin. Merkityssysteemien analyysissä tutkimuksen pääfokus on nimenomaan tutkijan ja aineiston välisessä vuoropuhelussa, ei niinkään tekstin ominaisuuksien erittelemisessä.

(Jokinen ym. 2016, 32–34.) Merkityssysteemit eivät useinkaan esiinny aineistossa suurina ja selkeinä kokonaisuuksina, vaan pieninä osina (Suoninen 2016, 53).

KD:n, SKL:n, SKLN:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvää kristillisen diskurssin ilmaantumista ja muutosta tarkastellessani aloitin analyysini ensin etsimällä ja alleviivaamalla aineistosta kohtia, jotka voisivat liittyä kristillisen diskurssin muodostamaan merkityssysteemiin. Kuten aikaisemmin arvojen kohdalla, tarkastelin myös nyt SKL:n, KD:n ja näiden nuorisjärjestöjen ohjelmia erillisinä kokonaisuuksina. Aloin myös nimeämään aineistosta ilmentyviä merkityssysteemin osia ja muodostamaan niistä erilaisia merkityssysteemin sisäisiä kategorioita, jotka kirjoitin muistiinpanoihini. Keräsin aineistosta löytämäni kristillistä diskurssia sisältävät kohdat muistiinpanoihini ja teemoittelin ne aikaisemmin muodostamiini kategorioihin. Tämän jälkeen ryhdyin tarkastelemaan aineiston sisäisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia kristillisen diskurssin käyttöön, muotoon ja yleisyyteen liittyen. Tätä varten loin myös vertailutaulukoita, joista kristillisen diskurssin prosentuaalista esiintymistä oli helppoa seurata puolueiden ja nuorisjärjestöjen ohjelmasta toiseen.

Samalla kun tarkastelin kristillisen diskurssin esiintymistä ja ominaispiirteitä, keskityin analysoimaan myös kristillisen diskurssin muodostaman merkityssysteemin sisäisiä muutoksia ja sitä, millaiset kristillisen diskurssin alakategoriat toistuivat ohjelmasta toiseen. Eri vuosien periaate- ja yleisohjelmissa vuodesta toiseen toistuvia diskursseja voidaan nimittää niin sanotuiksi hegemonisiksi diskursseiksi, jotka ovat katoavaisempia diskursseja voimakkaampia ja merkittävämpiä. Mitä useammin tietty diskurssi tai sen osat esiintyvät aineistossa, sitä hegemonisemmasta eli voimakkaammasta diskurssista on kyse. (Suoninen 2016, 57–58). Tarkkailin analyysin aikana myös sitä, miten tietyt diskurssit muovautuivat eli transformoituivat eri vuosien ohjelmissa. Diskurssit eivät ole staattisia merkityssysteemejä, jolloin myös niiden käyttö ja merkitys muokkautuvat sosiaalisissa käytännöissä, minkä takia niiden muutoksen tutkiminen on hyvinkin hedelmällistä. (Suoninen 2016, 62–63). Tällöin voidaankin puhua eräänlaisesta diskursiivisesta muutoksesta, jota kuvattiin luvussa kolme Mobergin ym. (2015) näkökulmasta. Hahmottaakseni tätä muutosta omassa aineistossani, loin taulukoita, joista oli helppoa

seurata kristillisen diskurssin ja sen osien käyttöä eri vuosina sekä siinä tapahtuvia muutoksia.

4.4. Tutkimusetiikka

Tutkijana tutkimustyötäni ohjaavat hyvän tieteellisen käytännön eettiset periaatteet, joita Suomen Tutkimuseettinen Neuvottelukunta valvoo. Tämä tarkoittaa sitä, että sitoudun noudattamaan näitä eettisiä periaatteita tutkijana tutkimukseni jokaisessa vaiheessa. Näin ollen minun tulee taata se, että tutkimuksessani noudatetaan eettisesti kestäviä aineiston keräämisen, tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiä. Sitoudun siihen, että tutkimusaineistostani tekemät havainnot on saatu huolellisen ja tarkan analyysin tuloksena ja raportoitu kattavalla ja ymmärrettävällä tavalla sekä siihen, että käyttämäni lähdeaineisto on luotettavaa ja, että kunnioitan muiden tutkijoiden työtä raportoidessani heidän aikaisemmasta tutkimuksestaan ja sen tuloksista. Tämä tarkoittaa myös sitä, että lähdeviitteiden käyttö on tehty oikein ja riittävällä tarkkuudella.

Olen huolehtinut myös siitä, että tutkimuskohteeni on tietoinen tutkimuksestani ja sen tarkoituksesta, vaikka periaate- ja yleisohjelmat ovatkin julkisia asiakirjoja, jolloin erillistä tutkimuslupaa niiden tutkimiseen ei välttämättä tarvita. KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmista olen kuitenkin osan saanut suoraan järjestöltä ja sen entisiltä puheenjohtajilta sähköpostin välityksellä, jolloin katson, ettei minulla ole oikeutta levittää saamaani aineistoa eteenpäin kolmansille osapuolille, vaan heiltä saamaani materiaali minun tulee käyttää vain tässä tutkimuksessa ja vain siinä tarkoituksessa, josta olen heitä informoinut.

Tutkimusaiheeni koskiessa politiikkaa ja aatteita tulee minun ottaa tutkijana huomioon se, etteivät omat poliittiset näkemykseni tai mielipiteeni tule vaikuttamaan aineiston analyysiin saatikka tutkimuksen tuloksiin. Vaikka omat näkemykseni eroaisivatkin tutkimuskohteeni aatemaailmasta, tarkastelen aineistoani mahdollisimman läpinäkyväksi ja raportoin tutkimukseni tuloksista neutraalilla tavalla.

Tutkimukseni sisällönanalyttinen ja diskurssianalyttinen lähestymistapa on luonteeltaan analyttinen, jolloin tutkimukseni tulokset perustuvat aineiston läpinäkyvään analyysiin. Tämä tarkoittaa sitä, että en tee etukäteen oletuksia tiettyjen suhteiden ilmenemisestä aineistossani tai näiden suhteiden luonteesta. Näiden suhteiden ilmenemiseen ja rakentumiseen liittyvän pohdinnan paikka on ennen kaikkea vasta aineiston analyysin jälkeen tutkimuksen loppupohdinnoissa analyysin ja siitä saatujen tulosten avaamisen jälkeen. (Jokinen & Juhila 2016, 275–276.)

5. Periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvät arvot ja arvojen muutos

KD:n, SKL:n, SKLN:n sekä KD Nuorten yleis- ja periaateohjelmat pitävät sisällään hyvin monipuolisen joukon arvoja. Nämä arvot voidaan niiden esiintyvyyden perusteella jakaa yhteensä 11:sta suurempaan arvokategoriaan, jotka kukin sisältävät muutamia alakategorioita. Nämä arvokategoriat ovat *ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät arvot*, *kristilliset arvot*, *vähempiosaisista huolehtimiseen liittyvät arvot*, *yhdenvertaisuuteen liittyvät arvot*, *ympäristöarvot*, *kulttuuriperintöön liittyvät arvot*, *hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät arvot*, *perhearvot*, *turvallisuuteen liittyvät arvot*, *eettisyyteen liittyvät arvot* ja *aineelliset arvot*. Seuraavaksi perehdyn näiden arvokategorioiden sisältöihin hieman tarkemmin ja samalla tarkastelen näiden esiintyvyydessä ilmeneviä mahdollisia muutoksia. Analyysin läpinäkyvyyden lisäämiseksi olen tuonut analyysin tueksi ja lukijan nähtäväksi aineistosta tekemiäni havaintoja ilmentäviä aineistolainauksia. Aineistolainaukset on listattu niin, että ensin esitetään SKL:n ja KD:n ohjelmista poimitut lainaukset aikajärjestyksessä vanhimmasta uusimpaan ja tämän jälkeen SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmista otetut aineistolainaukset samaa kronologista järjestystä noudattaen. Tämänkaltainen järjestys auttaa lukijaa hahmottamaan paremmin sekä varsinaisen puolueen ja nuorisjärjestön ohjelmien välisiä mahdollisia eroavaisuuksia että puolueen ja nuorisjärjestön omien ohjelmien välisiä mahdollisesti ilmentyviä poikkeavuuksia.

5.1. Ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät arvot

Ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät arvot muodostavat periaate- ja yleisohjelmien yleisimmin mainitun arvokategorian. Arvokategoriaan liittyviä alakategorioita ovat *ihmisarvo*, *ihmisoikeudet*, *uskonnonvapaus sekä ihmiselämän arvo*. Sekä SKL:n että KD:n ja niiden nuorisojärjestöjen ohjelmissa ylivoimaisesti eniten mainittu arvo on *ihmisarvo*, joihin viitataan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 45 kertaa ja nuorisojärjestöjen ohjelmissa 16 kertaa. (Liite1, Taulukko 1&2.) Ihmisarvoon yhteiskunnan toimintaa ohjaavana keskeisenä arvona viitataan muun muassa SKL:n vuoden 1998 yleisohjelmassa:

Haluamme nostaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja elämän kunnioittamisen keskeiseksi periaatteeksi yhteiskunnan kaikilla alueilla. (SKL 1998)

Ihmisarvon käsite liitetään useimmissa ohjelmissa kristillisen maailmankatsomuksen piiriin. Ihmisarvon merkitystä perustellaan Jumalan luomistyöhön tai vastaavasti elämän pyhyteen viittaamalla niin SKL:n ja KD:n ohjelmissa kuin myös nuorisojärjestöjen vastaavissa dokumenteissa. Tämä näkyy esimerkiksi KD:n vuosien 1995 ja 2005 ohjelmissa sekä SKLN:n vuoden 1993 ja KD Nuorten vuoden 2006 ohjelmissa seuraavasti:

Jokaisella ihmisellä on loukkaamaton ihmisarvo, joka kristillisen elämäntätömuksen mukaan nousee siitä, että Jumala on luomakunnan ja myös ihmisen luoja. (KD 1995)

Kristillisdemokraattien arvoista keskeisin on ihmisarvo. Kaikilla ihmisillä on täysi ihmisarvo, joka perustuu Jumalan luomistyöhön. (KD 2005)

Riippumatta lahjoista tai ominaisuuksista Jumala antaa jokaiselle ihmiselle täyden arvon. Kristillinen ihmiskäsitys edellyttää jokaisen ihmisen yhdenvertaisuutta. (SKLN 1993)

Ideologian pohjana on kristillinen ihmisenäkemyks. Se antaa jokaiselle ihmiselle ainutlaatuisen, loukkaamattoman ja yhdenvertaisen ihmisarvon. Ihmisarvo koskee kaikkia huolimatta rodusta, sukupuolesta, etnisestä taustasta, varallisuudesta, uskonnollisesta vakaumuksesta, sosiaalisesta ryhmästä tai seksuaalisesta taipumuksesta. (KDNUOURET 2006)

Huomionarvoista on kuitenkin se, että tuoreimmissa ohjelmissa ihmisarvoon liitettyä kristillistä otetta pyritään häivyttämään tai jättämään kokonaan taka-alalle. Kristinuskon sijaan ihmisarvosta aletaan puhua ihmisoikeuksien piirissä ja ihmisarvoa ei enää kuvata

vain Jumalan asettamana ominaisuutena, vaan kaikille ihmisille kuuluvana oikeutena. Tämä muutos näkyy sekä KD:n että KD Nuorten tuoreimmissa ohjelmissa. Ihmisarvoon liittyvän käsityksen muutoksessa onkin siis havaittavissa Kalyvasin (2018) toteama ilmiö kristillis pohjaisen puolueen kristillisperäisen sanoman häivyttämisestä ja uudelleen muotoilusta, joka tapahtuu osittain muuttuvan ympäristön paineen alaisena. Tämä ihmisarvon arvokäsityksen muuttuminen näkyy selkeästi KD:n ja KD Nuorten tuoreimmissa ohjelmissa:

Puolustamme ihmisoikeuksia sekä jokaisen ihmisen täyttää arvoa. Jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja korvaamaton yksilö. Ihmisarvo perustuu ihmisen olemiseen, ei hänen tekoihinsa, kykyihinsä, syntyperäänsä tai muihin ominaisuuksiin. Yksilön ihmisarvoa on kunnioitettava hedelmöityksestä alkaen aina luonnolliseen kuolemaan asti. (KD 2017)

Ihmisoikeuksilla tarkoitamme YK:n ihmisoikeuksien julistuksen mukaisia oikeuksia, jotka tulee taata globaalisti kaikille ihmisille. Ihmisoikeudet perustuvat ajatukseen ihmisestä moraalisen olentona ja jokaiselle ihmiselle ihmisyyden osana kuuluvasta ihmisarvosta. (KDNUORET 2015)

Ihmisarvon käsite liitetään ohjelmissa hyvinkin kiinteästi ihmiselämän arvostamiseen ja elämän pyhyteen. *Ihmiselämän arvostaminen* onkin alakategoria, joka mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 25 kertaa ja nuorisjärjestöjen ohjelmissa 13 kertaa (Liite 1, Taulukko 1&2). Se liitetään ohjelmissa useimmiten myös aborttilainsäädäntöön tai eutanasiaan liittyviin kannanottoihin. *Ihmiselämän arvostaminen* muodostaa näin ollen toiseksi yleisimmän arvojen alakategorian, jota ihmisoikeuksiin liittyvistä arvoista koostuva alakategoria seuraa. *Ihmisoikeudet* mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa 20 kertaa, kun taas nuorisjärjestöjen ohjelmissa se kerää yhteensä 16 mainintaa (Liite1, Taulukko 1&2). Ihmiselämän arvostamisesta ja ihmisoikeuksista puhutaan muun muassa KD:n vuoden 2005 ja SKLN:n vuoden 1993 ohjelmissa:

Ihmisarvoa tulee kunnioittaa hedelmöityksestä alkaen luonnolliseen kuolemaan asti. Kristillisdemokraattien lähtökohtana on olla aina elämän puolella, olipa sitten kyse ihmisalkioiden käytöstä, abortista tai eutanasiasta. (KD 2005)

Ihmisarvosta seuraavat ihmisoikeudet, jotka on lueteltu kansainvälisesti hyväksytyissä ihmisoikeusasiakirjoissa, kuten YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa, lapsen oikeuksien sopimuksessa ja naisten syrjinnän poistamista koskevassa yleissopimuksessa. Elämisen perustarpeet, kuten ruoka, asunto, turvallinen

elinympäristö, hoiva, terveydenhuolto ja koulutus sekä mahdollisuus työhön ja toimeentuloon tulee turvata jokaiselle. (KD2005)

Nykyinen aborttilainsäädäntö ei anna suojaa sikiölle, eikä se tunnusta sikiön ihmisarvoa. SKLN haluaa työskennellä sellaisen aborttilainsäädännön aikaansaamiseksi, joka turvaa sikiön oikeuden elämään. (SKLN 1993)

Uskonnonvapaus on ihmisoikeuksiin hyvin paljon liitoksissa oleva alakategoria, mutta koska se mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä kuusitoista kertaa, ansaitsee se oman kategoriamainintansa. SKLN:n ja KD Nuorten vastaavissa ohjelmissa uskonnonvapaudesta puhutaan vähemmän ja siihen viitataan vain kolme kertaa. (Liite 1, Taulukko 1&2.) Varsinkin SKL:n vanhemmissa ohjelmissa uskonnonvapaudesta puhuttaessa viitataan vain kristinuskoon ja kristillisten kirkkokuntien uskonnonvapauteen. Tämä seikka kuitenkin muuttuu melko pian ja uskonnonvapauden käsite laajenee koskemaan kaikkia uskontoja ja maailmankatsomuksia. Uskonnonvapauden arvon määrittelyn muuttuminen voidaan havaita hyvin verrattaessa SKL:n vuoden 1982 ja KD:n vuoden 2017 määritelmiä toisiinsa. Sen sijaan KD Nuorten laajempi käsitys uskonnonvapauden arvosta voidaan havaita nuorisojärjestön vuoden 2006 ohjelmasta:

Uskonnonvapautta on puolustettava eikä kenenkään uskonnollista vakaumusta saa loukata. Lain edessä kristilliset kirkkokunnat ja yhteisöt on asetettava tasa-arvoiseen asemaan. (SKL 1982)

Ihmisen vapaus ja vastuu nivoutuvat erottamattomasti yhteen. Jokaisella on oikeus kehittää itseään, ajatella ja uskoa vapaasti, tuoda julki mielipiteensä ja vakaumuksensa sekä parantaa omaa ja yhteisönsä hyvinvointia. (KD2017)

Kristillisdemokraattiset Nuoret eivät vaadi ketään kääntymään tiettyyn maailmankatsomukseen tai toteuttamaan jonkin uskonnon korkeaa moraalialue ulkoisesta pakosta. (KDNUORET 2006)

Nuoren tulee saada tietoa kansainvälisesti eri kulttuureista ja uskonnoista. Sen kautta nuori oppii arvostamaan erilaisuutta ja toisaalta omaa uskontoaan ja kulttuuriaan. (KD NUORET 2006)

5.2. Kristilliset arvot

Kristilliset arvot on laajin kaikissa ohjelmissa esiintyvistä arvokategorioista, sillä se kattaa yhteensä 14 alakategoriaa. Kristillisiin arvoihin kuuluvia arvokategorioita esiintyy jokaisessa SKL:n, KD:n, SKLN:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa aina

vanhimmaasta vuoden 1969 ohjelmasta tuoreimpaan vuoden 2017 ohjelmaan asti. Vaikka kristilliset arvot säilyttävätkin paikkansa kiinteänä osana periaate- ja yleisohjelmien arvojen kirjoa, niiden yleisyys ja käyttö näyttäisivät kuitenkin vaihtelevan ohjelmien keskuudessa hyvinkin paljon. Siinä missä SKL:n vuoden 1969 yleisohjelmassa kristillisiin arvoihin vedottiin yhteensä 10 kertaa, oli vastaava luku SKL:n vuoden 1979 periaateohjelmassa 18 ja vuoden 1998 yleisohjelmassa puolestaan yhdeksän. KD:n puolella tilanne kristillisten arvojen osalta näyttäisi kuitenkin olevan päinvastainen, sillä kristillisten arvojen esiintymistä ohjelmissa voisi kuvata hieman aaltoilevana. (Liite1, Taulukko 3.) KD:n ensimmäisessä yleisohjelmassa vuodelta 1995 kristillisiin arvoihin viitataan yhteensä jopa 38 kertaa, kun taas vuoden 2002 yleisohjelmassa tilanteen voidaan katsoa kääntyneen pääläelleen, kun kristillisiin arvoihin viittaavia kohtia voidaan havaita yhteensä vain kuusi kappaletta. Tätä myöhemmissä ohjelmissa tilanne jälleen muuttuu ja kristillisten arvojen osuus KD:n ohjelmissa esiintyvistä arvoista kasvaa ollen vuoden 2005 periaate- ja yleisohjelmassa 18 kappaletta, vuoden 2006 yleisohjelmassa 14 kappaletta ja vuoden 2017 periaateohjelmassa 10 kappaletta. SKLN:n ja KD Nuorten puolella tilanne vaikuttaisi poikkeavan emopuolueensa tilanteesta hyvinkin paljon, sillä kristillisiin arvoihin viittaavien kohtien määrä näyttäisi olevan tasaisessa laskussa SKLN:n vuoden 1982 periaateohjelman 17 maininnasta KD Nuorten vuoden 2015 periaateohjelman viiteen mainintaan (Liite1, Taulukko 4). Näyttäisi siis siltä, että sukupolvien väliset arvoerot alkavat näkyä nuorisojärjestön ja emopuolueiden ohjelmissa esiintyvien kristillisten arvojen ja niiden käytön kohdalla jo melko varhain. Tämä selittynee sillä, että nuorempien sukupolvien katsotaan olevan vähemmän uskonnollisesti sitoutuneita (Inglehart 1997,10–11; Ketola 2020a, 38), mikä vaikuttaa myös kristillispohjaisen nuorisojärjestön virallisten asiakirjojen sisältöön. Vaikka nuorisojärjestön jäsenet itse saattavatkin koostua vakaumuksellisemmasta vähemmistöstä, nuorisojärjestö näyttäisi poikkeavan emopuolueensa linjasta ja on pyrkinyt ehkä puoluetta nopeammalla tahdilla uudelleen sanoittamaan järjestön keskeisiä poliittisia kannanottoja asemansa säilyttämiseksi ja puhutellakseen paremmin aikansa nuorisoa muuttuvassa yhteiskunnassa.

Kristillisten arvojen kategoria muodostuu yhteensä 15 erilaisesta alakategoriasta, jotka ovat *kristilliset arvot, lähimmäisenrakkkaus, kristillinen maailmankatsomus, kristillinen perinne, kristillinen ihmiskuva, Raamattu, Jumala, kymmenen käskyä, uskonnonopetus, kristillinen*

avioliittokäsitys, hengelliset arvot, kristilliset yhteisöt, kristillinen toiminta, kristillinen etiikka sekä kristillinen moraal. Yleisimmin mainittu alakategoria SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa on selkeästi suoraan kristillisistä arvoista puhuvat arvoviittaukset. Kristillisiin arvoihin viitataan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 40 kertaa, kun taas nuorisjärjestöjen puolella vastaava luku on 11 (Liite1, Taulukko 3&4). *Kristilliset arvot* määritellään useissa ohjelmissa yhdeksi kolmesta kristillisdemokraattisesta perusarvosta. Kristillisistä arvoista puhutaan kuitenkin eri vuosien ohjelmissa eri tavalla. Vanhimmissa periaate- ja yleisohjelmissa kristillisistä arvoista puhuttaessa niiden korostetaan olevan Raamatusta nousevia ja Jumalan lakiin perustuvia arvoja. Myöhemmissä ohjelmissa suhde arvoihin muuttuu merkittävästi, sillä niissä kristillisten arvojen merkityksestä puhuttaessa korostetaan ennemminkin niiden eettistä tai kulttuuriperinteistä kuin uskonnollista arvoa. Kristillisistä arvoista pyritäänkin siis vuosien kuluessa muodostamaan eräänlainen yleiseettinen tai perinteinen periaate, johon yhä useampi voisi samaistua uudistuvassa arvoilmastossa. Tämä kristillisten arvojen määrittelyyn liittyvä muutos voidaan havaita esimerkiksi vertailemalla SKL:n 1979 julkaistun ohjelman määrittelyä KD:n tuoreimman vuonna 2017 julkaistun ja KD Nuorten vuoden 2015 periaateohjelman kristillisiä arvoja koskevaan määrittelyyn:

Kristillisen puolueen aatteellinen perusta voidaan myös kiteyttää sanaan »perusarvot». Kristillisen Liiton mielestä ne ovat luonteeltaan kolmenlaisia. Ensimmäisen ryhmän muodostavat kristilliset arvot, jotka ovat ilmoitetut Raamatussa. Ne ovat yksilön ja kansakunnan olemassaolon kulmakiviä. Lyhyesti ne ovat määritellyt kymmenessä käskyssä ja Uuden Testamentin sisältämissä periaatteissa, joissa kuvataan ihmisen suhde Jumalaan ja lähimmäisiin.(SKL 1979)

Rakennamme yhteiskuntaa kestävien kristillisten perusarvojen varaan. Kristillisillä arvoilla tarkoitamme niitä yleispäteviä ja kestäviä arvoja ja hyveitä, jotka nousevat Raamatusta sekä kristillisestä perinteestä ihmisten hyvän ja toimivan yhteiselämän pohjaksi. (KD 2017)

Kristilliset arvot ovat vuosisatojen aikana muodostaneet suomalaisen sekä eurooppalaisen arvopohjan, jota haluamme jatkossakin tukea. (KDNUORET2015)

Kristillisiin arvoihin kuuluvista alakategorioista toiseksi yleisimmin mainittu kategoria on *lähimmäisenrakkauten arvo*. Lähimmäisenrakkauten arvoon viitataan SKL:n ja KD:n ohjelmissa 21 kertaa ja KD Nuorten ohjelmissa 15 kertaa ja arvo säilyttää asemansa melko vakaana ohjelmasta toiseen (Liite1, Taulukko 3&4). Lähimmäisenrakkauten arvo liitetään

ohjelmissa usein raamattuviittausten yhteyteen, mutta siitä puhutaan myös yleisemmällä tasolla. Huomionarvoista on kuitenkin se, että KD:n tuoreimmassa ohjelmissa (periaateohjelma 2017) lähimmäisenrakkauden sijaan on alettu puhua *lähimmäisyydestä*, mutta vastaavaa muutosta ei ole havaittavissa KD Nuorten ohjelmissa, vaan niissä puhe lähimmäisenrakkaudesta säilyy vielä tuoreimmissakin ohjelmissa. Lähimmäisenrakkauden käsitteen kohdalla kehitys näyttäisi siis olevan KD Nuorten ohjelmissa vastakkainen kuin muiden kristillisten arvojen kohdalla. Kuitenkin KD puolueena näyttää reagoineen muuttuvaan arvoilmastoon lähimmäisenrakkauden käsitteen kohdalla ja on pyrkinyt uudelleen sanoittamaan sanomaansa vähemmän leimalliseksi. KD:n puolella tapahtunut muutos lähimmäisenrakkauden arvon kohdalla voidaan havaita vertailemalla vuosien 1995 ja 2017 ohjelmissa esiintyviä lähimmäisenrakkauden määrittelyjä toisiinsa. Samoin KD Nuorten ja KD:n linjanvetojen ero lähimmäisenrakkauden käsitteen kohdalla on selkeästi nähtävillä vertailtaessa näiden tuoreimpia ohjelmia (KD 2017, KD Nuoret 2015) ja niiden lähimmäisenrakkautta koskevia kuvauksia:

Kristillisen etiikan ydin on käsky rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseään. Raamatun kymmenen käskyä ovat elämän laki, jota rikkomalla ihminen aiheuttaa tuskaa itselleen, muille ja luonnolle (KD 1995)

Rakennamme Suomesta inhimillistä, oikeudenmukaista, perheystävällistä ja yritteliästä lähimmäisyhteiskuntaa, jossa jokaisen ihmisen arvo tunnustetaan ja kaikilla on turvallista elää. Puolustamme heikompiensa kansalaisten asemaa. Kannustamme yritteliäisyyteen ja itsensä kehittämiseen sekä vastuunottoon perheestä, lähimmäisistä ja luonnosta. Puolustamme jokaisen oikeutta ilmaista vapaasti mielipiteensä ja vakaumuksensa (KD 2017)

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden taustalla on ihmisoikeudet ja lähimmäisenrakkaus. Lähimmäisenrakkauden periaate toteutuu monella eri tasolla, niin yhteiskunnan pitäessä heikoimmassa asemassa olevista huolta, kuin myös yksilöiden kohdalla. Lähimmäisestä huolehtimista ei voi ulkoistaa valtiolle, mutta yksilöiden vastuuta ei saa myöskään unohtaa. (KD NUORET 2015)

Kristillisen maailmankatsomuksen arvokategoriaan viitataan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä seitsemän kertaa, kun taas SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa siihen viitataan yhdeksän kertaa (Liite 1, Taulukko 3&4). SKL:n ja KD:n ohjelmissa kristilliseen maailmankatsomukseen viitataan ainakin vuosien 1969, 1979, 1995 ja 2006 ohjelmissa, kun taas SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa kyseiseen arvoon ei ole viitattu vuoden 2001

jälkeen. Kristillisestä maailmankatsomuksesta arvona puhutaan muun muassa SKL:n vuoden 1982, KD:n vuoden 1995 ja KD Nuorten vuoden 2001 ohjelmissa seuraavalla tavalla:

Kristillinen maailmankatsomus perustuu Jumalan erityiseen ilmoitukseen Raamatussa sekä yleiseen ilmoitukseen luomakunnassa. Tälle perustalle rakentuu myös kristillinen politiikka. (SKL 1982)

Kristillinen maailmankatsomus perustuu Jumalan erityiseen ilmoitukseen Raamatussa sekä yleiseen ilmoitukseen luomakunnassa. (KD 1995)

Suomen Kristillisen Liiton Nuoret on vaikutuskanava nuorille, jotka haluavat kehittää yhteiskuntaa Raamattuun perustavan kristillisen maailmankatsomuksen pohjalta. (KDNuoret2001)

Kristillinen perinne muodostaa oman arvokategoriansa ja siihen viitataan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä kymmenen kertaa, kun taas nuorisjärjestön ohjelmissa siihen viitataan neljä kertaa. (Liite 1, Taulukko 3&4). Kristillinen perinne nähdään ohjelmissa arvokkaana ja varjelemisen arvoisena asiana. Ohjelmissa korostetaan erityisesti kristilliseen perinteeseen liitettävää kansallista tai kulttuuriperinteistä arvoa, joka ilmenee esimerkiksi KD:n vuoden 1995 ja KD Nuorten vuoden 2015 ohjelmissa seuraavasti:

Taiteen tulee edistää myönteisiä ja rakentavia arvoja sekä pitää kunnialla kansallista ja kristillistä perinnettä. (KD 1995)

Kristilliset arvot ovat vuosisatojen aikana muodostaneet suomalaisen sekä eurooppalaisen arvopohjan, jota haluamme jatkossakin tukea. (KDNuoret2015)

Kristillinen ihmiskuva, Raamattu ja Jumala muodostavat puolestaan omat alakategoriansa, joiden voidaan katsoa olevan toisiinsa myös hyvin vahvasti liitoksissa, sillä niistä puhutaan usein jopa samassa lauseessa. *Kristillinen ihmiskuva* kerää SKL:n ja KD:n vuosien 1979, 2002, 2017 ohjelmista yhteensä viisi mainintaa, kun taas SKL:n ja KD Nuorten vuosien 1993, 2003 ja 2006 ohjelmissa se mainitaan yhteensä kuusi kertaa. KD Nuorten puolella merkittävää on se, ettei kristilliseen ihmiskuvaan viitata enää ollenkaan vuoden 2006 jälkeen. Kristillisestä ihmiskäsityksestä puhumista ilmenee aineistossani muun muassa seuraavissa kohdissa:

Kristillinen ihmiskäsitys: Kristillisen yhteiskuntanäkemyksen pohjana on kristillinen ihmiskäsitys. Sen mukaan Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen ja elämään yhteydessään. (SKL 1979)

Kristillinen ihmiskäsitys haastaa meidät ulottamaan oikeudenmukaisuutta kaikkialle maailmaan. (KD 1995)

Kristillinen ihmiskuva on arvojen lähtökohta. Moniarvoisuuden ja arvojen suhteellisuuden sijaan korostamme perusarvojen merkitystä kaikkia ihmisiä suojaavina. (KD2017)

Kristillinen ihmiskäsitys edellyttää jokaisen ihmisen yhdenvertaisuutta. (SKLN 1993)

Samankaltainen kehitys voidaan huomata KD Nuorten puolella myös Raamatun ja Jumalan arvokategorioiden kohdalla. *Raamattu* mainitaan arvona SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa yhteensä viisi kertaa vuosien 1982, 1993, ja 2003 aikana, mutta tämän jälkeen arvo ei enää esiinny KD Nuorten ohjelmissa. Myös *Jumala* arvona mainitaan vain SKLN:n vuoden 1982 ohjelmassa neljä kertaa, mutta tämän jälkeen arvo sellaisenaan ei enää esiinny nuorisojärjestöjen ohjelmissa. Emopuolueiden puolella puolestaan *Raamattuun* arvona viitataan yhteensä kymmenen kertaa ja *Jumalaan* puolestaan 12 kertaa. Myös *kymmenen käskyä* on yksi sellaisista alakategorioista, joka esiintyy arvona SKL:n ja KD:n ohjelmissa kaksi kertaa, muttei lainkaan nuorisojärjestöjen vastaavissa dokumenteissa. (Liite1, Taulukko 3&4.) Voidaankin siis olettaa, etteivät nuorisojärjestöt ole täysin samoilla linjoilla emopuolueidensa kanssa kristillisen sanoman merkityksestä järjestön poliittiselle viestille. Nuorisojärjestöt ovatkin halunneet ehkä ilmaista poliittisen sanomansa epäsuoremmin kuin suorilla viittauksilla kristinuskoon tai sen oppeihin.

Myös *uskonnonopetus* saavuttaa SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmien puolella arvon aseman. Uskonnonopetukseen viitataan arvona SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä kahdeksan kertaa, kun taas nuorisojärjestöjen puolella siihen ei oteta kantaa ollenkaan (Liite1, Taulukko 3&4). SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa puolustetaan erityisesti kristinuskon asemaa koulun uskonnonopetuksen tarjonnassa. Ohjelmissa puhutaan niin tunnustuksellisen uskonnonopetuksen kuin myöhemmin myös oman uskonnon opetuksen puolesta. Vuoden 2017 periaateohjelma tekee kuitenkin merkittävän poikkeuksen, sillä siellä puhutaan yleisesti katsomusopetuksesta pelkän uskonnonopetuksen sijasta. Tällöin

mainitaan myös elämäkatsomustiedon opetus ensimmäisen kerran, mikä osoittaa puolueen arvopohjan muuttumista sen puolustaessa nyt myös muiden katsomuksien ja uskonottomien oikeuksia. Tämä kehitys voidaan nähdä erityisesti vertailemalla KD:n vuoden 1995 ja vuoden 2017 periaateohjelmissa esiintyviä uskonnonopetusta koskevia kuvauksia keskenään:

Kristillisen etiikan kannalta tärkeät aiheet tulee sisällyttää kaikkien koulujen opetukseen. Tunnustuksellinen uskonnonopetus tulee säilyttää peruskoulussa ja lukiossa sekä sisällyttää keskiasteen oppilaitosten opetussuunnitelmiin. (KD 1995)

Koulujen ja päiväkotien on taattava oppilailleen myönteinen uskonnonvapaus. Uskonnonvapauden takaavaa ja tasa-arvoista katsomusopetusta palvelee parhaiten oman uskonnon / elämäkatsomustiedon opettamisen malli. (KD2017)

Myös kristillinen avioliittokäsitys nähdään SKL:n, KD:n, SKLN:n ja KD Nuorten toimesta arvona ja se kerää molempien osapuolten ohjelmissa yhden maininnan (Liite1, Taulukko 3&4). Ohjelmissa korostetaan kristillisen avioliittokäsityksen merkitystä ja painoarvoa avioliitto-oikeuden rajaamisessa vain heteropareja koskevaksi oikeudeksi. Tämä näkyy esimerkiksi KD:n vuoden 1995 ja KD Nuorten vuoden 2011 ohjelmissa seuraavissa kohdissa:

Erityisen tärkeää on opastaa nuorisoa kunnioittamaan ja toteuttamaan elämässään kristillistä avioliittokäsitystä ja sen mukaista elämäntapaa (KD 1995)

KD Nuoret haluaa olla mukana tukemassa kristillistä avioliittokäsitystä, jossa parisuhteen muodostavat mies ja nainen. (KDNUORET 2011)

Hengelliset arvot on puolestaan arvokategoria, joka erottaa SKL:n ja KD:n nuorisojärjestöjensä ohjelmista, sillä niissä hengelliset arvot nostetaan arvon asemaan yhteensä 11 kertaa, kun taas nuorisojärjestöjen puolella arvomainintoja kerääntyy vain yksi SKLN:n vanhimmassa vuonna 1982 julkaistussa ohjelmassa. Hengellisten arvojen korostaminen näkyykin sekä SKL:n että SKLN:n vuonna 1982 julkaistuissa ohjelmissa seuraavalla tavalla:

On muistettava Jeesuksen sana: "Ihminen ei elä ainoastaan leivästä." Siksi on huolehdittava myös henkisten ja hengellisten tarpeiden tyydyttämisestä. (SKL 1982)

Materiaalisten arvojen korostaminen on johtanut vieraantumiseen ja henkisen ilmapiirin köyhtymiseen maassamme. (SKLN 1982)

Myös *kristilliset yhteisöt* nähdään sekä emopuolueissa että näiden nuorisjärjestöissä keskeisenä arvona. SKL:n ja KD:n ohjelmissa kristilliset yhteisöihin viitataan arvona viisi kertaa, kun taas SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa viittauksia on yhteensä kymmenen. Kristillisten yhteisöjen tavoin myös *kristillinen toiminta* nähdään periaate- ja yleisohjelmissa arvokkaana ja se kerääkin SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä kolme mainintaa ja SKLN:n sekä KD Nuorten ohjelmissa kaksi. (Liite1, Taulukko 3&4.) Sekä kristilliset yhteisöt että kristillinen toiminta nähdään ohjelmissa arvoina, joilla on sekä hengellisiä että myös kulttuuriperintöön kytkeytyviä ominaisuuksia. Erityisesti korostetaan seurakuntien työn ja toiminnan merkitystä sekä evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon erityisasemaa. Sekä puolueen, että sen nuorisjärjestön suhtautuminen kirkkoon ja seurakuntiin on kuitenkin vuosien myötä muuttunut: siinä missä aikaisemmin puolueen tehtäväksi luettiin nimenomaan kirkon aseman parantaminen, muuttuu käsitys puolueen tehtävästä ennemminkin kirkon tukemiseen ja aseman säilyttämiseen. Puolue on siis ehkä hyväksynyt nykyisen maallistumiskehityksen ja kokeekin tehtäväkseen nyt kirkon kulttuuriperinteeseen sidotun arvoaseman tukemisen. Puolue pyrkiikin nyt ylläpitämään kirkkoa arvostavaa ilmapiiriä sen sijaan, että se yrittäisi kasvattaa kirkon yhteiskunnallista asemaa esimerkiksi jäsenmäärän kasvuun tähtäävällä toiminnalla. Tämä kirkon ja seurakuntien työn ja aseman arvostaminen ilmeneekin muun muassa SKL:n vuoden 1969, KD:n vuoden 2005, SKLN:n vuoden 1993 ja KD Nuorten vuoden 2006 ohjelmissa seuraavasti:

Kristillisin tunnuksin esiintyvän politiikan itsestään selvä lähtökohta on molempien kansankirkkojemme ja muiden kristillisten yhdyskuntien toiminnan tukeminen ja aseman vahvistaminen. (SKL 1969)

Seurakuntien työtä yksilöiden ja yhteiskunnan hyväksi tulee arvostaa. (KD 2005)

Kirkkokuntien ja kristillisten vapaaehtoisjärjestöjen tekemällä työllä on merkittävä myönteinen vaikutus yhteiskunnassa. Niiden yhteiskunnallinen arvo on tunnustettava. SKLN pitää tärkeänä, että kristilliset yhteisöt saavat säilyttää vapautensa ja omaleimaisuutensa kaikissa tilanteissa. (SKLN 1993)

Seurakunnallinen toiminta on osa miltei jokaisen nuoren elämää; häistä hautajaisiin, kasteesta rippikouluun. Seurakuntien pyhäkoulut, nuorisotapahtumat,

kerhot ja nuortenillat luovat sosiaalista kanssakäymistä nuorten välille. Turvallisessa hengellisessä yhteisössä nuori kokee hyväksyntää ja kasvaa vastuuseen lähimmäisistä ja itsestä. (KDNUORET 2006)

Viimeiset kaksi kristillisiin arvoihin lukeutuvaa arvokategoriaa ovat *kristillinen etiikka ja kristillinen moraal*. *Kristilliseen etiikkaan* viitataan SKL:n ja KD:n vuosien 1969, 1995, 2002 ja 2005 ohjelmissa viisi kertaa ja nuorisojärjestöjen puolella kaksi kertaa vuoden 2001 ohjelmassa. Se nähdään kristillisdemokraattisten puolueiden toiminnan ohjenuorana ja perustana puolueen piirissä tehtäville päätöksille, kuten kristillinen moraalikin. *Kristillinen moraal* puolestaan mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa neljä kertaa, kun taas SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa sitä ei mainita kertaakaan. (Liite1, Taulukko 3&4.) Kristillisen etiikan ja moraalin mainintojen vähentyminen tuoreemmissa ohjelmissa on taas yksi esimerkki kristillisdemokraattisen viestin muokkaamisesta kohti yleiseettisempää ja ei niin tarkkarajaista sanomaa. Kristillisen moraalin ja etiikan sijaan, *kristilliset arvot* säilyttävät asemansa ohjelmissa, joten voidaan ehkä olettaa, näin ollen myös kristillisten arvojen käsitteen laajentuneen kattamaan nyt alleen myös kristillistä moraal

ia ja etiikkaa koskevat käsitykset. Kristillisestä etiikasta ja moraalista puhutaankin vielä esimerkiksi KD:n vuoden 1995 ja 2005 ohjelmissa sekä KD Nuorten vuoden 2001 yleisohjelmassa seuraavalla tavalla:

Kristillisdemokraatit haluavat lakien perustuvan kristillisen etiikan normeille. (KD 1995)

*Kristinusk*o on historian vahvin moraal

ia ylläpitävä voima. Kristillisen etiikan ydin on käsky rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseään. (KD1995)

Yhteiskunnallisten organisaatioiden toimivuus, vähäinen hierarkkisuus ja julkisten palvelujen korkea taso perustuvat luottamukseen. Kristillisen etiikan sisäistäminen on siten myös markkinatalouden toiminnan kannalta tärkeää. (KD 2005)

Toimintamme perusta on kristillinen etiikka. Korostamme yksilöön vastuuta itsestä ja lähimmäisistä sekä yksilön lopullista vastuuta Jumalan edessä. (KDNUORET 2001)

5.3.Vähempiosaisista huolehtiminen

Vähempiosaisista huolehtimisen arvokategoria säilyttää asemansa melko vakaana sekä SKL:n ja KD:n että SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa (Liite1, Taulukko 5&6). Voisikin sanoa, että vähempiosaisista huolehtiminen on noussut ikään kuin KD:n pääsanomaksi korvaamaan osittain aikaisempaa kristillissävytteisempää sanomaa. Aikaisemmin ohjelmissa korostettu lähimmäisenrakkauden arvo on erityisesti puolueen uusimmissa ohjelmissa korvattu lähimmäisyyden arvolla, ja kristillinen lähimmäisenrakkauden ympärille kietoutunut yhteiskuntanäkemyks on korvattu tai uudelleen sanoitettu lähimmäisyhteiskunnan käsitteellä. Tämä näkyy esimerkiksi KD:n tuoreimmassa vuoden 2017 periaateohjelmassa:

Rakennamme Suomesta inhimillistä, oikeudenmukaista, perheystävällistä ja yritteliästä lähimmäisyhteiskuntaa, jossa jokaisen ihmisen arvo tunnustetaan ja kaikilla on turvallista elää. Puolustamme heikompiosaisten kansalaisten asemaa. Kannustamme yritteliäisyyteen ja itsensä kehittämiseen sekä vastuunottoon perheestä, lähimmäisistä ja luonnosta. (KD2017)

Lähimmäisyyden arvo esiintyy SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 14 kertaa, kun taas nuorisjärjestöjen piirissä se esiintyy yhteensä yhdeksän kertaa. Lähimmäisyyden arvoa yleisempi on kuitenkin *vähempiosaisista huolehtimisen* alakategoria, joka esiintyy SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 38 kertaa ja SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa puolestaan 14 kertaa. Vähempiosaisista huolehtiminen liitetään useimmiten esimerkiksi sairaista ja köyhistä huolehtimiseen ja humanitäärisen avun antamiseen. Myös *yhteisvastuun arvo* on yksi vähempiosaisista huolehtimisen alakategorioista. Se mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa seitsemän kertaa ja nuorisjärjestöjen vastaavissa ohjelmissa kaksi kertaa. (Liite 1, Taulukko 5&6.) Lähimmäisyydestä, vähempiosaisista huolehtimisesta ja yhteisvastuun arvosta puhuttaessa ne liitetään useimmiten myös yhteiskunnan turvallisten elinolojen, heikompiosaisten auttamiseen ja toisten ihmisten kunnioittamiseen. Tämä on nähtävillä esimerkiksi seuraavissa periaate- ja yleisohjelmista otetuissa lainauksissa:

Yhteiskunnan tehtävä on taata turvalliset elinolosuhteet kaikille, jotka iän, sairauden, vammaisuuden, työttömyyden tai muun vastaavan syyn vuoksi eivät voi itse turvata elämäänsä. (SKL 1998)

Maan hallitus ja eduskuntakaan eivät päätöksillään luo vain talouden edellytyksiä, vaan niiden ratkaisuilla ja linjavalinnoilla on merkitystä myös lähimmäisyyden, yhteisöllisyyden, elämänmyönteisyyden ja terveen kulttuurin ja asenneilmaston kehittämisessä. (KD2006)

Ahkeruus, välittävä yhteisöllisyys ja lähimmäisyys ovat kansakuntamme voimavara. (KD2017)

SKLN:n mielestä maamme ei ole riittävästi kantanut vastuuta maailmanlaajuisesta pakolaisongelmasta. Meidän on aika ottaa vastaan osuutemme niistä ihmisistä, jotka mielipiteidensä, uskontonsa tai sodan ja väkivallan vuoksi ovat joutuneet jättämään kotimaansa. (SKLN 1993)

Kristillisdemokratia perustuu solidaarisuudelle. Kristillisdemokraattinen solidaarisuus tarkoittaa kultaisen säännön mukaisesti, että "kaikki minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se heille". Siten yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia on autettava ensin. (KDNÜORET 2006)

5.4.Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus on arvokategoria, joka sisältää *tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja muiden kulttuurien kunnioittamisen* alakategoriat. Yhdenvertaisuus on arvokategoria, joka esiintyy jokaisessa SKL:n, KD:n ja näiden nuorisjärjestöjen periaate- ja yleisohjelmissa (Liite1, Taulukko 7&8). Varsinkin SKL:n ja KD:n ohjelmissa, yhdenvertaisuuteen liittyvien arvojen merkitys tuntuu kasvavan vuosien kuluessa, minkä voi havaita hyvin arvojen lisääntyvästä määrästä. Siinä missä SKL:n vuoden 1969 ohjelmassa yhdenvertaisuuteen liittyvien arvojen mainintojen määrä oli kuusi kappaletta, oli vastaava luku KD:n vuoden 2017 ohjelmassa jo 12 (Liite1, Taulukko 7). SKLN:n ja KD Nuorten kohdalla yhdenvertaisuus nähdään merkittävänä järjestön toimintaa ohjaavana arvona läpi nuorisjärjestöjen historian, mutta yhdenvertaisuuden arvon mainintojen määrät näyttäisivät vähenevän SKLN:n vuoden 1993 ohjelman yhdeksästä maininnasta KD Nuorten vuoden 2015 ohjelman kolmeen mainintaan (Liite 1, Taulukko 8).

Tasa-arvo on keskeinen alakategoria, joka mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 29 kertaa ja SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa vain 11 kertaa (Liite1, Taulukko 7&8). Tasa-arvoon liitetään käsitykset niin sukupuolten välisestä tasa-arvosta kuin myös yleisestä

kansalaisten välisestä tasa-arvoisuudesta koskien esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuutta. Tämä ilmenee periaate- ja yleisohjelmissa muun muassa seuraavissa kohdissa:

Eriarvoistumiseen ja yhteiskunnallisten luokkaerojen kasvuun puututaan selkein toimenpitein. (SKL1998)

Toimivan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan keskeisimpiä lähtökohtia on ihmisten tasavertaisuus. Se tarkoittaa sekä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa että eri ihmisryhmien yhdenvertaisuutta. Jokaista on kohdeltava yksilönä. (KD2017)

Kristillisdemokraattisten Nuorten mukaan maahanmuuttaja- ja pakolaispolitiikan lähtökohtana on jokaisen ihmisen oikeus elämään, vapauteen, fyysiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen riippumatta ihmisen syntymäpaikasta. Tämä perustuu kaikkien ihmisten tasa-arvoisuuteen ja sisarusajatuksen. (KDNUORET2003)

Oikeudenmukaisuus puolestaan mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 13 kertaa ja nuorisojärjestöjen vastaavissa dokumenteissa 33 kertaa (Liite1, Taulukko 7&8). Oikeudenmukaisuus onkin nuorisojärjestöjen ohjelmien keskuudessa eniten mainittu yhdenvertaisuuden arvokategorian alakategoria. Oikeudenmukaisuudesta puhutaan esimerkiksi KD:n vuoden 2017 ja KD Nuorten vuoden 2006 ohjelmissa seuraavalla tavalla:

Kansalaisten oikeudenmukainen kohtelu taataan varmimmin, kun yhteiskuntaa kehitetään oikeusvaltioperiaatteen pohjalta. (KD2017)

Kristillisdemokraattiset Nuoret on osa kristillissosiaalista reformiliikettä, jonka päämääränä on tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja vapauden yhteiskunta. (KDNUORET2006)

Yhdenvertaisuus muodostaa oman alakategoriansa, sillä se mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 27 kertaa ja SLKN:n ja KD Nuorten ohjelmissa mainintoja on 23. *Muiden kulttuurien kunnioittaminen* muodostaa puolestaan pienimmän ja ehkä myös uusimman alakategorian. Se esiintyy SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa vasta vuodesta 1995 eteenpäin keräten yhteensä kahdeksan mainintaa. Nuorisojärjestöjen periaate- ja yleisohjelmissa arvo on kuitenkin esiintynyt harvakseltaan jo vuodesta 1982 lähtien ja se mainitaan eri vuosien ohjelmissa kaikkiaan yhteensä viisi kertaa. (Liite 1, Taulukko 7&8.) Ketola (2020a) onkin tutkimuksessaan havainnut, että suomalaisen yhteiskunnan kulttuurinen moninaistuminen on muuttanut asennoitumista muihin kulttuureihin 2000-luvun vaihteesta eteenpäin. Ketolan mukaan vielä 90-luvulla noin

neljäsosa suomalaisista suhtautui kielteisesti eri kulttuureita edustaviin ihmisiin, kun taas tuoreimmissa tutkimuksissa vastaava osuus on ollut enää noin seitsemän prosenttia. (Ketola 2020a, 27.) Vastaavanlainen kehitys voidaan siis havaita myös KD:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmien kohdalla. Nuorisojärjestön piirissä muiden kulttuurien kunnioittamista on kuitenkin nähty jo 80-luvun puolella järjestön toimintaa ohjaavana arvona, joten nuorisojärjestöä voidaan pitää muiden tässä asiassa jonkinlaisena edelläkävijänä. Edellä mainittu yhdenvertaisuuden arvo sekä muiden kulttuurien kunnioittamisen arvo ilmenee aineistossani muun muassa seuraavilla tavoilla:

Lain edessä kristilliset kirkkokunnat ja yhteisöt on asetettava yhdenvertaiseen asemaan. (SKL1969)

Terve isänmaallisuus, aiempien sukupolvien työn ja oman kristillisen kulttuuriperinnön arvostaminen luovat hyvän pohjan kohdata kunnioittavasti erilaisista kulttuureista tulevia ihmisiä. (KD2017)

Yhteiskunnan jokaisella ihmisellä on oikeus elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisina jäseninä. Yhdenvertaisuus toteutuu kun vammaiset ihmiset saavat täydentäviä palveluja ja tukitoimia. (KDNUORET2006)

SKLN korostaa, että maahanmuuttajillakin on luovuttamaton oikeus omaan kulttuuriseen identiteettiinsä. Maahanmuuttajien kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan tulee tapahtua huomioimalla ja tukemalla aktiivisesti jokaisen yksilön kulttuurista identiteettiä. (KDNUORET2001)

5.5.Ympäristöarvot

Yleis- ja periaateohjelmat sisältävät myös runsaan joukon erilaisia ympäristöön liittyviä arvoja, jotka muodostavat aineistossani oman arvokokonaisuutensa (Liite1, Taulukko 9&10). Ympäristöarvot ovat pysyvä osa sekä SKL:n ja KD:n että näiden nuorisojärjestöjen arvojärjestelmää, sillä jokaisessa ohjelmassa ympäristöön liittyvät arvot nostetaan jollakin tavalla esille. Ympäristöarvojen alaisia alakategorioita ovat muun muassa ohjelmissa esiintyvä *luonnonsuojelun, kestävän kehityksen, luomakuntavastuun, eläinten oikeuksiin ja ruuan ekologisuuteen* liittyvät arvot. Näistä alakategorioista yleisin arvo on *luonnonsuojelun* arvo, joka esiintyy SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 40 kertaa ja SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa 19 kertaa. (Liite1, Taulukko 9&10.) Ketolan (2020a)

mukaan nuorempien sukupolvien (Y ja Z) piirissä ympäristöä koskettaviin uhkiin ja ympäristönsuojeluun suhtaudutaan keskimääriin vakavammin kuin näitä vanhempien sukupolvien keskuudessa (Ketola 2020a, 32). Kuitenkin tässä aineistossa nuorisojärjestön vähäisempien luonnonsuojelua koskettavien arvojen määrä selittyy nuorisojärjestöjen ohjelmien hieman vähäisemmällä määrällä.

Luonnonsuojelun arvon rinnalla esiintyy myös kristillissävytteinen *luomakuntavastuun* arvo, joka mainitaan sekä emopuolueen, että nuorisojärjestöjen ohjelmissa yhteensä neljä kertaa. Luomakuntavastuu arvona nostaa luonnonsuojelun erityisesti kristittyjen tehtäväksi ja velvollisuudeksi, jonka Jumala on heille antanut. Huomionarvoista on kuitenkin se, että luomakuntavastuusta puhutaan nuorisojärjestöjen puolella vain niiden vanhimmissa vuosien 1982 ja 1993 ohjelmissa, kun taas SKL:n ja KD:n puolella siihen viitataan vuosien 1979 ja 1995 ohjelmien lisäksi vielä vuoden 2005 ohjelmassa. (Liite1, Taulukko 9&10.) Näyttäisi siis siltä, että nuorisojärjestöt ovat karsineet kristillisperäistä sanastoa varsinaista puoluetta aikaisemmin ympäristöpolitiikkaansa kuvaavista ohjelmien kohdista. Luomakuntavastuu mainitaan arvona esimerkiksi SKL:n vuoden 1998, KD:n vuoden 2005 ja KD Nuorten vuoden 1993 ohjelmissa seuraavasti:

Ihmisellä on oikeus ansaita toimeentulonsa luonnonvaroja järkevästi hyödyntäen, mutta samalla luomakuntaa varjellen. (SKL1998)

Puolueen periaateohjelmassa kuvatut periaatteet ohjaavat tavoitteiden asettamista ja yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisutapoja. Näitä periaatteita ovat ihmisarvon ja siitä seuraavien ihmisoikeuksien kunnioittaminen, perheen ja kansalaisyhteiskunnan merkityksen korostaminen, yhteisvastuun periaate, lähipäättösperiaate, sosiaalisen ja ekologisen markkinatalouden edistäminen, luomakuntavastuu ja kansainvälinen vastuu. (KD 2005)

Ihminen on tarkoitettu Jumalan yhteyteen ja kaiken muun luomistyön ”viljelijäksi ja varjelijäksi”. (KDNUORET1993)

5.6.Kulttuuriperintö

Kulttuuriperintö on arvokokonaisuus, joka esiintyy erityisesti SKL:n ja KD:n ohjelmissa, muttei saavuta samanlaista asemaa nuorisojärjestöjen ohjelmien parissa (Liite1, Taulukko

11&12). Arvokokonaisuus pitää sisällään *suomalaisen kulttuuriperintöön, kristilliseen kulttuuriperintöön, kaksikielisyyteen, evankelisluterilaisen ja ortodoksisen kirkon erityisasemaan ja kansallisiin arvoihin* liittyviä arvoja. Yleisimmin SKL:n ja KD:n ohjelmissa korostetaan erityisesti suomalaista kulttuuriperintöä arvona, johon viitataan ohjelmissa yhteensä 18 kertaa. Vastaavasti nuorisojärjestöjen piirissä suomalaiseen kulttuuriperintöön viitataan vain kaksi kertaa. Varsinkin SKL:n ja KD:n ohjelmissa kristillinen kulttuuriperintö nähdään kiinteänä osana suomalaista kulttuuriperintöä, joka kerää SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 11 mainintaa. Vastaavia mainintoja nuorisojärjestöjen ohjelmista voidaan löytää kuitenkin vain kaksi. Nuorisojärjestöjen ohjelmissa kristillisen kulttuuriperinnön liittäminen osaksi suomalaista kulttuuriperintöä loppuu vuoden 2006 ohjelman jälkeen, kun taas KD:n tuoreimmassa ohjelmassa käsitys pitää edelleen pintansa. (Liite 1, Taulukko 11&12.) Tämä on hyvin havainnollistava esimerkki sukupolvien välisistä arvoeroavaisuuksista koskien sitä, mikä katsotaan kuuluvaksi suomalaiseen kulttuuriperintöön. Suomalaisesta kulttuuriperinnöstä ja siihen usein liitetystä kristillisestä perinteestä puhutaankin muun muassa SKL:n vuoden 1982, KD:n vuoden 2007 sekä KD Nuorten vuosien 2006 2015 ohjelmissa seuraavilla tavoilla:

Kulttuuripolitiikassa tulee pyrkiä kansallisen ja kristillisen perinteen vaalimiseen ja siirtämiseen seuraavalle sukupolvelle. (SKL1982)

Poliittisen tai uskonnollisen korrektiuden nimissä ei pidä kitkeä suomalaisia perinteitä. Puolustamme kristillisen kulttuuriperinnön ja kansakuntaa yhdistävien arvojen välittämistä tuleville sukupolville. (KD2017)

Vaikka kirkko on osa suomalaista yhteiskuntaa, kulttuuria ja perinnettä, niin politiikassa ei saa puuttua uskonnon oppeihin. (KDNUORET2006)

Suomalainen eräperinne on merkittävä osa kulttuuriperintöämme ja haluamme olla tukemassa sen jatkumista. (KDNUORET2015)

Kulttuuriperinnön arvokategoriaan kuuluvat myös *kaksikielisyyden ja kansallisten arvojen* arvokategoriat. Kaksikielisyys on arvo, joka esiintyy vain KD:n vuosien 2002, 2005 ja 2017 ohjelmissa. Vastaavasti myös kansallisten arvojen merkitystä korostetaan vain SKL:n vuosien 1969, 1979 ja 1982 ohjelmissa. (Liite 1, Taulukko 11&12.) Esimerkiksi SKL:n vuoden 1979 ohjelmassa kansalliset arvot nimetään yhdeksi kolmesta SKL:n perusarvosta ihmisoikeuksien ja kristillisten arvojen rinnalla:

Toiseen ryhmään kuuluvat kansalliset arvot, jotka ovat syntyneet vuosisatojen kuluessa kansallisen kulttuurimme pohjalta. Me koemme nämä arvot terveenä suomalaisena kansallistunteena. Esivanhempien työn kunnioitus, rakkaus isänmaahan ja sen luontoon, halu tehdä työtä isänmaamme rakentamiseksi ja puolustamiseksi ovat kansallisten perusarvojen ilmentämistä. (SKL1979)

5.7. Hyvinvointi ja terveys

Hyvinvoinnin ja terveyden arvokategoria näkyy SKL:n ja KD:n sekä nuorisojärjestöjen ohjelmissa hyvinkin selkeästi, sillä siihen liittyviä arvoja löytyy jokaisesta ohjelmasta. Yleisimmät ohjelmissa esiintyvät arvokategoriat ovat *hyvinvointi, terveys ja perusterveydenhuolto*, joita jokaista esiintyy SKL:n ja KD:n ohjelmissa lähemmäs toistakymmentä. Nuorisojärjestöjen puolella edellä mainittuja arvoja esiintyy hieman vähemmän, mikä johtuu hyvin todennäköisesti nuorisojärjestöjen ohjelmien vähäisemmästä määrästä. Harvemmin mainittuja, mutta puolueen sanoman kannalta kuitenkin keskeisiä arvoja ovat puolestaan *päihitteettömyys, raittius ja siveys*. Nämä kolme esiintyvät varsinkin SKL:n ja KD:n ohjelmissa, kun taas nuorisojärjestöjen ohjelmissa vain päihitteettömyys ja raittius saavat kumpainkin yhden maininnan. Siveys on arvoista ehkä vanhakantaisin, ja se esiintyykin vain SKL:n vuosien 1969 ja 1982 ohjelmissa. Raittius puolestaan mainitaan arvona vielä KD:n vuoden 2005 ohjelmassa, mutta tämän jälkeen se siirtyy laajempaan arvokäsitteenä nähtävän päihitteettömyyden alaisuuteen. (Liite 1, Taulukko 13&14.) Siveydestä, päihitteettömyydestä ja raittiudesta puhutaan ohjelmissa muun muassa seuraavasti:

Valtion tulee pyrkiä toimenpiteisiin epäsiiveellisten tai Jumalaa pilkkaavien kirjoitusten julkaisun estämiseksi. (SKL1969)

Päihdeongelmien ehkäisy on kasvava haaste, jossa on korostettava jokaisen ihmisen vastuuta omasta ja läheistensä päihteiden käytöstä. - - Raittiudesta tulee kehittyä aidosti tavoiteltu ja ihailtu arvo. (KD2005)

3.6.3. Raittius: Alkoholin väärinkäyttö aiheuttaa suurimmat sosiaaliset ongelmat Suomessa. SKLN haluaa, että alkoholin aiheuttamia ongelmia pyritään poistamaan ennaltaehkäisevällä työllä sekä parantamalla kuntoutusta. (SKLN1993)

5.8. Perhearvot

Perhearvot kuuluvat myös siihen arvokategorioiden joukkoon, joiden asema säilyy periaate- ja yleisohjelmissa vuodesta toiseen. Nuorisojärjestöjen piirissä näitä arvoja korostetaan vähemmän kuin SKL:n ja KD:n ohjelmissa, mutta erityisesti perhearvojen alakategoriat *perhe, avioliitto ja koti* nähdään nuortenkin keskuudessa tärkeinä. (Liite 1, Taulukko 15&16.) Kuten ohjelmien kristillisiä arvoja koskevassa luvussa 5.2. aikaisemmin todettiin, ohjelmien avioliittokäsitys liitetään hyvin vahvasti kristilliseen avioliittokäsitykseen ja siksi se muodostaa yhden ohjelmissa esiintyvistä kristillisten arvojen alakategorioista. Tällä tarkoitetaan sitä, että ohjelmissa avioliitto nähdään vain heteropareille oikeutettuna. Tämä kanta näyttää pitävän pintansa vielä uudemmissakin (KD2017) ohjelmissa, vaikka avioliittokäsitykseen liitettävät suorat kristilliset viittaukset hieman vähenevätkin. Avioliitosta arvona puhutaan periaate- ja yleisohjelmissa muun muassa seuraavilla tavoilla:

Yhteiskunnan on joka tilanteessa asetettava avioliitto muita yhteiselämän muotoja edullisempaan asemaan, koska avioliitto on turvallisin yhteiselämän muoto. Erityisen tärkeää on opastaa nuorisoa kunnioittamaan ja toteuttamaan elämässään kristillistä avioliittokäsitystä ja sen mukaista elämäntapaa. -- Yhteiskunnan ei tule lainsäädännössä hyväksyä homoseksuaalisia suhteita. (KD1995)

Lainsäädännössä tulee turvata jokaisen lapsen lähtökohtainen oikeus äitiin ja isään. Samaa sukupuolta olevien rekisteröityä parisuhdetta ei tule pitää tasavertaisena avioliiton kanssa. (KD2005)

Pidämme naisen ja miehen tasavertaiselle kumppanuudelle perustuvaa avioliittoa parhaana kasvuperustana lapsille. (KD2017)

SKLN haluaa tehdä työtä sellaisen lainsäädännön puolesta, joka arvostaa perhettä ja avioliittoa. (KDNUORET2001)

Taustalla on miehen ja naisen välinen monitahoinen sopimus, johon sisältyy taloudelliset, henkiset ja seksuaaliset ulottuvuudet. Avioliitto on vapaaehtoinen suhde ja tahdon kysymys. (KDNUORET 2011)

Muita perhearvojen alakategorioita ovat muun muassa *vanhemmuus, lasten hyvinvointi, nuoret, äitiys ja syntyvyys*. Näistä kolme ensimmäistä mainitaan sekä emopuolueiden että niiden nuorisojärjestöjenkin ohjelmissa, mutta äitiyden ja syntyvyyden arvot esiintyvät vain SKL:n ja KD:n ohjelmissa. (Liite1, Taulukko 15&16.) Tämä havainto kuvastaa hyvin varsinaisen puolueen sekä nuorisojärjestön sukupolvien välisiä perhearvoja koskevia

arvoeroavaisuuksia. Ketola (2020a) onkin tutkimuksessaan osoittanut, että erityisesti lasten saamisen merkitys on nuorempien sukupolvien kohdalla vähäisempää kuin vanhempien sukupolvien keskuudessa. Näiden kahden ryhmittymän välinen ero lapsiin suhtautumisessa on Ketolan mukaan jopa 55 prosenttiyksikköä (Ketola 2020a, 19). Näin ollen tämä voi osaltaan selittää myös sitä, miksi äitiys ja syntyvyys eivät saaneet nuorisojärjestöjen ohjelmissa yhtäkään mainintaa.

5.9. Turvallisuus

Turvallisuuden arvokategoria vakiinnuttaa paikkansa periaate- ja yleisohjelmissa heti ensimmäisistä ohjelmista lähtien. SKL:n ja KD:n ohjelmissa se mainitaan kuitenkin suuremmassa mittakaavassa kuin nuorisojärjestöjen vastaavissa dokumenteissa, mutta tämä saattaa selittyä nuorisojärjestöjen ohjelmien hieman vähäisemmällä määrällä sekä niiden lyhyemmällä pituudella. (Liite 1, Taulukko 17&18.) Turvallisuuden arvokategoriaan liittyviä alakategorioita ovat *turvallisuus, Suomen itsenäisyys, demokratia, rauha, oikeusvaltion periaatteet, talouden vakaus sekä kansainvälinen yhteistyö*. Näistä yleisimmin SKL:n ja KD:n ohjelmissa mainittuja ovat turvallisuuden, rauhan, demokratian ja talouden vakauden arvot. SKLN:n ja KD Nuorten puolella eniten mainittuja arvoja ovat turvallisuuden lisäksi myös demokratia ja talouden vakaus. Turvallisuudesta puhuttaessa viitataan sekä sisäiseen että ulkoiseen turvallisuuteen. Sisäisestä turvallisuudesta puhuttaessa liitetään siihen niin ihmisten ja perheiden yleinen turvallisuus kuin myös esimerkiksi liikenneturvallisuus. Ulkoisesta turvallisuudesta puhuttaessa puhutaan muun muassa Suomen itsenäisyydestä sekä hyvistä kansainvälisistä suhteista. Huomionarvoista on myös se, että esimerkiksi vielä KD:n vuoden 1995 ja SKLN:n vuoden 1993 ohjelmissa turvallisuuteen viitataan myös kristillisenä normina ja samoin rauhaan viitataan periaatteena, joka kumpuaa kristillisestä etiikasta. Tämä tapa kuitenkin poistuu 2000-luvulle tultaessa. Turvallisuuden arvokategoriaan liittyvää puhetta ilmenee muun muassa seuraavissa aineistoesimerkeissä:

Kristilliset normit: Turvallisuus ja elämänlaatu kaikille

Ympärillämme ja maailmassa näemme paljon hätää. Ihmiset kärsivät, koska toiset käyttävät valtaa häikäilemättömästi. Raamattu on realistinen, kun se puhuu pahasta todellisuutena. Joudumme säätämään lakeja ja sääntöjä, joilla suojelemme

ihmisarvoa ja ihmisten välistä yhteyttä. Kristillisdemokraatit haluavat lakien perustuvan kristillisen etiikan normeille (KD1995)

Suomen itsenäisyyden, alueellisen loukkaamattomuuden ja demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen ovat valtiovallan ensimmäisiä ja tärkeimpiä velvollisuuksia. Ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintakykyä on jatkuvasti parannettava. KD(2017)

Kristillisen etiikan mukaista on pyrkiä elämään rauhassa kaikkien kanssa, mikäli se meistä riippuu. (SKLN 1993)

Turvallisuuspolitiikkamme päätehtävänä on itsenäisyytemme säilyttäminen. Ulkopoliitikassa painotamme kansojen välistä yhteistyötä, rauhaa ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. (KDNUORET2001)

5.10. Eettiset arvot

Eettiset arvot muodostavat oman arvokategoriansa periaate- ja yleisohjelmissa, vaikka niiden esiintyminen onkin vähäisempää moniin muihin arvoihin verrattuna. Eettisten arvojen alakategorioihin kuuluvat *eettisyyden, moraalin, kestävien perusarvojen, eettisen opetuksen ja eettisesti kestävä taiteen* arvot. Kuten luvussa 5.2. todettiin, SKL:n, KD:n ja näiden nuorisojärjestöjen ohjelmissa puolueen käsitys etiikasta, eettisyydestä ja moraalista on useimmiten sidoksissa nimenomaan kristinuskoon ja kristilliseen etiikkaan. Tämä on ohjelmien keskuudessa varsin yleistä, mutta etiikasta, eettisyydestä ja moraalista puhutaan ohjelmissa myös yleisempänä mihinkään katsomukseen sitoutumattomana periaatteena, joka ohjaa niin puolueen jäsenten kuin kansalaistenkin toimintaa. Kuten Taulukosta 19 (Liite 1) voimme huomata, eettisyys esiintyy yleisenä periaatteena vasta SKL:n vuoden 1998 ja KD:n vuoden 1995 ohjelmissa. Tätä ennen eettisyydestä ja etiikasta toki puhutaan, mutta vain kristilliseen sävyyn. Kristillissävytteinen puhe etiikasta ja moraalista säilyy kuitenkin yleis- ja periaateohjelmissa vielä 2000-luvulle tultaessakin. SKLN:n ja KD Nuorten puolella eettisyydestä yleisenä periaatteena on puhuttu ensimmäisen kerran jo vuoden 1993 yleisohjelmassa. (Liite 1, Taulukko 19&20.) Eettisten arvojen alakategorioihin kuuluvista eettisyyden ja moraalin arvoista puhutaan muun muassa SKL:n ja KD:n ohjelmissa seuraavilla tavoilla:

Kulttuuripolitiikan tehtävänä on palvella myönteisiä kansamme kulttuuriarvoja korostavia sekä kristillistä uskoa ja moraalialueita edistäviä tarkoituksellisia. Sen vuoksi kristillisille kirkkoille, seurakunnille ja järjestöille tulee taata toimintavapaus. (SKL 1982)

Ihmiset tarvitsevat selkeän oman käsityksen siitä, mikä on oikein ja väärin. Siksi peruskoulun opetusohjelmaan sisällytetään enemmän yhteiskuntakasvatusta ja eettistä opetusta. (SKL1998)

Kokemus on osoittanut, ettei yhteiskunta toimi terveellä tavalla, jos hylätään kymmenen käskyn ja lähimmäisenrakkauteen velvoittavan kultaisen säännön yleiseettinen perusta. (KD 2005)

Periaate- ja yleisohjelmissa eettisiin arvoihin viittaava puhe liitetään usein yleisten periaatteiden lisäksi spesifimmin kasvatukseen ja opetukseen, ihmisoikeuksiin, taiteeseen, markkinatalouteen, luonnonsuojeluun ja lääketieteeseen liittyviin teemoihin. Lääketieteeseen liittyvissä pohdintoissa eettisiä arvoja korostetaan erityisesti ihmiselämään ja sen arvoon liittyvissä kysymyksissä ja lääketieteellisen tutkimustoiminnan yhteydessä. Tämä taiteeseen, lääketieteeseen, markkinatalouteen ja kasvatukseen liittyvät eettiset arvostukset voidaan havaita KD:n ja KD Nuorten periaateohjelmissa muun muassa seuraavissa kohdissa:

Yhteiskunnan tulee luoda edellytykset taiteelle ja sen harrastamiselle eri puolilla maata ilman tarpeetonta taiteen laitostamista. Yhteiskunnan on vastustettava eettisesti aliarvoisen taiteen ja viihteen levittämistä maassamme (KD1995)

Lääketieteellisten tutkimus- ja hoitokäytäntöjen tulee olla perusteellisesti harkittuja ja eettisesti kestäviä. (KD2005)

Kannatamme sosiaalisesti, eettisesti ja ekologisesti hallittua markkinataloutta ja sosiaalisia uudistuksia, jotka edistävät ihmisten välistä samanarvoisuutta. (KDNUORET2001)

Yhteiskunnan tulee tukea nuoren eettistä kasvua antamalla vapautta, mutta samalla opettamalla vastuuseen ympäristöstään ja lähimmäisistään. (KDNUORET2003)

5.11. Aineelliset arvot

Aineellisten arvojen arvokategoria on arvokategorioista laajin kokonaisuus, joka sisältää hyvin erilaisia arvoja, joita kaikkia yhdistää niiden aineellinen luonne. Tämän arvokategorian alaisia arvoja ovat koulutus, sivistys, tutkimus, talouden tasapaino, taide,

omavaraisuus, maatalous, yksityisomistus, työnteko sekä yrittäminen. Sekä SKL:n ja KD:n että näiden nuorisjärjestöjen ohjelmissa tämän arvokategorian eniten mainittu arvo on *koulutus* (Liite 1, Taulukko 21&22). Koulutus nähdään jokaisen kansalaisen oikeutena, jonka tavoittelemiseen halutaan kaikille yhtäläiset mahdollisuudet. Koulutuksen yhteydessä puhutaan hyvin paljon myös uskonnonopetuksesta ja sen luonteesta, jonka kristillissävytteisyyteen viitattiinkin jo kappaleessa 5.2. Koulutuksesta arvona puhutaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa yhteensä 18 kertaa ja SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa 7 kertaa. Tähän arvoon hyvin paljon liitoksissa oleva arvo on myös *sivistys*, joka saa koulutuksen tavoin merkittävän aseman puolueiden ja nuorisjärjestöjen periaate- ja yleisohjelmissa. SKL:n ja KD:n puolella se mainitaan yhteensä 4 kertaa ja nuorisjärjestöjen ohjelmissa viisi kertaa. (Liite 1, Taulukko 21&22.) Koulutukseen ja sivistykseen liittyvää ja näiden arvoa korostavaa puhetta voidaan havaita SKL:n, KD:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa esimerkiksi seuraavista kohdista:

Yhteiskunnan tehtävä on puolestaan varata jokaiselle yksilölle mahdollisuus kykyjään ja taitojaan vastaavaan koulutukseen asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta. (SKL1969)

Jokaiselle on annettava yhtäläiset mahdollisuudet itsensä kehittämiseen ja oppimiseen varallisuudesta riippumatta. (KD2017)

Sivistyksen ja koulutuksen saaminen on ihmisoikeus. Sen tulee olla yhtäläinen jokaiselle. (KDNUORET 1993)

Ihmiselämä on jatkuvaa oppimista. Jokaisella on oltava mahdollisuus kouluttaa ja kehittää itseään ihmisenä vastuullisesti yhteiskuntamme jäsenenä varallisuudesta, asuinpaikasta, kotitaustasta tai muusta ominaisuudesta riippumatta. (KDNUORET2015)

Toiseksi eniten mainittu alakategoria on työnteko, joka mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa 20 kertaa ja nuorisjärjestöjen vastaavissa dokumenteissa seitsemän kertaa (Liite 1, Taulukko 21&22). Työ nähdään koulutuksen tapaan oikeutena, jonka merkitystä perustellaan ohjelmissa ajoittain kristinuskon periaatteisiin viittaamalla. KD Nuoret painottavat myös ennen kaikkea nuorten työllisyyden tärkeyttä ja vastaavasti työttömyyteen liittyviä riskejä. Työhön liittyvien mainintojen määrien väliset eroavaisuudet saattavat kuitenkin ilmentää jo Ketolan (2020a) havaitsemaa ilmiötä työn arvostukseen liittyvistä

sukupolvieroista. Vuonna 2017 tehdyn European Values Surveyn tuloksien mukaan työtä arvostettiin alhaisimmillaan 1980-luvun jälkeen syntyneiden Y- ja Z-sukupolvien keskuudessa, jossa vain kaksi viidestä määrittäi työn tärkeäksi elämänarvoksi (Ketola 2020a, 17). KD Nuorten jäsenistö koostuu tällä hetkellä Y- ja Z-sukupolvien edustajista, joten tämä saattaa osaltaan selittää puolueen ja nuorisojärjestön välisiä eroavaisuuksia työtä koskevien arvojen määrissä. Työnteosta arvona puhutaan esimerkiksi SKL:n, KD:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmista löytyvistä seuraavista kohdista:

Kristillisen yhteiskuntäkäsityksen mukaan ihminen on asetettu luonnonvarojen ja kaikkien inhimillisten voimavarojen hoitajaksi, joka on vastuussa teoistaan Jumalalle. Työ on Jumalan ihmiselle antama tehtävä. Työ on jokaisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus ja siihen perustuu aineellinen hyvinvointi. (SKL1982)

Edistämme yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä elämäntapaa yhteiskunnassa. Vain yrittäminen ja työnteko luovat pohjan yhteiskunnan palveluiden rahoitukselle. Yrittäjyyden yhteiskunnallista arvostusta on lisättävä, yrittäjäksi ryhtymistä helpotettava ja yrittäjien sosiaaliturvaa parannettava. (KD2017)

Jokaisella on oltava oikeus ja mahdollisuus työhön. Työmahdollisuuden turvaamisen tulee olla johtavana periaatteena kaikessa päätöksenteossa. Erityisesti nuorisotyöttömyyden poistamiseksi on tehtävä kaikki voitava. (KDNUORET 1993)

Me KD Nuoret korostamme työnteon merkitystä. Työhön, talouteen ja yrittäjyyteen nojaava suomalainen yhteiskunta tarvitsee toimiakseen myös vahvoja, kristillisistä arvoista nousevia periaatteita, jotka luovat kentälle rehellisyyttä, keskinäistä luottamusta ja vakautta. (KDNUORET 2011)

Työnteko ja työllisyys ovat kiinteästi sidoksissa sekä yksilöiden, että myös valtion *taloudelliseen tasapainoon*, joka onkin kolmanneksi eniten mainittu aineellinen arvo, joka mainitaan SKL:n ja KD:n ohjelmissa seitsemän kertaa ja nuorisojärjestöjen puolella neljä. Myös *yrittäminen* nähdään sekä SKL:n ja KD:n että myös näiden nuorisojärjestöjen puolella merkittävänä arvona, joka taas vaikuttaa merkittävästi työllisyyteen. Samoin *yksityisomistus* ja *tutkimus* nostetaan molempien osapuolten ohjelmissa arvon asemaan, mutta sen sijaan *taide*, *omavaraisuus* ja *maanviljely* ovat arvoja, jotka esiintyvät vain SKL:n ja KD:n ohjelmissa. (Liite 1, Taulukko 21&22.)

SKL:n, KD:n, SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa esiintyvissä arvoissa on havaittavissa paljon yhtäläisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia. Sekä varsinaisten puolueiden että näiden

nuorisojärjestöjen ohjelmissa merkittävin yhteneväisyys on kristillisperäisen puheen vähentäminen tai uudelleensanoittaminen. Erityisesti nuorisojärjestöjen puolella tämä on hyvin yleistä. Monia arvoja ja niiden merkitystä kuvataan vanhemmissa ohjelmissa kristillisperäisin termein, mutta myöhemmin näiden arvojen merkitystä puolueen tai nuorisojärjestön toiminnalle on pyritty sanoittamaan muulla tavoin. Tällaista kristillisen kielen sävyttämää puhetta voidaan myös nimittää kristilliseksi diskurssiksi, jonka esiintyvyyttä ja vuosien myötä tapahtuvaa muutosta tulen tarkastelemaan seuraavassa luvussa.

6. Kristillinen diskurssi ja sen muutos periaate- ja yleisohjelmissa

Tässä tutkimuksessa kristillisellä diskurssilla tarkoitetaan sellaista maailmaa, sen rakennetta ja sosiaalisia käytäntöjä selittävää ja määrittävää kielenkäyttöä, joka tukeutuu kristillisperäisiin sanoihin, sanontoihin ja viittauksiin. Kristillinen diskurssi ja sen käyttö KD:n ja tätä edeltäneen SKL:n virallisissa puolueiden ohjelmissa on seikka, joka erottaa nämä muusta suomalaisesta puoluekentästä. Sama pätee nuorisojärjestöjen puolella SKLN:n ja KD Nuorten kohdalla. Kristillinen diskurssi ja sen käyttö eivät ole kuitenkaan pysyneet samanlaisina vuodesta toiseen, vaan sekä varsinaisten puolueiden että niiden nuorisojärjestöjenkin ohjelmissa muutosta on selkeästi havaittavissa. SKL:n ohjelmissa kristillisen diskurssin käyttö vaihtelee hyvin paljon ohjelmien keskuudessa (Liite 1, Taulukko 23). Siinä missä vuoden 1969 ohjelmassa kristillisen diskurssin osuus on 22% ohjelman sisällöstä, on vastaava luku vuoden 1979 ohjelmassa jopa 57% eli yli puolet vuoden 1979 ohjelman sisällöstä koostui kristillistä diskurssia sisältävästä kielestä. Vuoden 1982 ohjelmassa kristillisen diskurssin osuus on kuitenkin enää 11% ja vuoden 1998 ohjelmassa sen osuus oli enää vain 4% ohjelman sisällöstä.

Kristillisdemokraattien ensimmäisessä vuoden 1995 yleisohjelmassa kristillisen diskurssin osuus ohjelmasta on 14% (Liite1, Taulukko 24). Tämän jälkeen kristillisen diskurssin käyttö näyttäisi laskevan KD:n ohjelmissa huomattavasti ja seuraavassa vuoden 2002 yleisohjelmassa kristillisen diskurssin määrä on enää vain 2%. Tätä seuraavina vuosina kristillisen diskurssin käyttö ohjelmien keskuudessa on hieman aaltoilevaa, sillä vuoden 2005 ohjelmassa kristillisen diskurssin osuus on 4%, kun taas vuonna 2006 vastaava luku

on 2%. KD:n viimeisimmässä vuonna 2017 julkaistussa periaateohjelmassa kristillisen diskurssin osuus kasvoi jälleen huomattavasti ollen nyt 7%. Sekä SKL:n että KD:n ohjelmissa kristillisen diskurssin käytön voidaan siis nähdä pääsääntöisesti vähenevän. Tällä tavoin puolue on ehkä pyrkinyt vastaamaan aikansa yhteiskunnan ja äänestäjien vaatimuksia, kuten Kalyvas (2018) raportoi usean eurooppalaisen kristillis pohjaisen puolueen tehneen. Kuitenkin näiden tilastojen valossa kristillisen diskurssin käyttö ei ole unohtumassa puolueen sanomasta, sillä uusimmassa vuoden 2017 periaateohjelmassa sen osuus on kasvanut merkittävät viisi prosenttiyksikköä edeltävästä ohjelmasta. Tämä saattaa selittyä esimerkiksi sillä, että näiden ajanjaksojen välissä Kristillisdemokraatit on menettänyt hallituspaikkansa ja on tämän myötä halunnut uudelleen terävöittää puolueensa asemaa ja erottautua paremmin muusta puoluekentästä.

Nuorisjärjestöjen puolella on havaittavissa sekä samankaltaisuutta puolueiden kanssa että myös eroavaisuuksia. SKLN:n ohjelmissa kristillisen diskurssin määrä näyttäisi laskevan merkittävästi järjestön julkaisemien ohjelmien välillä (Liite 1, Taulukko 25). Vuoden 1982 ohjelmassa kristillisen diskurssin osuus on 48%, kun taas vuoden 1993 ohjelmassa se on 13%, ja vuonna 2001 enää vain 5% koko ohjelman sisällöstä. KD Nuorten puolella erot eivät ole enää niin selkeitä ja kristillisen diskurssin käyttö pysyy melko tasaisena ohjelmista toiseen (Liite 1, Taulukko 26). Kuitenkin KD Nuorten ohjelmissa on havaittavissa pienessä mittakaavassa vastakkainen kehitys kuin SKLN:n ohjelmissa, sillä vuoden 2003 ohjelmassa kristillisen diskurssin osuus on 10%, kun taas vuonna 2006 se oli 13%. Tämän jälkeen vuoden 2011 ohjelmassa kristillisen diskurssin osuus on jälleen kasvanut 17%:iin, mutta laskenut uusimmassa vuoden 2015 ohjelmassa 14%:iin. Näiden lukujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että kristillisen diskurssin määrä on KD Nuorten ohjelmissa kasvanut järjestön alkuvuosien 10%:sta nykyiseen 14%:iin.

Mikäli tarkastelemme SKL:n ja KD:n välistä eroavaisuutta, voidaan huomata, että kristillisen diskurssin määrä laskee nimenmuutoksen yhteydessä, sillä SKL:n kaikissa periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvän kristillisen diskurssin osuus verrattuna koko tekstimassaan on 16%, kun vastaava luku KD:n ohjelmien kohdalla on enää 5%. Tässä kohtaa on kuitenkin hyvä huomauttaa, että SKL:n periaate- ja yleisohjelmat ovat pituudeltaan paljon lyhyempiä ja niitä on yksi vähemmän kuin KD:lla, joten tämä saattaa osaltaan vaikuttaa ohjelmien ja niissä esiintyvän kristillisen diskurssin määrän

vertailtavuuteen. Ero ohjelmien pituuksissa saattaa johtua näkökulmasta, jonka Freston (2004) toi aikaisemmin esille: SKL perustettiin aikoinaan puolustamaan uskonnon asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa, mutta säilyttääkseen paikkansa poliittisella kentällä, puolueen on täytynyt sisällyttää ohjelmiinsa myös yhteiskuntaa laajemmin koskettavia asioita. Tämän seurauksena myös puolueen poliittiset ohjelmat ovat saaneet lisää pituutta. Frestonin mukaan tämä on tyypillinen keino SKL:n ja KD:n kaltaisille puolueille, jotka haluavat säilyttää yhteiskunnallisen asemansa ja vastata tällä tavalla yhteiskunnan uusiin vaatimuksiin (Freston 2004, 5–6).

Samankaltainen muutos kristillisen diskurssin määrässä on havaittavissa myös nuorisjärjestöjen puolella, joskin hieman pienemmässä mittakaavassa. SKLN:n kristillisen diskurssin osuus sen kaikista periaate- ja yleisohjelmista on 16%, kun taas KD Nuorten ohjelmissa diskurssin määrä on 13%. Näin ollen voidaankin havaita, että SKL:n ja sen nuorisjärjestön SKLN:n suhtautuminen kristillisen diskurssin käyttöön on ollut hyvin yhtäläisessä linjassa, kun taas KD:n ja KD Nuorten keskuudessa eroavaisuus kristilliseen diskurssiin viittaavan ilmaisun käytössä on huomattava.

Jos taas tarkastelemme varsinaisten puolueiden ja näiden nuorisjärjestöjen kristillisen diskurssin käytössä havaittavaa eroavaisuutta, voimme huomata, että SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa yhteenlaskettu kristillisen diskurssin osuus on 8%, kun taas SKLN:n ja KD Nuorten puolella vastaava määrä on 14%. Tästä voimmekin siis päätellä, että nuorisjärjestöt käyttävät virallisissa asiakirjoissaan enemmän kristilliseen diskurssiin viittaavaa kieltä kuin Suomen poliittisella kentällä toimivat varsinaiset puolueet. Nuorisjärjestöjen ja varsinaisten puolueiden linja ei siis ole pysynyt yhtenäisenä vuodesta toiseen, kuten oli vielä SKL:n ja SKLN:n kohdalla.

Periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvä kristillinen diskurssi voidaan jakaa sen sisältävien teemojen avulla yhteensä neljään suurempaan teemaan, jotka ovat *Raamattuviittaukset, kristilliseen maailmaan liittyvä diskurssi, kristilliseen politiikkaan liittyvä kristillinen diskurssi sekä kristillisen toiminnan vaikutusta yhteiskunnassa kuvaava diskurssi*. Näistä jokainen kristillistä diskurssia sisältävä teema jakautuu vielä muutamiin alakategorioihin, joihin tulen perehtymään tarkemmin luvuissa 6.1.-6.6. Lisätäkseeni analyysin läpinäkyvyyttä ja konkretisoidakseni aineistosta löytämiäni havaintoja, olen lisännyt havaintojeni

yhteyteen niitä tukevia aineistolainauksia. Aineistolainaukset esitetään puolueiden ja näiden nuorisojärjestöjen osalta kronologisessa järjestyksessä kuitenkin niin, että ensin listataan puolueiden ohjelmista löydettyt lainaukset ja vasta tämän jälkeen nuorisojärjestöjen ohjelmista havaitut vastaavat löydökset. Tämä järjestys auttaa mielestäni lukijaa hahmottamaan puolueiden ja nuorisojärjestöjen ohjelmien mahdollisia eroavaisuuksia paremmin.

6.1. Raamattuviittaukset

6.1.1. Suorat raamattulainaukset

Suorat raamattulainaukset muodostavat oman *raamattuviittausten* alaisen kategoriansa. Suorilla raamattulainauksilla tarkoitetaan sellaista kristillisen diskurssin piirissä tehtävää puhetta, jossa viitataan tai siteerataan suoraan joitain tiettyjä yleisesti tunnettuja Raamatun kohtia tai sieltä peräisin olevia sanontoja. Tämänkaltaisia suorita raamattulainauksia esiintyy erityisesti SKL:n ja KD Nuorten ohjelmissa, sillä SKLN:n ja KD:n ohjelmissa niitä ei ole lainkaan. SKL:n ohjelmien sisältämästä kristillisestä diskurssista raamattulainauksen osuus on 8% ja KD Nuorten ohjelmissa taas 5%. (Liite 1, Taulukko 27.) SKL:n ohjelmissa siteerataan erityisesti Jeesuksen sanontoja ja viitataan suoraan kymmenen käskyn periaatteisiin. KD Nuorten puolella taas viitataan kultaisen säännön periaatteeseen. Raamattua siteerataan muun muassa SKL:n vuoden 1979 ja KD Nuorten vuoden 2006 ohjelmissa seuraavasti:

Kristinusko lähtee periaatteessa olemassa olevan esivallan tunnustamisesta. Tämä käy ilmi mm. Jeesuksen vastauksesta juutalaisille vaikeassa verokysymyksessä: »Antakaa keisarille, mikä keisarin on ja Jumalalle, mikä Jumalan on». (SKL1979)

Kristillisdemokratia perustuu solidaarisuudelle. Kristillisdemokraattinen solidaarisuus tarkoittaa kultaisen säännön mukaisesti, että "kaikki minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se heille". Siten yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia on autettava ensin. (KDNUOURET2006)

6.1.2. Raamatun periaatteet mainitaan yleisesti

Toisen *raamattuviittausten* alaisen kategorian periaate- ja yleisohjelmissa muodostavat kohdat, joissa *Raamatun periaatteet mainitaan yleisesti*. Eniten tällaisia viittauksia omaavat

KD:n ja KD Nuorten ohjelmat, sillä KD:n ohjelmissa yleisesti mainittuja raamattuviittauksia esiintyy 16% kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viittauksista ja KD Nuorten puolella taas 14%. SKL:n ja SKLN:n ohjelmissa yleisellä tasolla mainitut raamattuviittaukset ovat taas hieman harvinaisempia, sillä SKL:n ohjelmissa niitä on 4% ja SKLN:n vastaavissa dokumenteissa 3%. (Liite 1, Taulukko 27.) Periaate- ja yleisohjelmissa yleisesti mainittuja Raamatusta nousevia periaatteita ovat muun muassa lähimmäisenrakkaus, kymmenen käskyä ja Israelin kansan historia. Näillä viittauksilla perustellaan Raamatun ja Jumalan sanan auktoriteettiasemaa ja Raamatusta johdettujen periaatteiden soveltuvuutta myös aikansa yhteiskuntaan ja sen poliittiselle kentälle. Raamatun periaatteista kymmenen käskyä ja lähimmäisenrakkaus mainitaan periaate- ja yleisohjelmissa sekä yksittäisten ihmisten elämänvalintoja määrittävänä että myös kristillisdemokraattisen politiikan ohjenuorana. Israelin kansan historian sen sijaan katsotaan ohjailevan puolueen ulkopoliittikkaa koskettavia päätöksiä. Raamatun keskeisiin periaatteisiin viittaamista ilmenee muun muassa KD:n vuoden 1995 ja 2005 ohjelmissa sekä KD Nuorten vuoden 2015 periaateohjelmassa:

Kristillisen etiikan ydin on käsky rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseään. Raamatun kymmenen käskyä ovat elämän laki, jota rikkomalla ihminen aiheuttaa tuskaa itselleen, muille ja luonnolle. Kristillisdemokraatit perustavat politiikkansa tälle elämän laille ja lähimmäisenrakkaudelle, joita se pyrkii toteuttamaan käytännön politiikassa. (KD1995)

Kokemus on osoittanut, ettei yhteiskunta toimi terveellä tavalla, jos hylätään kymmenen käskyn ja lähimmäisenrakkauteen velvoittavan kultaisen säännön yleiseettinen perusta. (KD2005)

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden taustalla on ihmisoikeudet ja lähimmäisenrakkaus. Lähimmäisenrakkauden periaate toteutuu monella eri tasolla, niin yhteiskunnan pitäessä heikoimmassa asemassa olevista huolta, kuin myös yksiköiden kohdalla. Lähimmäisestä huolehtimista ei voi ulkoistaa valtiolle, mutta yksilöiden vastuuta ei saa myöskään unohtaa. Jokaisen kansalaisen tulee kantaa vastuunsa yhteiskunnassa. (KDNUORET2015)

6.1.3. Kristillisperäiset sanat

Kristillisperäiset sanat muodostavat paitsi laajimman raamattuviittausten alaisen kategorian, myös laajimman kristillisen diskurssin sisäisen kategorian kaikissa aineistoni periaate- ja yleisohjelmissa. Ohjelmissa esiintyviä Raamatusta nousevia ja kristilliselle kielelle tyypillisiä sanoja ovat muun muassa *luomakunta*, *suojelu*, *varjelu*, *pyhä*, *pyhyys* sekä ylivoimaisesti yleisimmin mainittu *lähimmäisen* -käsite, joka esiintyy paljon muun muassa Raamatussa ja virsikirjoissa. Kristillisperäisten sanojen osuus koko aineistoni kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viittauksista on 19%. Varsinkin nuorisojärjestöjen ohjelmissa kristillisperäisten sanojen käyttäminen on hyvin yleistä ja SKLN:n ohjelmien kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viittauksista 32% on kristillisperäisiä sanoja käyttäviä viittauksia. KD Nuorten ohjelmissa vastaavia viittauksia on puolestaan 30%. SKL:n ohjelmissa raamattuperäisten sanojen osuus kristillistä diskurssia sisältävistä viittauksista on puolestaan 7% ja KD:n ohjelmissa 19%. (Liite 1, Taulukko 27.) Huomionarvoista kristillisperäisten sanojen käytössä on se, että niitä käytetään edelleen vielä KD:n ja KD Nuorten uusimmissa vuonna 2015 ja 2017 julkaistuissa ohjelmissa, vaikka esimerkiksi muuten suorat raamattuviittaukset ovatkin vähentyneet. Erityisesti sanat *lähimmäinen* ja siitä johdettu *lähimmäisyys* ovat termejä, joiden käyttö on yleistä puolueen ja sen nuorisojärjestön uusimmissakin ohjelmissa. Lähimmäisyyden ja lähimmäisen sanojen käyttämistä ilmenee esimerkiksi KD:n vuoden 2017 ja KD Nuorten vuoden 2015 periaateohjelmien seuraavissa kohdissa:

Rakennamme Suomesta inhimillistä, oikeudenmukaista, perheystävällistä ja yritteliästä lähimmäisyhteiskuntaa, jossa jokaisen ihmisen arvo tunnustetaan ja kaikilla on turvallista elää. Puolustamme heikompiosaisten kansalaisten asemaa. Kannustamme yritteliäisyyteen ja itsensä kehittämiseen sekä vastuunottoon perheestä, lähimmäisistä ja luonnosta. Puolustamme jokaisen oikeutta ilmaista vapaasti mielipiteensä ja vakaumuksensa. (KD2017)

Meidän tulee tuntea vastuumme lähimmäisistämme myös globaalisti. (KDNUORET2015)

Myös *luomakunta* -sanon käyttö on erityisesti KD Nuorten ohjelmille hyvin tavanomaista. KD Nuorten ohjelmissa luomakuntaan viitataan jopa nuorisojärjestön uusimmissa vuoden

2015 ohjelmassa. KD:n periaate- ja yleisohjelmissa luomakunta -termiä käytetään viimeisen kerran vuoden 2005 ohjelmassa.

Luomakunnan arvo tulee sen Luojalta ja velvoittaa jokaista vastuuseen ympäristöstä. Kristillisdemokraatit haluavat turvata puhtaan ja tasapainoisen ympäristön tuleville sukupolville. (KD2005)

Luonnonmukaisuuden periaate rakentuu ekopersonalismiin, eli ajatukselle, että ihmisellä on solidaarinen vastuunsa elää sopusoinnussa luomakunnan kanssa. (KDNUOURET2015)

Pyhyden käsite liitetään ohjelmissa usein puheeseen ihmiselämästä ja sen arvosta. Ihmiselämään viitataan useimmissa periaate- ja yleisohjelmissa pyhänä, jolla halutaan korostaa elämän ainutlaatuisuutta ja arvoa. Ohjelmissa puhutaankin paljon myös elämän *varjelemisesta*, joka sekin voidaan katsoa kristillisperäiseksi sanaksi ja siten kristilliseen diskurssiin kuuluvaksi tässä konseptissa esiintyessään. Seuraavissa esimerkeissä nostetaan esiin elämän arvo, ihmisoikeudet sekä ihmisarvo varjeltavina ja kunnioitettavina asioina:

Elämän arvo ja pyhyys tulee tunnustaa luonnolliseen kuolemaan saakka. Eutanasia tulee torjua rikoksena ihmisyyttä vastaan. Kuolevien inhimillistä saattohoitoa kehitetään. (SKL1998)

Ihmisoikeuksiin liittyvät aina velvollisuudet ja vastuu. Oikeus elämään tuo samalla velvollisuuden varjella sitä. (KD2005)

Ajattelemme, että ihmisarvoon liittyy elämän pyhyden käsite. Mielestämme ihmiselämän kunnioittamisessa mitataan länsimaisen sivistyksen painoarvo. (KDNUOURET2015)

6.2.Kristillinen maailma

6.2.1. Kristillinen maailmankatsomus

Kristilliseen maailmankatsomukseen liittyvää kristillistä diskurssia sisältävää puhetta löytyy erityisesti SKL:n ja SKLN:n periaate- ja yleisohjelmista. SKL:n ja SKLN:n ohjelmissa kristilliseen maailmankatsomukseen liittyvien viittausten määrä kattaa 11% kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viitteistä. KD:n ja KD Nuorten puolella viittaukset kristilliseen maailmankatsomukseen ovat puolestaan hyvin vähäisiä, sillä KD:n ohjelmissa

kristilliseen maailmankatsomukseen viittaavien viitteiden osuus on vain 1% kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viitteistä ja KD Nuorten ohjelmissa kristillisestä maailmankatsomuksesta ei puhuta laisinkaan. (Liite 1, Taulukko 27.) Kristillisestä maailmankatsomuksesta puhuttaessa puhutaan usein myös kristillisestä yhteiskuntanäkemyksestä tai kristillisestä elämäntavasta, jotka nähdään joissakin ohjelmissa ikään kuin samana asiana. Näissä kuvauksissa viitataan myös Jumalan ilmoitukseen, Raamattuun ja kristillisiin arvoihin, joiden pohjalta kristillinen maailmankatsomus rakentuu. Myöhemmissä KD:n ohjelmissa kristilliseen maailmankatsomukseen viitataan enää vain yleisenä puolueen politiikkaa ohjaavana periaatteena tai sitä ohjaavina arvoina. Yksityiskohtaisempi selostus kristillisen maailmankatsomuksen taustoista ei ole enää nähty tarpeelliseksi. Kristillisestä maailmankatsomuksesta ja kristillisestä yhteiskuntakäsityksestä puhutaan muun muassa SKL:n ja SKLN:n vuonna 1982 julkaistuissa ohjelmissa.

Kristillinen maailmankatsomus perustuu Jumalan erityiseen ilmoitukseen Raamatussa sekä yleiseen ilmoitukseen luomakunnassa. Tälle perustalle rakentuu myös kristillinen politiikka. Usko Jumalaan maailman Luojana ja Herrana antaa yksityiselle ihmiselle ainutlaatuisen arvon. (SKL1982)

Kristillinen yhteiskuntakäsitys pohjautuu yksilön ensisijaisuuteen yhteiskuntaan nähden. Yksilön ihmisarvo ja vapaus ovat keskeisiä tekijöitä kristillisessä maailmankatsomuksessa. (SKL1982)

Vaikka erityistä ja yleistä ilmoitusta ei saa sekoittaa toisiinsa, ne ovat kuitenkin yhteydessä keskenään. Raamattu tarjoaa lähtökohdan kristilliselle maailmankatsomukselle, joka on kristillisen yhteiskuntateorian perusta. (SKLN1982)

6.2.2. Kristillinen ihmiskäsitys

Periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvä kristillinen diskurssi sisältää myös kristillistä ihmiskäsitystä kuvaavan ja selittävän diskurssin. Kristillinen ihmiskäsitys on merkittävässä osassa puolueiden ja nuorisjärjestöjen ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia perustelevassa puheessa. Kristilliseen ihmiskäsitykseen liittyvät viittaukset kattavat SKL:n ohjelmissa vain 1% kaikista kristillisen diskurssin viittauksista, kun taas KD:n puolella vastaava lukema on jopa 14%. Kristillistä ihmiskäsitystä käsitellään SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa kummassakin 8%:ssa kristilliseen diskurssiin liittyvistä viittauksista. (Liite 1, Taulukko

27.) Kristillisestä ihmiskäsityksestä puhutaan periaate- ja yleisohjelmissa kuitenkin vain 2000-luvun puoliväliin asti, jonka jälkeen sitä ei enää mainita puolueiden tai niiden nuorisjärjestöjen ohjelmissa. Tätä myöhemmissä ohjelmissa kristillisen ihmiskäsityksen korvaa yleinen viittaus kristinuskosta nouseviin arvoihin ilman sen suurempia erittelyjä. Kristillisen ihmiskäsityksen kuvataan periaate- ja yleisohjelmissa perustuvan Jumalan ihmiselle asettamaan arvoon aina 2000-luvun puoleenväliin asti. Tämän arvon nähdään ohjelmissa pohjautuvan muun muassa luomistyöhön ja Kristuksen sovitustyöhön, joka on nähtävissä seuraavissa esimerkeissä:

Kristillisen yhteiskuntanäkemyksen pohjana on kristillinen ihmiskäsitys. Sen mukaan Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen ja elämään yhteydessään. Mutta ihminen on Jumalansa edessä myös langennut ja epätäydellinen. Tästä johtuu ihmiskunnassa vallitseva kaikenlainen kurjuus ja hätä. Ihminen on kuitenkin myös lunastettu Jumalan Pojassa, Jeesuksessa Kristuksessa. (SKL 1979)

Kristillisdemokraattien arvoista keskeisin on ihmisarvo, joka perustuu luomistyöhön. Ihmisoikeuksien tarkoituksena on suojella jokaisen ihmisen ihmisarvoa. (KD2005)

Jumalan sovitustyö Kristuksessa osoittaa Jumalan rakkauden ja arvostuksen ihmistä kohtaan. Riippumatta lahjoista tai ominaisuuksista Jumala antaa jokaiselle ihmiselle täyden arvon. Kristillinen ihmiskäsitys edellyttää jokaisen ihmisen yhdenvertaisuutta. (SKLN1993)

Ideologian pohjana on kristillinen ihmisenäkemys. Se antaa jokaiselle ihmiselle ainutlaatuisen, loukkaamattoman ja yhdenvertaisen ihmisarvon. (KDNNUORET2006)

6.2.3. Hengellisyys

Hengellisyydestä puhutaan erityisesti KD:n ja SKL:n ohjelmissa. Hengellisyydellä viitataan ohjelmissa useimmiten hengellisiin arvoihin ja ihmisen hengellisiin tarpeisiin, jotka voidaan tässä konseptissa esiintyessään katsoa pohjautuvan kristilliseen maailmankatsomukseen. Hengelliset tarpeet halutaan periaate- ja yleisohjelmissa erottaa ihmisen henkisistä tarpeista, sillä useimmiten nämä mainitaan ohjelmissa toisistaan erillisinä kokonaisuuksina. Tämä kahtiajako on nähtävissä muun muassa SKL:n vuoden 1969 ja KD:n vuoden 1995 periaateohjelmissa:

Liitto tahtoo korostaa, että hengellisten, henkisten ja aineellisten arvojen kehittämisen tulee kulkea käsi kädessä. Tällöin yhteiskunta kehittyy sopusuhtaiseksi kasvaen kohti niitä päämääriä, joita varten ihminen on luotu maan päälle. (SKL 1969)

Kristillistä päihdetyötä tekevät järjestöt ottavat huomioon ihmisen kokonaisuutena, jolla on elämässään myös henkisiä ja hengellisiä tarpeita. (KD1995)

SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa hengellisyyttä, hengellisiä arvoja ja tarpeita korostava diskurssi kattaa 9% ohjelmissa esiintyvistä kristillisestä diskurssista. Sen sijaan SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa ei puhuta hengellisyydestä, siihen liittyvistä arvoista tai ihmisen hengellisistä tarpeista mitään. (Liite 1, Taulukko 27.) KD:n puolella hengellisyyden merkitystä perustellaan vielä sen uusimmassa, vuoden 2017 periaateohjelmassa seuraavalla tavalla:

Yhteiskunnan perimmäisenä päämääränä on turvata olosuhteet, jossa voimme hyvin sosiaalisesti, taloudellisesti, henkisesti, hengellisesti ja fyysisestikin. (KD2017)

6.2.4. Kristillisuus osana suomalaista identiteettiä ja kulttuuriperintöä

Periaate- ja yleisohjelmissa kristillisen diskurssin piirissä puhutaan myös kristinuskosta ja kristillisyydestä osana suomalaista kulttuuria, identiteettiä tai kulttuuriperintöä. Kristinuskon merkitykseen kulttuuriperintönä tai suomalaisen identiteetin osana viitataan erityisesti SKL:n ja KD:n ohjelmissa, kun taas nuorisojärjestöjen ohjelmissa siihen viitataan vain KD Nuorten ohjelmissa. SKL:n periaate- ja yleisohjelmissa kristilliseen kulttuuriperintöön viitataan 3%:ssa koko kristilliseen diskurssiin viittaavista viitteistä. KD:n ohjelmissa kristillinen kulttuuriperintö saavuttaakin merkittävämmän aseman kattaen 11% ohjelmissa esiintyvistä kristillisestä puheesta. KD Nuorten puolella vastaava lukema on sen sijaan 5% ja SKLN:n ohjelmissa kristillisestä kulttuuriperinnöstä ei puhuta laisinkaan. Kristillinen kulttuuriperintö säilyttää paikkansa KD:n ohjelmissa aina uusimpaan vuoden 2017 ohjelmaan asti, kun taas tämän nuorisojärjestön ohjelmien sisällössä kristillisestä kulttuuriperinnöstä puhutaan vielä vuoden 2006 ohjelmassa. Tätä tuoreemmissa KD Nuorten ohjelmissa kristillisestä kulttuuriperinnöstä ei enää löydy mainintoja. (Liite 1, Taulukko 27.) Ohjelmissa esiintynyt kristillisen kulttuuriperinnön

korostaminen osana suomalaista kulttuuria ja sen kulttuuriperintöä näkyy hyvin muun muassa seuraavissa lainauksissa:

Kulttuurikasvatusta, mediaa ja julkista kulttuuritarjontaa kehitetään kansallisten arvojen, kristillisen perinteen pohjalta, niitä kunnioittaen ja kehittäen. (SKL1998)

Kristillinen kulttuuri on tärkeä osa kansallista kulttuuriamme. Siksi on välttämätöntä, että se saa saman tuen ja samat mahdollisuudet kuin muukin kulttuuritoiminta. Yhteiskunnan varoin toimivien kulttuurilaitosten tulisi ohjelmistovalinnoissaan kunnioittaa kansalaisten arvoja ja harjoittaa tervettä kritiikkiä. (KD1995)

Puolustamme kristillisen kulttuuriperinnön ja kansakuntaa yhdistävien arvojen välittämistä tuleville sukupolville. (KD2017)

Vaikka kirkko on osa suomalaista yhteiskuntaa, kulttuuria ja perinnettä, niin politiikassa ei saa puuttua uskonnon oppeihin. (KDNUORET 2003)

Vaikka kirkko on osa suomalaista yhteiskuntaa, kulttuuria ja perinnettä, niin politiikassa ei saa puuttua uskonnon oppeihin. (KDNUORET 2006)

6.3. Kristillinen politiikka

6.3.1. Kristillisen politiikan periaatteet

Periaate- ja yleisohjelmien keskeisenä tehtävänä on kuvailla se arvoperusta ja ne periaatteet, joille puolue perustaa politiikkansa. SKL:n ja Kristillisdemokraattien ohjelmissa puolueiden politiikan katsotaan perustuvan ennen kaikkea kristilliselle maailmankatsomukselle ja kristillisiin arvoihin, jolloin politiikan periaatteista puhuminen tapahtuu hyvin vahvasti kristillisen diskurssin piirissä. SKL:n ohjelmissa kristillistä politiikkaa ja sen tehtävää kuvaava kristillinen diskurssi käsittää 20% puolueen kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viitteistä. KD:n puolella vastaava prosenttiluku on hieman alhaisempi ja kristillisestä politiikasta ja sen tehtävästä puhutaan 7%:ssa ohjelmien sisältämistä kristillisen diskurssin viitteistä. Samankaltainen jakauma näyttäytyy myös nuorisjärjestöjen puolella, sillä SKLN:n ohjelmissa esiintyvistä kristillisestä diskurssista 14% käsittelee kristillistä politiikkaa ja sen tehtävää yhteiskunnassa, kun taas KD:n puolella asiaa käsitellään 3%:ssa kristillisen diskurssin viitteistä. (Liite1, Taulukko 27.)

Keskeisinä puolueen tehtävinä nähdään ohjelmissa kristinuskon aseman turvaaminen muuttuvassa yhteiskunnassa. Tätä perustellaan erityisesti SKL:n vuoden 1979 yleisohjelmassa, jossa liberalistisen maailmankatsomuksen ja sen myötä moniarvoistuvan yhteiskunnan nähdään vaarantavan kristillisen yhtenäiskulttuurin asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Ohjelmassa perustellaan, ettei tätä yhteiskunnan maallistumisen vastustamista voida toteuttaa vain uskonnollisin keinoin, vaan on siirryttävä poliittiselle kentälle, jossa maallistumisen juurien nähdään olevan. Tämä tulee ilmi yleisohjelman seuraavasta kohdasta:

Siinä kulttuurihistorian vaiheessa, jolloin maassamme vallitsi kristillinen yhtenäiskulttuuri, ei kristillisen puolueen tarvetta ollut, koska koko yhteiskuntaa kannatteli kristillinen elämäntähtämys. Viime vuosisadan puolivälissä tilanne alkoi muuttua, kun liberalistinen maailmankatsomus teki tuloaan maahamme. (SKL 1979)

Kristillisen puolueen perustamista puoltaa myös tosiasia, että yhteiskunnan maallistumista ei voida vastustaa pelkästään uskonnollisin keinoin. Maallistumisen juuret ovat suuressa määrin politiikan alueella. (SKL 1979)

Kristillisen puolueen ei kuitenkaan nähdä edustavan hengellisiä yhteisöjä tai kirkkoja, vaan äänestäjiään. Kristillisen puolueen toiminta ei siis koske hengellistä elämänpiiriä vaan toiminta keskittyy yhteiskunnalliselle tasolle. Siinä missä SKL:n vuoden 1969 ja KD:n vuoden 1979 yleisohjelmassa puhuttiin vielä kansankirkkojen ja kristillisten yhdyskuntien toiminnan tukemisesta ja niiden aseman vahvistamisesta maallistuvassa yhteiskunnassa, aletaan myöhemmin puolueiden ohjelmissa puhua ennemminkin vain kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämisestä sekä puolueiden toimintaa ohjaavista kristillisistä perusarvoista. Puolueiden alkuperäinen päätehtävä kristinuskon aseman palauttamisesta näyttäisi siis vaihtuneen nyt laajempaan ja yhteiskunnan eri osa-alueisiin keskittyvään politiikkaan, jonka päätöksien taustalla vaikuttavat laajamittaiset ja tarkemmin määrittelemättömät kristilliset perusarvot. Tämä kristillisten arvojen korostaminen politiikkaa ohjaavana voimana näkyy muun muassa SKL:n vuoden 1982, KD:n vuoden 1995 ja KD Nuorten vuoden 2001 periaate- ja yleisohjelmissa seuraavilla tavoilla:

Maassamme harjoitettu politiikka on ollut monin tavoin ristiriidassa kristillisen elämänsäityksen kanssa. Maallistumisen ja ateistisen politiikan vastapainoksi SKL haluaa asettaa kristillisen politiikan. Sen tehtävänä on varjella ja rikastuttaa kansamme perintöä, sekä rakentaa maahamme yhteiskuntaa, jonka perustana ovat kristilliset arvot. (SKL1982)

Maassamme harjoitettu politiikka on ollut monin tavoin ristiriidassa kristillisen elämänsäityksen kanssa. Kristillisdemokraatit tahtovat varjella ja rikastuttaa kansamme perintöä, sekä rakentaa maahamme yhteiskuntaa, jonka perustana ovat kristilliset arvot. (KD 1995)

Suomen Kristillisen Liiton Nuoret on vaikutuskanava nuorille, jotka haluavat kehittää yhteiskuntaa Raamattuun perustavan kristillisen maailmankatsomuksen pohjalta. Emopuolueensa tavoin SKLN sitoutuu toiminnassaan kristillisdemokraattisiin arvoihin. (KDNuoret2001)

6.3.2. Kristillisen puolueen perusarvot

Sekä SKL että KD määrittelevät arvojensa pohjautuvan kristillisiin arvoihin, minkä takia periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvät yleisen tason kuvaukset puolueen arvoista käydään vahvasti kristillisen diskurssin piirissä. Puolueiden ohjelmissa esiintyviä arvoja käsiteltiin aikaisemmin laajemmassa mittakaavassa luvussa viisi, jossa keskityttiin ohjelmissa esiintyviin erilaisiin arvoihin sekä niiden esiintyvyyteen eri vuosien ohjelmissa. Nyt kristillistä diskurssia ja sen käyttöä tarkasteltaessa huomio kiinnittyy kuitenkin siihen, miten nimenomaan puolueen politiikkaa ohjaavista kristillisistä arvoista puhutaan ja muuttuuko tämä puhetapa ja siihen sisältyvä kristillinen diskurssi jollakin tavoin vuosien kuluessa. Tämän luvun tarkoituksena ei siis ole lähteä erottelemaan ohjelmassa esiintyviä yksittäisiä arvoja, kuten luvussa kolme. Tarkoituksena on sen sijaan kiinnittää huomio siihen tapaan, jolla puolueen ja nuorisjärjestöjen perusarvoja kuvataan yleisemmällä tasolla periaate- ja yleisohjelmissa.

Ohjelmissa esiintyvissä kristillisten arvojen kuvauksissa puhutaan erityisesti Raamatusta, kymmenestä käskystä, lähimmäisenrakkaudesta, Uudesta testamentista ja kristillisestä perinteestä ja näiden merkityksestä arvoille. SKL:n periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvistä kristillisistä diskurssista 3% keskittyy puolueen perusarvojen erittelyyn nimenomaan kristillisen diskurssin piirissä. KD:n ohjelmissa puolueen perusarvoista puhutaan kristillisen

diskurssin sisällä SKL:a hieman enemmän ja nämä viitteet kattavatkin 9% ohjelmissa esiintyvistä kristillisistä diskurssista. Nuorisjärjestöjen puolella järjestöjen perusarvojen määrittely nimenomaan kristinuskosta ja sen perusarvoista käsin nähdään merkittävämpänä, sillä SKLN:n ohjelmissa 16% kristillisen diskurssin viitteistä kytkeytyy nimenomaan puolueen perusarvoja koskevaan puheeseen. KD Nuorten puolella vastaava luku on hieman vähäisempi 14%:a. (Liite 1, Taulukko 27.) KD:n vuoden 1995 ja SKLN:n vuoden 1993 ohjelmissa kristillisiä arvoja kuvataan seuraavalla tavalla:

Suomen Kristillisdemokraatit pitävät Raamatusta nousevia kristillisiä perusarvoja kaiken yhteiskuntaelämän perustana. (KD 1995)

Suomen Kristillisen Liiton Nuoret perustaa poliittisen toimintansa Raamatusta nouseviin normeihin ja arvioihin ja on siten toimintakanava niille, jotka haluavat olla rakentamassa kristilliseen maailmankatsomukseen pohjautuvaa yhteiskuntaa. (SKLN1993)

Erityisen tarkasti kristillisten arvojen sisältöä kuvataan SKL:n vuoden 1979 periaateohjelmassa, jossa kristillisten arvojen kerrotaan pohjautuvan kymmeneen käskyyn ja Uuden testamentin periaatteisiin. Ohjelmassa puhutaan myös puolueen perusarvoista, joista kristilliset arvot muodostavat ensimmäisen ryhmän. Kaksi jälkimmäistä arvoryhmää ovat puolestaan kansalliset arvot ja ihmisoikeudet. Kristillisistä arvoista puhutaan SKL:n vuoden 1979 ohjelmassa seuraavalla tavalla:

Kristillisen puolueen aatteellinen perusta voidaan myös kiteyttää sanaan »perusarvot». Kristillisen Liiton mielestä ne ovat luonteeltaan kolmenlaisia. Ensimmäisen ryhmän muodostavat kristilliset arvot, jotka ovat ilmoitetut Raamatussa. Ne ovat yksilön ja kansakunnan olemassaolon kulmakiviä. Lyhyesti ne ovat määritellyt kymmenessä käskyssä ja Uuden Testamentin sisältämissä periaatteissa, joissa kuvataan ihmisen suhde Jumalaan ja lähimmäisiin.-- Toiseen ryhmään kuuluvat kansalliset arvot, jotka ovat syntyneet vuosisatojen kuluessa kansallisen kulttuurimme pohjalta. Me koemme nämä arvot terveenä suomalaisena kansallistunteena. -- Kolmannen ryhmän muodostavat kansainvälisesti tunnustetut ihmisoikeudet. (SKL 1979)

Käsitys Raamattuun pohjautuvista kristillisistä arvoista elää hyvin vahvana erityisesti SKL:n, SKLN:n ja KD:n ohjelmissa, mutta KD Nuoret tekevät asiassa poikkeuksen ja kuvaavat kristillisiä arvoja ennemminkin eräänlaisena yleisenä periaatteena, jolloin

kristillisen diskurssin sisältämien kristillisperäisten sanojen ja sanontojen käyttö tässä yhteydessä on vähäisempää kuin muissa ohjelmissa. Vaikka näyttäisi siltä, että KD Nuorten ohjelmissa viittaaminen puolueen perusarvoihin nimenomaan kristillisinä on yleisempää kuin muissa ohjelmissa, näitä kristillisiä arvoja ei kuitenkaan määritellä niin Raamattuun sidottuina kuin muissa ohjelmissa on ollut tapana. Vuoden 2001 ohjelmasta eteenpäin KD Nuoret eivät määrittele kristillisten arvojen perustaa enää kovinkaan tarkasti nimenomaan raamattulähtöisiksi vaan ennemminkin eräänlaiseksi yleiseksi periaatteeksi ja ohjelmissa puhutaan ajoittain jopa kristillisestä etiikasta arvojen sijaan. Ainoastaan puhe lähimmäisistä ja heidän merkityksestään säilyy. Sen sijaan vielä KD:n uusimmassakin periaateohjelmassa (2017) kristillisistä arvoista puhutaan nimenomaan Raamattuun viitaten. Tämä kristillisten arvojen kuvaamiseen liittyvä ero on havaittavissa KD Nuorten ja KD:n uusimpien ohjelmien kristillisiin arvoihin liittyvissä kuvauksissa:

Kristillisdemokratia pohjautuu länsimaisille kristinuskosta nouseville arvoille. Niissä korostamme vastuuta lähimmäisestämme ja luonnosta, ihmisarvon loukkaamattomuutta, rehellisyyttä, ahkeruutta, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, omaisuuden suojaa, kohtuullisuutta sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen ja aikaisempien sukupolvien työn kunnioittamista. (KDNNUORET2015)

Rakennamme yhteiskuntaa kestävien kristillisten perusarvojen varaan. Kristillisillä arvoilla tarkoitamme niitä yleispäteviä ja kestäviä arvoja ja hyveitä, jotka nousevat Raamatusta sekä kristillisestä perinteestä ihmisten hyvän ja toimivan yhteiselämän pohjaksi. Näitä ovat ihmiselämän arvo kaikissa olemassaolon vaiheissa, vapaus ja vastuu, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, rehellisyys, lähimmäisyys ja lähipäättösperiaate. Kristillinen ihmiskuva on arvojen lähtökohta. (KD2017)

6.4. Kristillisen toiminnan vaikutus yhteiskunnassa

6.4.1. Kristinuskon ja avioliitto

Avioliitto on asia, josta käydään keskustelua kristillisdemokraattisissa periaate- ja yleisohjelmissa vahvasti kristillisen diskurssin piirissä. Erityisesti KD:n sekä nuorisjärjestöjen ohjelmissa korostetaan avioliiton kristillistä perustaa ja luonnetta. KD:n ohjelmissa avioliittoon liittyvä kristillinen diskurssi esiintyy 1%:ssa ohjelmien sisältävistä kristillisen diskurssin viitteistä. Sen sijaan SKL:n ohjelmissa avioliitosta ja sen

merkityksestä puhutaan, mutta siihen liittyvään puheeseen ei liitetä ohjelmissa kuitenkaan kristillisperäisiä sanoja tai kristillisiä periaatteita. Nuorisojärjestöjen puolella kristillistä avioliittokäsitystä korostetaan hieman enemmän ja sekä SKLN:n että KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa avioliittoon liittyvä kristillinen diskurssi kattaa 3% ohjelmien kaikista kristillistä diskurssia sisältävistä viitteistä. (Liite 1, Taulukko 27.) KD Nuoret painottavat kristillistä miehen ja naisen välistä avioliittokäsitystä vielä heidän toiseksi uusimmassa periaateohjelmassaan vuodelta 2011, kun taas KD:n puolella puolueen avioliittokäsitystä ei ole liitetty kristilliseen puheeseen sitten vuoden 1995 yleisohjelman. Kristillisen avioliittokäsityksen merkitystä kuvataan KD:n vuoden 1995, SKLN:n vuoden 1993 ja KD Nuorten vuoden 2011 ohjelmissa seuraavin sanoin:

Yhteiskunnan on joka tilanteessa asetettava avioliitto muita yhteiselämän muotoja edullisempaan asemaan, koska avioliitto on turvallisin yhteiselämän muoto. Erityisen tärkeää on opastaa nuorisoa kunnioittamaan ja toteuttamaan elämässään kristillistä avioliittokäsitystä ja sen mukaista elämäntapaa.--Yhteiskunnan ei tule lainsäädännössä hyväksyä homoseksuaalisia suhteita. (KD1995)

Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi. Avioliitto ja perhe kuuluvat Jumalan luomisjärjestykseen. (SKLN1993)

KD Nuoret haluaa olla mukana tukemassa kristillistä avioliittokäsitystä, jossa parisuhteen muodostavat mies ja nainen. Taustalla on miehen ja naisen välinen monitahoinen sopimus, johon sisältyy taloudelliset, henkiset ja seksuaaliset ulottuvuudet. Avioliitto on vapaaehtoinen suhde ja tahdon kysymys. (KDNuoret2011)

6.4.2. Koulussa ja uskonnonopetuksessa

Kristilliset perusarvot, kristillinen kasvatustyö, opettajan kristillinen maailmankatsomus, kristillinen kasvatustyö, kristillinen ihmiskäsitys kasvatustyön pohjana, henkisten ja hengellisten arvojen kunniaa pitäminen opetuksessa, kristillinen etiikka ja yhteistyössä seurakuntien kanssa toteutettava uskonnonopetus ovat kaikki kristillispohjaisia teemoja, jotka liittyvät hyvin vahvasti periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvään puheeseen Suomen koulujärjestelmästä, päiväkodeissa tapahtuvasta kasvatustyöstä, uskonnonopetuksesta ja niiden luonteesta. SKL:n ja KD:n ohjelmissa esiintyvistä kristillisistä diskurssista 9% liittyy kouluun ja uskonnonopetukseen, kun taas SKLN:n puolella vastaava lukema on 5%

ja KD Nuorten puolella taas 3%. (Liite1, Taulukko 27.) Tästä voidaankin päätellä, että varsinaisille puolueille koululaitoksen kristillinen perusta ja kristinuskoon sidottu uskonnonopetus ovat tärkeämpiä kuin nuorisojärjestöille. Koulusta ja uskonnonopetuksesta puhutaan kristillisen diskurssin piirissä KD:n ohjelmissa aina vuoteen 2002 asti ja KD Nuorten puolella taas 2001 asti. Tämän jälkeen KD:n vuoden 2005 ohjelmassa kuitenkin puolustetaan vielä yksityisten kristillisten koulujen perustamista ja niiden tukemista, mutta yleisesti julkisissa kouluista ja niiden uskonnonopetuksesta aletaan vuoden 2001 jälkeen puhua neutraalimpaan sävyyn. Kuitenkin kuten luvussa 5.2. mainittiin, vasta KD:n vuoden 2017 periaateohjelmassa aletaan puhua katsomusopetuksesta, joka ottaa huomioon näin ollen myös uskonottomat. Kristinuskon ja kristillisten arvojen merkityksestä koulussa tapahtuvalle opetukselle puhutaan esimerkiksi SKL:n vuoden 1969, KD:n vuoden 2002 ja SKLN:n vuoden 1993 periaate- ja yleisohjelmissa:

Uskonnonopettajaksi on hyväksyttävä jokainen pätevä opettaja, joka hyväksyy apostolisen uskontunnustuksen ja kuuluu johonkin kristilliseen kirkkokuntaan tai yhteisöön. Koulujen aamuhartaudet on säilytettävä kristillisellä pohjalla ja niitä on kehitettävä oppilaille enemmän herätteitä antavaan suuntaan. On korostettava, että kristillinen kasvatustyö koululaitoksessa ei saa jäädä vain uskontotuntien ja aamuhartauksien varaan, vaan kristillisen hengen tulee olla perustana koko koulun työskentelyssä. (SKL1969)

Koulun kasvatuksen ja opetuksen tulee olla sidoksissa kristilliseen etiikkaan, joka on kulttuuriperintömme tärkeä osa. Yhteiskunnassa tarvitaan sisäistettyä ja vahvaa käsitystä oikeasta ja väärästä, etnistä suvaitsevaisuutta ja muutoksen sietokykyä. Tätä tavoitetta tukevien aineiden, eettisen ja yhteiskunnallisen kasvatuksen sekä uskonnonopetuksen osuutta on vahvistettava opetussuunnitelmissa. (KD 2002)

SKLN katsoo, että kasvatuksen ja koulutuksen tulee perustua kristillisille perusarvoille ja yhteiselle kulttuuripohjalle. Päiväkodeissa ja kouluissa lapset ja nuoret voidaan kasvattaa yhteisyyteen, toisten palvelemiseen sekä vastuuseen. (SKLN1993)

6.4.3. Kristinuskon ja talous

Talouteen ja taloudellisiin kysymyksiin liitetään periaate- ja yleisohjelmissa harvemmin kristilliseen diskurssiin liittyvää puhetta, mutta muutamia havaintoja tästäkin voidaan tehdä sekä SKL:n että KD:n ohjelmista. Molemmassa puolueissa talouteen viittaavasta kristillisestä diskurssista voidaan löytää kummankin puolueen ohjelmien kirjosta yksi

viittaus. Näin ollen talouteen liittyvä kristillinen diskurssi kattaa 1%:n SKL:n ja KD:n ohjelmissa esiintyvistä kristillisen diskurssin viitteistä. SKL:n vuoden 1979 yleisohjelmassa taloudesta puhuttaessa viitataan Raamattuun ja kristinuskon yleisiin periaatteisiin, jotka ohjaavat käsitystämme taloudesta ja talousjärjestelmästä. KD:n vuoden 2005 ohjelmassa korostetaan puolestaan kristillisen etiikan merkitystä markkinatalouden toiminnalle. Näiden viittausten jälkeen ohjelmissa taloudesta ei enää puhuta kristillisen diskurssin piirissä. Myöskään nuorisjärjestöjen puolella vastaavaa tapaa ei esiinny. (Liite1, Taulukko 27.)

Yhteiskunta on Raamatun mukaan alunperin ollut maatalousyhteiskunta. Tämän vuoksi Raamatusta ei voida löytää suoraa talousjärjestelmän mallia. Kristinuskon yleisiä periaatteita soveltamalla voidaan kuitenkin arvioida eri talousjärjestelmien myönteisiä ja kielteisiä puolia. (SKL 1979)

Yhteiskunnallisten organisaatioiden toimivuus, vähäinen hierarkkisuus ja julkisten palvelujen korkea taso perustuvat luottamukseen. Kristillisen etiikan sisäistäminen on siten myös markkinatalouden toiminnan kannalta tärkeää. (KD2005)

6.4.4. Kristinuskon ja taide

SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa myös taiteesta puhutaan kristillisen diskurssin piirissä. SKL:n ohjelmissa taiteeseen liittyvät kristillisen diskurssin viittaukset kattavat 11% diskurssiviitteistä, kun taas KD:n puolella vastaavia viittauksia on vain 1%. Nuorisjärjestöjen ohjelmissa taiteesta puhuttaessa ei käytetä kristillisperäistä puhetta, vaan taiteesta puhutaan neutraalimpaan sävyyn eikä ohjelmista näin ollen löydy taiteeseen liittyviä kristillisen diskurssin viittauksia. (Liite1, Taulukko 27.)

SKL:n ja KD:n ohjelmissa puhutaan taiteesta kristillisen elämäntähtäyksen kulttuuriperinnön kuvaajana ja ylläpitäjänä. Sen sijaan kaikki kristillisen elämäntähtäyksen kanssa ristiriidassa olevat taiteen tuotteet nähdään lainvastaisina. Tällaisia taiteen tuotteita ovat SKL:n vuoden 1969 ohjelman mukaan epäsiiveellisyttä ja jumalanpilkkua välittävät teokset. Taiteesta puhutaan kristillisävytteisesti aina KD:n vuoden 1995 yleisohjelmaan asti, joka näkyy muun muassa SKL:n vuoden 1969 ja KD:n vuoden 1995 ohjelmissa seuraavalla tavalla:

Yhteiskunnan tulee varoillaan tukea kaikkea kristilliseen elämäntähtäykseen perustuvaa ja muuta puhdashenkistä taiteellista työtä. Yhteiskunnan tehtävänä on toisaalta valvoa,

etteivät sitä pääse rappeuttamaan sellaiset taiteen nimellä kulkevat tuotteet, jotka ovat ristiriidassa kristillisen elämäkäsitteiden kanssa. Tämä merkitsee sitä, että voimassa olevia sukupuolirikkeitä ja jumalanpilkkaa koskevia säädöksiä on käytännössä sovellettava kaikilla taiteen aloilla. Yhteiskunnan on myös saatettava lailliseen edesvastuuseen henkilöt ja yhteisöt, jotka lainvastaisesti tuottavat ja välittävät epäsiiveellistä tai uskontoa loukkaavia tuotteita. (SKL1969)

Taiteen tulee edistää myönteisiä ja rakentavia arvoja sekä pitää kunnialla kansallista ja kristillistä perinnettä. (KD1995)

Koska taiteesta ei enää KD:n vuoden 1995 periaateohjelman jälkeen puhuta kristillissävyyteisestä, voidaan tästäkin havaita hyvin selkeästi puolueen vuosikymmenten saatossa tapahtunut luonteen muunnos: vielä 70-luvulta 90-luvulle asti puolue pyrki SKL:n toimesta puolustamaan korostetusti kristinuskon asemaa muuttuvassa yhteiskunnassa yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Tämän jälkeen poliittinen viesti näyttöisi muuttuneen, joka voidaan havaita hyvin selkeästi juuri esimerkiksi 90-luvulla tapahtuneen taiteeseen liittyvän kristillisen diskurssin käytön katoamisen kohdalla.

6.4.5. Kristinuskon ja media

Sekä KD:n että SKL:n vuosien 1969-2006 aikana esiintyneissä ohjelmissa kannatetaan kristillistä sanomaa ja kristillisiä arvoja sisältävien ohjelmien lisäämistä niin radioon kuin televisioonkin. SKL:n periaate- ja yleisohjelmissa mediaan liittyvän kristillisen diskurssin osuus diskurssiviitteistä on 11%:a, kun taas KD:n ohjelmissa vastaavia viittauksia löytyy 5%:a. Sen sijaan nuorisjärjestöjen ohjelmissa kristillistä puhetta ei esiinny mediaa koskevat kohdat lainkaan. (Liite1, Taulukko 27.) Erityisesti kristillisen arvomaailman levittäminen mediassa nähdään ohjelmissa Yleisradion tehtäväksi. Kristillistä arvomaailmaa levittävien ohjelmien katsotaan olevan erityisesti lasten ja nuorten kehityksen kannalta merkittäviä. Tämä median kristillisen ohjelmatarjonnan lisäämiseen kannustava puhe säilyttää paikkansa KD:n ohjelmissa aina vuoteen 2006 asti ja se voidaan havaita muun muassa SKL:n vuoden 1982, KD:n vuoden 1995 sekä 2006 periaate ja yleisohjelmista seuraavissa lainauksissa:

Kristillisten ohjelmien osuutta on lisättävä sekä radiossa että televisiossa. Yleisradioon on perustettava uskonnollisten ohjelmien toimitus. Kouluradion ja koulutelevision elämäkatsomukselliset ohjelmat tulee laatia kristinuskon

sanomalle myönteisessä hengessä. Lapsille ja nuorille on Yleisradiossa oltava myös uskonnollisesti kasvattavaa ohjelmaa. (SKL 1982)

Yhteiskunnan valvonnassa ja tuen varassa toimivien viestimien ohjelmasisällön tulee kunnioittaa kansamme arvoja. Siksi kristillisten ohjelmien osuutta radiossa ja televisiossa on lisättävä ja monipuolistettava. Tätä varten olisi Yleisradioon perustettava erillinen uskonnollisten ohjelmien toimitus. Elämäkatsomukselliset ohjelmat tulee laatia kristinuskon sanomalle myönteisessä hengessä. (KD1995)

Yleisradion toiminta julkisen viestintäpalvelun toteuttajana tulee turvata. Sen ohjelmasisältöjen tulee palvella eri väestöryhmiä ja sisältää kristillistä arvomaailmaa tukevaa ohjelmistoa. Kanavajaoissa ja muissa infrastruktuuriratkaisuissa on turvattava kristillisten toimijoiden asema. (KD2006)

6.4.6. Kristilliset järjestöt ja humanitaarinen apu

Periaate- ja yleisohjelmissa humanitaarinen apu liitetään hyvin usein vahvasti kristillisten järjestöjen ja niiden toiminnan piiriin, jolloin niistä puhuminen kytkeytyy vahvasti kristilliseen diskurssiin. Humanitaariseen apuun liittyvä kristillinen diskurssi kattaa SKL:n ohjelmissa 7% kristillisen diskurssin viitteistä, kun taas KD:n puolella lukema on 4% eli hieman vähemmän. Vastaavanlainen kehitys on nähtävissä SKLN:n ja KD Nuortenkin ohjelmien keskuudessa, sillä SKLN:n ohjelmissa humanitaariseen apuun liittyvää kristillissävytteistä puhetta ilmenee 5%:a ja KD Nuorten puolella 3%:a ohjelmissa esiintyvistä kristillisen diskurssin viittauksista. (Liite 1, Taulukko 27.) Humanitaarisesta avusta puhuttaessa periaate- ja yleisohjelmissa korostetaan kristillisten järjestöjen merkitystä toiminnalle. Varsinkin vanhimmissa ohjelmissa kristilliset järjestöt mielletään ikään kuin ainoaksi auttavan toiminnan kanavaksi, mutta myöhemmin käsitys on jo laajentunut ja ohjelmissa mainitaan myös muita yhteiskunnallisia toimijoita. Erityisesti korostetaan lähetystyön merkitystä kehitysapuun liittyvässä toiminnassa sekä kristillisyyteen perustuvan päihdetyön ensiluokkaisuutta. Ohjelmissa painotetaan, että kristillistä päihdetyötä tekevät järjestöt osaavat ottaa huomioon ihmisen kokonaisuutena, jolla on sekä henkisiä että hengellisiä tarpeita. Joissain ohjelmissa myös itse päihdeiden käyttö nähdään kristillisen uskon puutteen tuloksena. Humanitaariseen apuun liitetty kristillinen puhe säilyttää paikkansa KD:n ohjelmissa aina vuoteen 2005 asti ja KD Nuorten

ohjelmissa vuoteen 2006 asti. Edellä mainituissa ohjelmissa tämänkaltaista puhetta voidaan havaita seuraavissa kohdissa:

Kliinisen hoitotyön ohella tulee tukea elämänhallintaa ja henkistä eheytymistä osana päihdehoitoa. Kristillistä päihdetyötä tekevät järjestöt ottavat huomioon ihmisen kokonaisuutena, jolla on elämässään myös hengellisiä tarpeita. (KD2005)

Kannamme huolta nuorten syrjäytymisestä, ja siksi yksilönkehitykseen tulee panostaa suosimalla sosiaalisia järjestöjä, seurakuntia ja yhdistyksiä, joiden kautta lapset ja nuoret voivat saada elämäänsä luotettavia aikuisen malleja. (KDNNUORET2006)

6.4.7. Työhön liittyvä kristillinen diskurssi

Periaate- ja yleisohjelmissa työstä ja sen merkityksestä puhuttaessa puheeseen liitetään satunnaisesti myös kristillistä sanastoa. Tämänkaltaista työtä ja työntekoa koskettavaa kielenkäyttöä on havaittavissa kuitenkin hyvin harvakseltaan, sillä SKL:n ohjelmien kristillisistä diskurssiviittauksista vain 1% on työhön liittyvää ja KD Nuorten puolella vastaava lukema on 3%:a. KD:n ja SKLN:n ohjelmissa vastaavaa ilmiötä ei taas ole havaittavissa, vaan näissä ohjelmissa työstä ja sen merkityksestä puhutaan yleisellä tasolla ilman kristillisperiäisiä viittauksia tai kuvauksia. (Liite 1, Taulukko 27.)

SKL:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmista voidaan löytää yhteensä tasan kaksi työhön liittyvää viittausta, joissa esiintyy kristillistä diskurssia sisältävää puhetta. SKL:n vuoden 1982 yleisohjelmassa työstä puhutaan Jumalan ihmiselle asettamana tehtävänä, kun taas KD Nuorten vuoden 2011 ohjelmassa työnteon keskeisinä periaatteina nähdään kristilliset arvot ja niistä nousevat periaatteet. Tämä voidaan nähdä muun muassa seuraavissa näistä ohjelmista poimituissa lainauksissa:

Työ on Jumalan ihmiselle antama tehtävä. Työ on jokaisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus ja siihen perustuu aineellinen hyvinvointi (SKL 1982)

Me KD Nuoret korostamme työnteon merkitystä. Työhön, talouteen ja yrittäjyyteen nojaava suomalainen yhteiskunta tarvitsee toimiakseen myös vahvoja, kristillisistä arvoista nousevia periaatteita, jotka luovat kentälle rehellisyyttä, keskinäistä luottamusta ja vakautta. (KDNNUORET2011)

6.4.8. Kirkko ja valtio

Periaate- ja yleisohjelmissa kirkon yhteiskunnallisesta merkityksestä ja asemasta puhutaan usein hyvin vahvasti kristillisen diskurssin piirissä. SKL:n periaate- ja yleisohjelmissa kirkon asemasta puhuminen kattaa 3%:a SKL:n ohjelmien kaikista kristillisen diskurssin viitteistä. KD:n ja SKLN:n ohjelmissa vastaava prosenttiosuus on sama 3%:a kuin SKL:n ohjelmissa, mutta KD Nuoret tekee aineistossani selkeän poikkeuksen, sillä KD:n ohjelmien kristillisen diskurssin viitteistä jopa 19%:a käsittelee jollain tavalla kirkon yhteiskunnallista asemaa. (Liite 1, Taulukko 27.)

Kaikissa ohjelmissa korostetaan kirkon yhteiskunnallista ja kulttuuriperinnöllistä merkitystä ja siksi niissä suhtaudutaan myönteisesti myös valtion kirkoille antamaan tukeen. SKL korostaa ohjelmissaan lisäksi käsitystä, jonka mukaan kirkko ja valtio ovat toisistaan erillisiä ja itsenäisiä toimijoita. Ohjelmissa painotetaan varsinkin kirkon itsenäisyyttä valtiosta, jolloin valtio ei saa puuttua kirkon sisäisiin asioihin, mutta kannustetaan kuitenkin kirkkoa ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin ongelmiin. Tämän käsityksen voidaan katsoa pohjautuvan luterilaisen kirkon regimenttioppiin, jossa vallan katsotaan jakautuvan kahteen regimenttiin eli maalliseen ja hengelliseen valtaan (Suomen Evankelisluterilaisen Kirkon verkkosivut, Regimenttioppi, 4.3.2021). KD Nuoret sen sijaan korostavat ohjelmissaan erityisesti seurakuntatoiminnan merkitystä nuoren elämälle ja henkiselle kasvulle. Nuorisojärjestö kannustaa nuoria myös aktiiviseurankuntalaisen elämään ja osallistumaan sitä kautta kirkolliseen päätöksentekoon. Kirkon asemaa korostavaa puhetta voidaan havaita muun muassa SKL:n vuonna 1969 sekä KD:n ja KD Nuorten vuonna 2006 julkaistuissa ohjelmissa:

Kirkkokuntien ja kristillisten yhteisöjen sisäisiin asioihin valtion ei tule puuttua. Lain edessä kristilliset kirkkokunnat ja yhteisöt on asetettava yhdenvertaiseen asemaan. Niiden suorittamalle lähetys- ja kehitysaputyölle valtion tulee antaa tukensa. Uskonnon vapautta on puolustettava. Samalla on korostettava, että kenenkään uskonnollista vakaumusta ei saa loukata. Jumalan pilkkaa on pidettävä rangaistavana tekona. (SKL 1969)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan arvostettu asema suomalaisessa yhteiskunnassa ja lainsäädännössä tulee säilyttää. (KD2006)

Hengellisillä yhteisöillä tulee olla aktiivinen rooli yhteiskunnassa. Kirkon tulee vaikuttaa yhteiskunnassa kristillisten arvojen ja maailmanrauhan turvaajana. Kirkon on otettava kantaa ja vedottava päättäjiin rauhan puolesta. Aktiivinen osallistuminen seurakunnan toimintaan kasvattaa nuorta vastuuseen ja opettaa sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kristillisdemokraattiset nuoret kannustavat nuoria mukaan kirkolliseen päätöksentekoon. Siten nuoret voivat vaikuttaa oman seurakuntansa toimintaan ja asioihin. (KDNUORET2006)

7. Loppupäätelmät ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Frestonin (2004) mukaan ympäröivällä yhteiskunnalla on suuri vaikutus kristillispohjaisten puolueiden muotoutumiselle ja elinvoimaisuudelle ja näin näyttäisi olevan myös KD:n sekä sen nuorisojärjestön kohdalla (Freston 2004, 148–149). Yhteiskunnan arvoilmaston muuttuessa myös KD ja KD Nuoret ovat pyrkineet muuttamaan poliittista viestiään vuosien aikana vastaamaan paremmin muuttuneen yhteiskunnan vaatimuksia, kuten Kalyvas ja van Kersbergen (2010) ovat tutkimuksessaan osoittaneet muidenkin eurooppalaisten kristillispohjaisten puolueiden tehneen (mt., 188). Tämä voidaan havaita KD:n ja KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmista niin arvojen muutoksena kuin kristillisen diskurssin käyttöön liittyvän vaihtelun pohjalta.

Tässä tutkimuksessa kristillisdemokraattiset arvot jaettiin periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvien arvojen perusteella yhteensä 11:sta arvokategoriaan, jotka ovat *ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät arvot, kristilliset arvot, vähempiosaisista huolehtimiseen liittyvät arvot, yhdenvertaisuuteen liittyvät arvot, ympäristöarvot, kulttuuriperintöön liittyvät arvot, hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät arvot, perhearvot, turvallisuuteen liittyvät arvot, eettisyyteen liittyvät arvot ja aineelliset arvot*. Jokainen edellä mainituista arvokategorioista sisälsi myös useampia yksittäisiä arvoja. Jos tarkastellaan varsinaisen puolueen ja nuorisojärjestön viittä merkittävintä yksittäistä arvoa niiden toistuvuuden perusteella voimme havaita osittaisia arvoeroavaisuuksia KD:n ja sen nuorisojärjestön välillä. KD:n puolella viisi merkittävintä arvoa ovat: 1) ihmisarvo, 2) kristilliset arvot ja luonnonsuojelu, jotka keräsivät kumpikin samat 40 mainintaa kaikista ohjelmista, 3) vähempiosaisista välittäminen 4) turvallisuus ja 5) tasa-arvo. Sen sijaan KD Nuorten viisi ohjelmissa eniten mainittua arvoa olivat: 1) oikeudenmukaisuus, 2) yhdenvertaisuus, 3) luonnonsuojelu, 4) ihmisarvo ja ihmisoikeudet, jotka kumpikin saivat 16 mainintaa ja 5) lähimmäisenrakkaus.

Huomionarvoista on, että siinä missä kristilliset arvot ovat KD:n puolella korostetuina arvo, on kristillisiin arvoihin kuuluva lähimmäisenrakkaus KD Nuorten puolella vasta viidennellä sijalla. Eniten puolueen ja nuorisjärjestön näkökulmat erosivatkin kristillisten arvojen kohdalla, sillä KD Nuoret vetoavat kristillisiin arvoihin uudemmissa ohjelmissaan huomattavasti emopuoluettaan vähemmän. Siinä missä KD:n uusimassa periaateohjelmassa kristillisiin arvoihin vedotaan kymmenen kertaa, on vastaava lukema KD Nuorten kohdalla taas viisi (Liite 1, Taulukko 3&4). Esimerkiksi Raamatun, Jumalan ja kristillisen ihmiskuvan esiintyminen nuorisjärjestön toimintaa ohjaavina arvoina näyttäisi häviävän ohjelmien kielestä 2000-luvun alkupuoliskolla, kun taas KD:n puolella esimerkiksi Raamatusta ja kristillisestä ihmiskuvasta puhutaan vielä KD:n tuoreimmassa vuoden 2017 ohjelmassa. Tämä osoittaa, että KD Nuoret nuorisjärjestönä ovat mahdollisesti pyrkineet vähentämään kristillistä otettaan arvoja koskevissa kannanotoissaan tavoitellakseen uusia sukupolvia, jotka ovat vähemmän uskonnollisesti sitoutuneita kuin vanhemmat sukupolvet (Ketola 2020a, 44). Myös se, että KD Nuoret itsekin koostuvat pääasiassa kahdesta nuorimmasta sukupolvesta voi olla syynä siihen, että nuorisjärjestö on pyrkinyt määrittelemään arvojaan uudelleen. Nuoremmalla sukupolvella itsellään voi olla emopuolueesta poikkeava näkemys kristillisen sanoman ja politiikan yhteydestä tai sitten nuorisjärjestö pyrkii tällä tavoin tavoittamaan paremmin uskonnollisesti sitoutumattomampia nuorempien sukupolvien edustajia.

Kuitenkaan tilanne ei ole täysin yksiselitteinen, sillä esimerkiksi lähimmäisenrakkauden arvon kohdalla tilanne on puolueen ja nuorisjärjestön kesken päinvastainen. Lähimmäisenrakkaus arvona esiintyy vielä KD Nuorten tuoreimmassakin ohjelmassa, kun taas KD:n uusimassa vuoden 2017 ohjelmassa on alettu puhua lähimmäisenrakkauden sijaan *lähimmäisistä* tai *lähimmäisyydestä*. Näyttäisikin siltä, että näillä termeillä on pyritty KD:n toimesta korvaamaan suorat viittaukset kristinuskon periaatteisiin ja näin muokkaamaan kieltä nykyisen yhteiskunnan arvomaailmaan ja poliittiseen puheeseen sopivammaksi.

Huomionarvoista on myös se, että lähimmäisenrakkaus on KD Nuorten viidenneksi merkittävin arvo, kun taas KD:n puolella mikään yksittäinen kristillinen arvo tai periaate ei saa vastaavanlaista huomiota, vaan kristilliset arvot yleisenä kategoriana muodostavat KD:n toiseksi merkittävimmän arvon kaikissa periaate- ja yleisohjelmissa. Tämä voidaan nähdä

yhtenä osoituksena siitä tavasta, jolla useat kristillisdemokraattiset puolueet ovat Euroopan tasolla muokanneet poliittista viestiään uudella ja epämääräisemmällä tavalla, joka antaa puolueelle mahdollisuuden pitäytyä samanaikaisesti niin kristillisenä puolueena kuin sekulaarinakin (Kalyvas & van Kersbergen 2010, 188). Kristilliset arvot väljänä moraalisenä käsitteenä antaa KD:lle sen liikkumavaran, jonka se mahdollisesti tarvitsee säilyttääkseen sekä kristillisen että sekulaarin identiteettinsä ja paikkansa nykyisellä poliittisella kentällä.

Ihmisarvon arvokategoria sisältyy sekä KD:n että sen nuorisojärjestön viiden merkittävimmän arvon joukkoon, mutta siinä missä ihmisarvo on KD:n eniten mainittu ja täten merkittävin arvo, on se KD Nuorten puolella vasta neljänneksi korostetuin arvo. Ihmisarvon arvo ja sen muotoutuminen vuosien kuluessa osoittaa hyvin sitä kehitystä, joka on havaittavissa sekä varsinaisen puolueen, että sen nuorisojärjestön ohjelmissa. Vanhemmissa ohjelmissa ihmisarvon käsite liitetään kristillisen maailmankatsomuksen piiriin ja sen merkitystä perustellaan muun muassa Jumalan luomistyöhön vetoamalla, mutta uudemmissa ohjelmissa arvosta aletaan puhua ennemminkin ihmisoikeuksien piirissä ja aikaisempi kristillinen ote väistyy taka-alalle. Tämä arvon merkittävyyttä tukevien perustelujen muutos kuvastaa hyvin sitä kehitystä, jossa puolueen sanomaa on pyritty muuttamaan sen leimallisuuden vähentämiseksi ja puolueen vetovoimaisuuden lisäämiseksi yhteiskunnassa, jossa ”tosiuskoviksi” itsensä luonnehtivat ovat eräänlainen vähemmistö (Ketola 2020b, 70).

Diskurssit ovat liitoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja sen sosiaalisiin rakenteisiin. Näin ollen mikä tahansa kulttuurinen muutos vaikuttaa myös kulttuurin sisällä toimivien yksilöiden ja ryhmittymien käyttämiin diskursseihin. (Moberg ym. 2015, 57–59.) Myös suomalaisen yhteiskunnan sekularisaatiokehitys ja arvoilmaston muuttuminen voidaan nähdä vaikuttaneen siihen tapaan, jolla KD ja KD Nuoret ovat ilmaisseet poliittista viestiään vuosien aikana. Suomalainen yhteiskunta arvoilmastoineen on muuttunut sitten SKL:n perustamisesta 50-luvun lopulta, mikä on pakottanut myös SKL:n, tätä seuranneen KD:n ja näiden nuorisojärjestöt muokkaamaan poliittista sanomaansa ja siinä esiintyvää kristillistä diskurssia. Esimerkiksi SKL:n ohjelmissa kristillinen diskurssi kattaa 16% puolueen kaikkien ohjelmien sisällöstä, kun taas tätä seuranneen KD:n ohjelmissa sitä esiintyy enää 5% asiakirjojen sisällöstä (Liite 1, Taulukko 23&24).

Samanlainen muutos on havaittavissa myös nuorisojärjestöjen puolella, sillä siinä missä SKLN:n ohjelmissa kristillisen diskurssin osuus on 16%, on KD Nuorten ohjelmissa määrä laskenut 13%:iin (Liite 1, Taulukko 25&26). Voimme siis olettaa, että puolue ja nuorisojärjestö ovat toiminnallaan pyrkineet vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksiin. Edellä mainituista prosentiosuuksista voidaan kuitenkin havaita se, että SKL:n ja sen nuorisojärjestön SKLN:n linja kristillisen diskurssin osalta on ollut yhteneväisempi kuin nykyisen KD:n ja KD Nuorten.

Kun tarkastellaan SKL:n ja KD:n sekä näiden nuorisojärjestöjen kristillisen diskurssin käytössä havaittavaa eroavaisuutta, voidaan huomata, että varsinaisten puolueiden periaate- ja yleisohjelmissa kristillistä diskurssia esiintyy vähemmän kuin nuorisojärjestöjen vastaavissa ohjelmissa. SKL:n ja KD:n periaate- ja yleisohjelmissa yhteenlaskettu kristillisen diskurssin osuus on 8%, kun taas SKLN:n ja KD Nuorten puolella vastaava määrä on 14%. Tästä voimmekin siis päätellä, että nuorisojärjestöt käyttävät virallisissa asiakirjoissaan enemmän kristilliseen diskurssiin viittaavaa kieltä kuin Suomen poliittisella kentällä toimivat kristillisdemokraattiset puolueet. Molemmat osapuolet ovat kuitenkin omassa mittakaavassaan pääsääntöisesti vähentäneet kristillisen diskurssin osuutta ohjelmistaan. Kuitenkin uusimman vuoden 2017 periaateohjelman kohdalla KD tekee poikkeuksen kasvattamalla ohjelmassa esiintyvää kristillisen diskurssin osuutta vuoden 2006 ohjelman kahdesta prosentista tuoreimman ohjelman seitsemään prosenttiin (Liite 1, Taulukko 24). Voimmekin siis huomata, että tuoreimpien ohjelmiensa perusteella KD Nuoret ovat vähentämässä kristillisen diskurssin käyttöä, kun taas KD:n puolella diskurssin käyttöä ollaan lisätty entisestään.

Kristillisen diskurssin yleisyyden lisäksi aineistossa esiintyi diskurssin sisällöllistä vaihtelevuutta. Tässä tutkimuksessa periaate- ja yleisohjelmissa esiintyvä kristillinen diskurssi jaettiin sen sisältämien teemojen avulla yhteensä neljään suurempaan teemaan, jotka ovat *Raamattuviittaukset, kristilliseen maailmaan liittyvä diskurssi, kristilliseen politiikkaan liittyvä kristillinen diskurssi sekä kristillisen toiminnan vaikutusta yhteiskunnassa kuvaava diskurssi*. Näistä jokainen kristillistä diskurssia sisältävä teema jakautuu vielä muutamisiin alakategorioiden. Tarkasteltaessa näiden alakategorioiden yleisyyttä aineistossa voidaan huomata, että SKL:n viisi yleisintä kristillisen diskurssin alakategoriaa ovat: 1) *kristilliseen politiikkaan liittyvä diskurssi (20%)*, 2) *kristilliseen*

maailmankatsomukseen sekä taiteeseen ja mediaan liittyvät diskurssit (11%), 3) hengellisyteen, kouluun ja uskonnonopetukseen liittyvät diskurssit (9%), 4) suorat Raamattuviittaukset (8%) ja 5) kristillisperäiset sanat ja humanitaariseen apuun liittyvä kristillinen diskurssi (7%) (Liite1, Taulukko27). KD:n puolella taas eniten mainitut kristillisen diskurssin alakategoriat ovat: 1) kristillisperäiset sanat (19%), 2) Raamatun periaatteiden mainitseminen yleisesti (16%), 3) kristillinen ihmiskäsitys (14%), 4) kristillisyyden osana suomalaista identiteettiä ja kulttuuriperintöä (11%) ja 5) hengellisyteen, kristillisen puolueen perusarvoihin ja kouluun sekä uskonnonopetukseen liittyvä kristillinen diskurssi (9%) (Liite 1, Taulukko27).

Voidaan siis huomata, että siinä missä SKL korostaa kristillisen diskurssin avulla ohjelmissaan suorien Raamattuviittauksien avulla kristilliselle politiikalle tyypillistä sanomaa, kristillistä maailmankatsomusta sekä esimerkiksi taiteen ja median tehtäviä, on KD käyttänyt ennemminkin epäsuorempaa kieltä kristillisperäisten sanojen ja Raamatun yleisten periaatteiden avulla kuvatessaan puolueen politiikan keskeisiä teemoja, kuten kristillistä ihmiskäsitystä tai puolueen perusarvoja. KD korostaa myös erityisesti kristillisyyden merkitystä suomalaiselle kulttuurille, jota SKL ei tehnyt. Periaate- ja yleisohjelmien kristillisen diskurssin sisällön voidaan siis katsoa muuttuneen ja puolueen periaatteita on alettu suorien Raamattuviittauksien sijaan kuvaamaan epäsuoremmin nykyisen arvoilmaston ja nykypoliitikassa käytetyn poliittisen kielen ja sen vaatimusten mukaisesti.

Nuorisojärjestöjenkin puolella kristillisen diskurssin käytössä ja sisällössä voidaan havaita muutoksia. SKLN:n ohjelmissa eniten mainitut kristillisen diskurssin alakategoriat olivat: 1) kristillisperäiset sanat (32%), 2) kristillisen puolueen perusarvoja kuvaava diskurssi (16%), 3) kristillistä politiikkaa kuvaava diskurssi (14%), 4) kristillistä maailmankatsomusta kuvaava diskurssi (11%) ja 5) kristillistä ihmiskäsitystä kuvaava kristillinen diskurssi (8%). Vastaavan listan järjestys KD Nuorten puolella on puolestaan: 1) kristillisperäiset sanat (30%), 2) kirkon asemaa perusteleva kristillinen diskurssi (19%) 3) Raamatun periaatteiden mainitseminen yleisesti ja kristillisen puolueen perusarvoja koskeva kristillinen diskurssi (14%), 4) kristillistä ihmiskäsitystä koskeva diskurssi (8%) ja 5) suorat Raamattulainaukset ja kristillisyyden osana suomalaista identiteettiä ja kulttuuriperintöä kuvastava diskurssi (5%). Siinä missä SKLN käyttää ohjelmissaan

enemmän kristillisperäistä sanastoa, KD Nuoret ovat tuoneet vanhempiin ohjelmiinsa lisänä suorat Raamattuviittaukset, joita SKLN:n ohjelmissa ei ole. Molemmat nuorisjärjestöt keskittyvät kuvaamaan kristillisen puolueen perusarvoja ja kristillistä ihmiskäsitystä, mutta KD Nuoret keskittyvät ohjelmissaan näiden lisäksi hyvin paljon myös kirkon aseman ja seurakuntatoiminnan merkityksen korostamiseen muun muassa suomalaisen identiteetin ja kulttuurin merkittävänä osana.

Jos taas vertaamme KD:n ja KD Nuorten ohjelmia keskenään voimme huomata, että nuorisjärjestö käyttää ohjelmissaan huomattavasti varsinaista puoluetta enemmän kristillisperäistä sanastoa. Sen sijaan Raamatun periaatteiden mainitseminen yleisesti on hieman yleisempää KD:n ohjelmissa kuin KD Nuorten vastaavissa dokumenteissa. KD Nuoret kuitenkin käyttävät ohjelmissaan myös jonkin verran suoria Raamattulainauksia, joita KD:n ohjelmissa ei esiinny ainuttakaan. KD Nuoret perustelevat varsinaista puoluetta useammin myös kristillisen puolueen perusarvoja ja kirkon asemaa kristillisen diskurssin piirissä, kun taas KD käyttää kristillistä diskurssia vahvemmin puhuessaan ihmiskäsityksestä ja ihmisarvosta. KD korostaa ohjelmissaan kristilliseen diskurssiin vedoten myös hengellisyyteen, kouluun ja uskonnonopetukseen sekä suomalaiseen kristilliseen kulttuuriperintöön liittyviä seikkoja enemmän kuin tämän nuorisjärjestö.

Syy siihen, että Kristillisdemokraatit käyttävät nuorisjärjestöään vähemmän kristillistä diskurssia periaate- ja yleisohjelmissaan voi yksinkertaisesti johtua niiden erilaisesta kohdeyleisöstä. Kristillisdemokraatit pyrkivät poliittisella viestillään saavuttamaan suuremman ihmismassan ja menestyäkseen nykyisellä puoluekentällä on puolueen vastattava nuorisjärjestöään herkemmin ympäröivän arvoilmaston uskontoa koskeviin muutoksiin. Kasvattaakseen poliittista suosiotaan puolueen on pyrittävä koskettamaan viestillään siis myös sitä väestönosaa, joka ei pidä itseään kovinkaan uskonnollisena. Nuorisjärjestö sen sijaan pyrkii puhuttelemaan sitä osaa nuorisosta, joka mieltää itsensä keskiverto nuorta uskonnollisemmaksi, mikä Ketolan (2020a) tutkimuksen mukaan nykyisten nuorien sukupolvien keskuudessa koostuu melko pienestä vähemmistöstä (mt. 40–41). Lisäksi koska Kristillisdemokraatit on virallinen puolue, on sen ohjelmille ehkä tiukemmat sisällölliset ja kielelliset vaatimukset kuin nuorisjärjestöllä.

Tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen löydös on kuitenkin se, että Kristillisdemokraatit ovat lisänneet periaateohjelmansa kristillisen diskurssin määrää sen uusimmassa vuoden 2017 periaateohjelmassa. Tähän johtaneiden syiden sekä puolueen seuraavien periaate- ja yleisohjelmien rajanvetojen tutkiminen voisi olla mahdollinen ja mielenkiintoinen jatko tälle tutkimukselle. Toisaalta myös tämän tutkimuksen otetta diskurssianalyysiin olisi mahdollista lähteä tarkentamaan esimerkiksi korpusavusteisen diskurssianalyysin avulla. Tällöin olisi mahdollista tutkia tarkemmin myös suurempaa aineistoa ja tutkimuksen kohteeksi voisi näin ollen valikoitua kaikki Kristillisdemokraattien ja sen nuorisjärjestön julkaisemat ohjelmat. Myös arvotutkimusta on mahdollista laajentaa ottamalla huomioon kaikki Kristillisdemokraattien ja KD Nuorten julkaisemat ohjelmat tai tutkimalla esimerkiksi puolueen ja nuorisjärjestön jäsenten arvomaailmaa jonkinlaisella laajemmalla kysymyspatteristolla, kuten European Values Surveylla. Näin voitaisiin myös hahmottaa sitä, miten kristillisdemokraattisten arvojen kannattajien edustamat arvot suhteutuvat suomalaisten yleisiin arvostuksiin.

Aineisto ja lähteet

Aineisto:

Suomen Kristillisdemokraatit

- 1995 *Suomen Kristillisdemokraattien yleisohjelma.*
- 2002 *Suomen Kristillisdemokraattien yleisohjelma.*
- 2005 *Suomen Kristillisdemokraattien periaateohjelma.*
- 2006 *Suomen Kristillisdemokraattien yleisohjelma.*
- 2017 *Suomen Kristillisdemokraattien periaateohjelma.*

Suomen Kristillisdemokraattiset Nuoret

- 2003 *Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten yleisohjelma.*
- 2006 *Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten yleisohjelma.*
- 2011 *Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten periaateohjelma.*
- 2015 *Suomen Kristillisdemokraattisten Nuorten periaateohjelma.*

Suomen Kristillinen Liitto

- 1969 *Suomen Kristillisen Liiton yleisohjelma.*
- 1979 *Suomen Kristillisen Liiton periaateohjelma.*
- 1982 *Suomen Kristillisen Liiton yleisohjelma.*
- 1998 *Suomen Kristillisen Liiton yleisohjelma.*

Suomen Kristillisen Liiton Nuoret

- 1982 *Suomen Kristillisen Liiton Nuorten ideologinen ohjelmajulistus.*
- 1993 *Suomen Kristillisen Liiton Nuorten yleisohjelma.*
- 2001 *Suomen Kristillisen Liiton Nuorten yleisohjelma.*

Lähteet:

Ahonen, Talvikki

2020 Suomen Kristillisdemokraattien poliittisten ohjelmien uskontoperustaiset arvot. *Teologinen aikakauskirja*. 125 (3), 233–249.

Davie, Grace

2002 *Europe: An Exceptional Case. Parameters of Faith in the Modern World*. Lontoo: Darron, Longman & Todd.

2007 *The sociology of religion*. Thousand Oaks (Calif.) : Sage 2007

Eräpolku, Merja

2002 *Suomalaisen kristillisdemokratian orientaatio: kristillisdemokraattien vuonna 2000 valittujen kunnanvaltuutettujen näkemykset uskonnollisten taustatekijöiden valossa*. Yleisen valtio-opin pro gradu –tutkielma. Helsingin Yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta.

Erävalo, Esa

2018 *Yhteinen hyvä – Johdatus kristillisdemokratiaan*. Helsinki: Ajatushautomo Kompassi.

Erävalo, Esa, Juha Kallio, Tiina Päivärinne & Timo R. Stewart

2008 *Vakaumuksena välittäminen: SKL 1958–2008 KD = Med hjärta i politiken: SKL SKL 1958–2008 KD*. Helsinki: KD Mediat.

Freston, Paul

2004 *Protestant political parties: a global survey*. Aldershot; Burlington: Ashgate.

Inglehart, Ronald

1997 *Modernization and postmodernization. Cultural, economic and political change in 43 societies.* Pinceton, New Jersey: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald & Christian Welzel

2005 *Modernization, Cultural Change, and Democracy : the Human Development Sequence .* Cambridge ;: Cambridge University Press.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen

2016 Diskursiivinen maailma - Teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet. *Diskurssianalyysi - Teoria, peruskäsitteet ja käyttö.* – Jokinen Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) 25–50. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila

2016 Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. *Diskurssianalyysi - Teoria, peruskäsitteet ja käyttö.* – Jokinen Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) 267–310. Tampere: Vastapaino.

Kallunki, Valdemar

2018 Sekularisaatioparadigma. – Ketola, Kimmo, Tuomas Martikainen & Teemu Taira (toim.) *Uskontososiologia*, 49–62. Turku: Eetos.

Kalyvas, Stathis N.

2018 *The Rise of Christian Democracy in Europe.* Ithica, Ny: Cornell University Press.

Kalyvas, Stathis N. & Kees van Kersbergen

2010 Christian democracy. *Annual review of political science.* Vol 13, 183–209.

Karvonen, Lauri

1994 Christian Parties in Scandinavia: victory over the windmills? – Davin Hanley (toim.) *Christian Democracy in Europe: a Comparative Perspective*, 121–141. London: Pinter.

Ketola, Kimmo

- 2020a Uskonto ja kulttuurin murros. – Salomäki Hanna, Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg (toim.) *Uskonto arjessa ja juhlassa - Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*, 12–44. Vaasa: Kirkon tutkimuskeskus.
- 2020b Uskonnolliset identiteetit ja uskomusmaailma moninaistuvat. – Salomäki Hanna, Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg (toim.) *Uskonto arjessa ja juhlassa - Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*, 67–89. Vaasa: Kirkon tutkimuskeskus.

Niemelä, Kati

- 2003 Uskonnollisuus eri väestöryhmissä. – Kääriäinen, Kimmo, Kati Niemelä & Kimmo Ketola (toim.) *Moderni kirkkokansa: suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*, 187–220. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.

Norris, Pippa & Ronald Inglehart

- 2011 *Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide*. New York: Cambridge University Press.

Nynäs, Peter, Ruth Illman & Tuomas Matikainen

- 2015 Rethinking the Place of Religion in Finland. – Peter Nynäs, Ruth Illman & Tuomas Matikainen (toim.) *On the Outskirts of 'the Church*. 11–28. Zürich: Lit Verlag.

Lassander, Mika, Veronika Kahoul, Sofia Sjö & Laura Wickström

- 2015 A Clash of Values. – Peter Nynäs, Ruth Illman & Tuomas Matikainen (toim.) *On the Outskirts of 'the Church*. 29–53. Zürich: Lit Verlag.

Madeley, John

- 2000 Reading the Runes: the religious factor in Scandinavian electoral politics. – Broughton David & Hans Martien ten Napel (toim.) *Religion and Mass Electoral Behaviour in Europe*, 28–43. London: Routledge.
- 2004 Life at The Northern Margin. Christian Democracy in Scandinavia. – van Hecke S. & Gerard E. (toim.) *Christian Democratic Parties in Europe Since the End of the Cold War*, 217–41. Leuven, Belgium: Leuven Univ. Press.

Moberg, Marcus, Måns Broo, Janne Kontala & Peter Nynäs

- 2015 Contemporary Discursive Formations. – Peter Nynäs, Ruth Illman & Tuomas Matikainen (toim.) *On the Outskirts of the Church*. 56–72. Zürich: Lit Verlag.

Pessi, Anne Birgitta & Henrietta Grönlund

- 2018 Uskonnon monipaikkaisuus. – Ketola, Kimmo, Tuomas Matikainen & Teemu Taira (toim.) *Uskontososiologia*, 100–112. Turku: Eetos

Salomäki, Hanna, Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Jussi Sohlberg

- 2020 *Uskonto arjessa ja juhlassa - Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*. Vaasa: Kirkon tutkimuskeskus.

Schwartz, S. H.

- 2012 An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). Saatavana: <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>

Suoninen, Eero

- 2016 Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen. – Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi - Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. 51–73. Tampere: Vastapaino.

Taira, Teemu, Tuomas Matikainen & Kimmo Ketola

2018 Johdanto: uskonnon sosiologinen tutkimus. – Ketola, Kimmo, Tuomas Matikainen & Teemu Taira (toim.) *Uskontososiologia*, 11–32. Turku: Eetos.

Tervo-Niemelä, Kati

2018 Ikä- ja sukupolvivaikutteet uskonnollisuudessa. – Ketola, Kimmo, Tuomas Matikainen & Teemu Taira (toim.) *Uskontososiologia*, 141–152. Turku: Eetos.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi

2018 *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virolainen, Mikko

2007 *Puhetta yksilön ja yhteiskunnan moraalista: kristillisdemokraatti Päivi Räsänen ajanjaksolla 1.1.2000–21.6.2006 pitämien eduskuntapuheenvuorojen luterilaisen diskurssin analysointia*. Uskontotieteen pro gradu– tutkielma. Turun Yliopisto: Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos.

Zilliacus, Kim O.K.

2001 ”New Politics” in Finland: The Greens and the Left Wing In the 1990s. *West European Politics*, 24(1), 27–54.

Sähköiset lähteet

Aromaa, Jonni

15.1.2019 *Historiallinen muutos: Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu enää alle 70 prosenttia kansasta*. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10596566>. (Viitattu 22.3.2021).

Kirkon tutkimuskeskus

2018 *Kirkkoon kuuluvuus vuonna 2018.* Saatavana:
<https://public.tableau.com/profile/kirkon.tutkimuskeskus#!/vizhome/Kirkkoonkuuluvuus2018/Kirkkoonkuuluvuus2018> (Viitattu 22.3.2021).

KD Nuorten kotisivut

2019 <https://www.kdnuoret.fi>. (Viitattu 22.3.2021).

Suomen Evankelisluterilaisen Kirkon verkkosivut

2021 *Regimenttioppi.* Saatavana: <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Regimenttioppi> (Viitattu 22.3.2021)

Suomen Kristillisdemokraattien kotisivut

2019 <https://www.kd.fi>. (Viitattu 22.3.2021).

Vaalitutkimus.fi

2021 *POHTIVA:n* *ohjelmatyypit.* Saatavana:
<https://www.vaalitutkimus.fi/resurssit/pohtiva/> (viitattu 22.3.2021).

Liitteet

Liite 1 - Eri vuosien periaate- ja yleisohjelmissa havaittujen arvojen ja kristillisen diskurssin esiintyvyyttä ja määrää ilmentävät taulukot

Taulukko 1. Ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

Arvo	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
IHMJARVO		1	4	8	9	5	11	3	4	45
IHMISOIKEUDET	1	1	1	2	3	2	6	2	2	20
USKONNONVAPA US	1		1		3		2	1	3	16
IHMISELÄMÄN ARVO			1	6	5	3	5	2	3	25
YHT.	2	2	7	16	20	10	24	8	12	

Taulukko 2. Ihmisarvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD-nuorten ohjelmissa.

Arvo	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
IHMJARVO		6	4	2	1	1	2	16
IHMISOIKEUDET		7	2		2	3	2	16
USKONNONVAPAUS			1		1			3
IHMISELÄMÄN ARVO	1	6	2	1	1	1	1	13
YHT.	1	19	9	3	5	5	5	

Taulukko 3. Kristillisten arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

ARVO	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT
KRISTILLISET ARVOT	2	6	4	7	10	1	5	5		40
LÄHIMMÄISENRAKKAUS		1		1	6	1	6	3	3	21
KRISTILLINEN MAAILMANKATSOMUS	1	1			4			1		7

KRISTILLINEN PERINNE			2	1	3			1	3	10
KRISTILLINEN IHMISKUVA		2				2			1	5
RAAMATTU		2	1		5		1		1	10
JUMALA	1	5	3		3		1			12
KYMMENEN KÄSKYÄ			1		1					2
USKONNONOPETUS			2		2	1	1		2	8
KRISTILLINEN AVIOLIITTOKÄSITYS					1					1
HENGELLISET ARVOT	2		4		1		1	3		11
KRISTILLISET YHTEISÖT	3						1	1		5
KRISTILLINEN TOIMINTA	1	1					1			3
KRISTILLINEN ETIIKKA	1				2	1	1			5
KRISTILLINEN MORAALI	1	1	1		1					4
YHT.	11	19	19	9	38	6	18	14	10	

Taulukko 4. Kristillisten arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD- Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKL N 1982	SKL N 1993	KD 200 1	KD 200 3	KD 200 6	KD 201 1	KD 201 5	YHT .
KRISTILLISET ARVOT	1	4	1		1	3	1	11
LÄHIMMÄISENRAKKAUS			2	5	3	2	3	15
KRISTILLINEN MAAILMANKATSOMUS/(YHTEISKUNTAKÄSITYS)	7	1	1					9
KRISTILLINEN PERINNE				1	1	1	1	4
KRISTILLINEN IHMISKUVA		3		2	1			6
RAAMATTU	3	1		1				5
JUMALA	4							4
KYMMENEN KÄSKYÄ								0
USKONNONOPETUS								0
KRISTILLINEN AVIOLIITTOKÄSITYS						1		1
HENGELLISET ARVOT	1							1
KRISTILLISET YHTEISÖT	1	1		2	6			10
KRISTILLINEN TOIMINTA		2						2
KRISTILLINEN ETIIKKA			2					2
KRISTILLINEN MORAALI								0
YHT.	17	12	6	11	13	7	5	

Taulukko 5. Vähempiosaisista huolehtimiseen liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

ARVO	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD2005	KD 2006	KD2017	YHT
LÄHIMMÄISYYS	1	1	2	2	3		2	1	2	14
VÄHEMPIOSAISISTA HUOLEHTIMINEN	4		6	7	4	5	3	5	4	38
YHTEISVASTUU					1		3	3		7
YHT.	5	1	8	9	8	5	8	9	6	

Taulukko 6. Vähempiosaisista huolehtimiseen liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
LÄHIMMÄISYYS			1	4	1	1	2	9
VÄHEMPIOSAISISTA HUOLEHTIMINEN	1	3	3	1	3	1	2	14
YHTEISVASTUU		2						2
YHT.	1	5	4	5	4	2	4	

Taulukko 7. Yhdenvertaisuuteen liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

Arvo	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
TASA-ARVO	1	2	4	3	4	6	4	2	3	29
OIKEUDENMUKAISUUS				2	4	2		1	4	13
YHDENVERTAISUUS	5	4		1	2		9	3	3	27
MUIDEN KULTTUURIEN KUNNIOITTAMINEN					1	4		1	2	8
YHT.	6	6	4	6	11	12	13	7	12	

Taulukko 8. Yhdenvertaisuuteen liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
TASA-ARVO		1		5	2	1	2	11

OIKEUDENMUKAISUUS		1			1		1	33
YHDENVERTAISUUS		9	6		2	3	3	23
MUIDEN KULTTUURIEN KUNNIOITTAMINEN	1		2		1	1		5
YHT.	1	11	8	5	6	5	5	

Taulukko 9. Ympäristöarvoihin liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

Arvo	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT .
LUONNONSUOJELU	2	2	5	2	8	6	7	5	4	40
KESTÄVÄ KEHITYS				1		1	3	2		7
LUOMAKUNTAVASTUU		1			1		2			4
ELÄINTEN OIKEUDET						2		1		3
RUUAN EKOLOGISUUS						4				4
YHT.	2	3	5	3	9	13	12	8	4	

Taulukko 10. Ympäristöarvoihin liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	Y H T.
LUONNONSUOJELU	1	6	4	4	2	1	2	19
KESTÄVÄ KEHITYS					1	1		2
LUOMAKUNTAVASTUU/LUOMISJÄRJESTYS	3	1						4
ELÄINTEN OIKEUDET			1			1		2
RUUAN EKOLOGISUUS								
YHT.	4	7	5	4	3	3	2	

Taulukko 11. Kulttuuriperintöön liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

Arvo	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
SUOMALAINEN KULTTUURIPERINTÖ		3	5	2	3	1			3	18
KRISTILLINEN KULTTUURIPERINTÖ	1	2	2		3			1	2	11
KAKSIKIELISYYS							1	1	1	3

KANSALLISET ARVOT	1	2	1							4
YHT.	2	7	8	2	6	1	2	1	6	

Taulukko 12. Kulttuuriperintöön liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
SUOMALAINEN KULTTUURIPERINTÖ		1					1	2
KRISTILLINEN KULTTUURIPERINTÖ					1			1
KAKSIKIELISYYS								0
KANSALLISET ARVOT								0
YHT.	0	1	0	0	1	0	1	

Taulukko 13. Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

Arvo	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
HYVINVOINTI	1	1	1	1	2	2	1	7	1	17
TERVEYS	1	1	1	2	3	3	1	2	1	15
PÄIHTEETTÖMYYS				2		2		1		5
RAITTIUS	1		2	1	1		1			6
PERUSTERVEUDENHUOLTO	2	2	2	2	2	4	2	2	2	20
SIVEYS	1		3							4
YHT.	6	4	9	8	8	11	5	12	4	

Taulukko 14. Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
HYVINVOINTI	1	1	1	1	2	2	1	9
TERVEYS	1	1	1	1	1	1	1	7
PÄIHTEETTÖMYYS		1						1
KANSANTERVEYS								0
RAITTIUS		1						1
PERUSTERVEYDENHUOLTO	2	2	2	2	2	2	2	14
SIVEYS								0
YHT.	4	6	4	4	5	5	4	

Taulukko 15. Perhearvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

Arvo	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
PERHE	2	2	2	3		7	4	5	2	27
VANHEMMUUS			2			1	2		2	7
AVIOLIITTO			2	1			4		2	9
LASTEN HYVINVOINTI/OIKEUDET	1	1		1	1	3	2	1		10
NUORET	1	1	2		1	1				6
KOTI			2		1			1		4
ÄITIYS			1							1
SYNTYVYYS								2		2
YHT.	4	4	11	5	3	12	12	9	6	

Taulukko 16. Perhearvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
PERHE		1	2	1	1	1	1	7
VANHEMMUUS	1							1
AVIOLIITTO		2	1			1		4
LAPSTEN HYVINVOINTI/OIKEUDET		1				1	1	3
NUORET								0
KOTI		2	1		2			5
ÄITIYS								0
SYNTYVYYS								0
YHT.	1	6	4	1	3	3	2	

Taulukko 17. Turvallisuuteen liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

ARVO	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
TURVALLISUUS		1	5	4	5	7	3	4	2	31
SUOMEN ITSENÄISYYS			2	1			2	1	1	7
DEMOKRATIA		1			3	2	3		1	9
RAUHA	1	2	3	1	1	1	3	2	1	15
OIKEUSVALTION PERIAATTEET		1					1	1		3

TALOUDEN VAKAUS	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ				1	1	1	2			5
YHT.	2	6	11	8	11	12	15	9	6	

Taulukko 18. Turvallisuuden liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
TURVALLISUUS		3	1	2	3	1	1	11
SUOMEN ITSENÄISYYS		2						2
DEMOKRATIA	3		2	1	1	1		5
RAUHA		3						3
OIKEUSVALTION PERIAATTEET								
TALOUDEN VAKAUS		1	1	1	1	1	1	6
KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ		2						2
YHT.	3	11	4	4	5	3	2	

Taulukko 19. Eettisiin arvoihin liittyvien arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

ARVO	SKL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
EETTISYYS (toiminta, päätöksenteko, vastuu)	3		1	2	3		8
MORAALI (päätöksenteossa)	1			1	1		3
KESTÄVÄT PERUSARVOT				2	2	4	8
EETTINEN OPETUS	1		1	1			3
EETTISESTI KESTÄVÄ TAIDE		1					1
YHT.	5	1	1	7	6	4	

Taulukko 20. Eettisiin arvoihin liittyvien arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
EETTISYYS (toiminta, päätöksenteko,vastuu)		1	1	3	2			7
MORAALI (pätöksenteossa)					1			1
KESTÄVÄ PERUSARVOT								
EETTINEN OPETUS								
EETTISESTI KESTÄVÄ TAIDE								
YHT.	0	1	1	3	3	0	0	

Taulukko 21. Aineellisten arvojen esiintyvyys SKL:n ja KD:n ohjelmissa.

ARVO	SKL 1969	SKL 1979	SKL 1982	SL 1998	KD 1995	KD 2002	KD 2005	KD 2006	KD 2017	YHT.
KOULUTUS	2	2	1	1	1	5	3	4	1	18
SIVISTYS						1		1	2	4
TUTKIMUS			2					3		5
TALouden TASAPAINO	1	1				1	3			6
TAIDE	1	1	1				1			4
OMAVARAISUUS		1	1							2
MAATALOUS							2	1		3
YKSITYISOMISTUS						1				1
TYÖNTEKO	4		2	1	2	5	2	3	1	20
YRITTÄMINEN		1					1	3	2	7
YHT.	8	6	7	2	3	13	12	15	6	

Taulukko 22. Aineellisten arvojen esiintyvyys SKLN:n ja KD Nuorten ohjelmissa.

ARVO	SKLN 1982	SKLN 1993	KD 2001	KD 2003	KD 2006	KD 2011	KD 2015	YHT.
KOULUTUS	1	1	1	1	1	1	1	7
SIVISTYS		1	1	1	1	1		5
TUTKIMUS		1						1

TALouden TASAPAINO					1	2	1	4
TAIDE								0
OMAVARAISUUS								0
MAATALOUS								0
YKSITYISOMISTUS						1		1
TYÖNTEKO		1		1	3	1	1	7
YRITTÄMINEN					1			1
YHT.	1	4	2	3	7	6	3	

Taulukko 23. Kristillisen diskurssin osuus SKL:n periaate- ja yleisohjelmissa.

SKL OHJELMA (sivumäärä)	OHJELMASSA ESIINTYVIEN KRISTILLISTÄ DISKURSSIA SISÄLTÄVIEN LAUSEIDEN SANOJEN YHTEEN LASKETTU MÄÄRÄ/OHJELMAN SISÄLTÄVIEN SANOJEN KOKONAISMÄÄRÄ (KPL)
1969 (12s)	587/2674 = 22%
1979 (8s)	1071/1871 = 57%
1982 (31s)	809/7396 = 11%
1998 (19s)	159/4186 = 4%
Yhteensä	16%

Taulukko 24. Kristillisen diskurssin osuus KD:n periaate- ja yleisohjelmissa.

KD OHJELMA (sivumäärä)	OHJELMASSA ESIINTYVIEN KRISTILLISTÄ DISKURSSIA SISÄLTÄVIEN LAUSEIDEN SANOJEN YHTEENLASKETTU MÄÄRÄ/OHJELMAN SISÄLTÄVIEN SANOJEN KOKONAISMÄÄRÄ (KPL)
1995 (24)	816/5814 = 14%
2002 (30)	165/6880 = 2%
2005 (43)	448/10585 = 4%
2006 (56)	230/13946 = 2%
2017 (10)	153/2058 = 7%
Yhteensä	5%

Taulukko 25. Kristillisen diskurssin osuus SKLN:n periaate- ja yleisohjelmissa.

SUOMEN KRISTILLISEN LIITON NUORTEN OHJELMA (sivumäärä)	OHJELMASSA ESIINTYVIEN KRISTILLISTÄ DISKURSSIA SISÄLTÄVIEN LAUSEIDEN SANOJEN YHTEENLASKETTU MÄÄRÄ/OHJELMAN SISÄLTÄVIN SANOJEN KOKONAISMÄÄRÄ (KPL)
1982 (4)	444/917 = 48%
1993 (13)	376/2929 = 13%
2001 (8)	101/1881 = 5%
Yhteensä	16%

Taulukko 26. Kristillisen diskurssin osuus KD Nuorten periaate- ja yleisohjelmissa.

KD NUORET (sivumäärä)	OHJELMASSA ESIINTYVIEN KRISTILLISTÄ DISKURSSIA SISÄLTÄVIEN LAUSEIDEN SANOJEN YHTEENLASKETTU MÄÄRÄ/OHJELMAN SISÄLTÄVIN SANOJEN KOKONAISMÄÄRÄ (KPL)
2003 (7)	255/2583 = 10%
2006 (11)	370/2759 = 13%
2011 (8)	179/1060 = 17%
2015 (6)	174/1285 = 14%
Yhteensä	13%

Taulukko 27. Kristillisen diskurssin sisältämien teemojen alaisten alakategorioiden esiintyvyys puolueiden ja nuorisojärjestöjen periaate- ja yleisohjelmissa.

DISKURSSI	% OSUUS SKL:N OHJELMIEN (4KPL) DISKUSSIVIITTEISTÄ	% OSUUS KD:N OHJELMIEN (5KPL) DISKURSSIVIITTEISTÄ	% OSUUS SKLN:N OHJELMIEN (3KPL) DISKURSSI VIITTEISTÄ	% OSUUS KD NUORTEN OHJELMIEN (4KPL) DISKURSSI VIITTEISTÄ	YHTEENSÄ KAIKISSA OHJELMISSA
SUORAT RAAMATTULAINAUKSET/VIITTAUKSET	6/75 = 8%	0/74 = 0%	0/37 = 0%	2/37 = 5%	8/223 = 3,5%

RAAMATUN PERIAATTEET MAINITTAAN YLEISESTI	3/75 = 4%	12/74 = 16%	1/37 = 3%	5/37 = 14%	21/223 = 9%
KRISTILLISPERÄISET SANAT	5/75 = 7%	14/74 = 19%	12/37 = 32%	11/37 = 30%	42 = 19%
KRISTILLINEN MAAILMANKA TSOMUS	8/75 = 11%	1/74 = 1%	4/37 = 11%	0/37 = 0%	13 = 6%
KRISTILLINEN IHMISKÄSITYS	1/75 = 1%	10/74 = 14%	3/37 = 8%	3/37 = 8%	17 = 8%
KRISTILLISYYS OSANA SUOMALAISTA IDENTITEETTIÄ/KULTTUURIPERINTÖÄ	2/75 = 3%	8/74 = 11%	0/37 = 0%	2/37 = 5%	12 = 5%
HENGELLISYYS	7/75 = 9%	7/74 = 9%	0/37 = 0%	0/37 = 0%	14 = 6%
KRISTILLINEN POLITIIKKA	15/75 = 20%	5/74 = 7%	5/37 = 14%	1/37 = 3%	26 = 12%
KRISTILLISEN PUOLUEEN PERUSARVOT	2/75 = 3%	7/74 = 9%	6/37 = 16%	5/37 = 14%	20 = 9%
AVIOLIITTOON LIITTYVÄ KRISTILLINEN DISKURSSI	0/75 = 0%	1/74 = 1%	1/37 = 3%	1/37 = 3%	3 = 1%
KOULUUN JA USKONNON OPETUKSEEN LIITTYVÄ KRISTILLINEN DISKURSSI	7/75 = 9%	7/74 = 9%	2/37 = 5%	1/37 = 3%	17 = 8%
TALOUTEEN LIITTYVÄ KRISTILLINEN	1/75 = 1%	1/74 = 1%	0/37 = 0%	0/37 = 0%	2 = 0,9%

DISKURSSI					
TAITEESEEN LIITTYVÄ KRISTILLINEN DISKURSSI	8/75 = 11%	1/74 = 1%	0/37 = 0%	0/37 = 0%	9 = 4%
MEDIAAN LIITTYVÄ KRISTILLINEN DISKURSSI	8/75 = 11%	4/74 = 5%	0/37 = 0%	0/37 = 0%	12 = 5%
HUMANITÄÄRI SEEN APUUN LIITTYVÄ KRISTILLINEN DISKURSSI	5/75 = 7%	3/74 = 4%	2/37 = 5%	1/37 = 3%	11 = 5%
TYÖHÖN LIITTYVÄ KRISTILLINEN DISKURSSI	1/75 = 1%	0/74 = 0%	0/37 = 0%	1/37 = 3%	2 = 0,9%
KIRKON ASEMAA PERUSTELEVA KRISTILLINEN DISKURSSI	2/75 = 3%	2/74 = 3%	1/37 = 3%	7/37 = 19%	12 = 5%